

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut komunikačních studií a žurnalistiky

Petra Schwarzová

**Obraz XX. sjezdu KSSS a následné politické
krize v Polsku roku 1956
v Rudém právu**

Bakalářská práce

Praha 2009

Autor práce: **Petra Schwarzová**

Vedoucí práce: **PhDr. Petr Bednařík, PhD.**

Oponent práce:

Datum obhajoby: **2009**

Hodnocení:

Bibliografický záznam

SCHWARZOVÁ, Petra. *Obraz XX. sjezdu KSSS a následné politické krize v Polsku roku 1956 v Rudém právu*. Praha: Karlova univerzita, Fakulta sociálních věd, Katedra žurnalistiky, 2009. 107 s. Vedoucí diplomové práce PhDr. Petr Bednařík, PhD.

Anotace

Bakalářská práce *Obraz XX. sjezdu KSSS a následné politické krize v Polsku roku 1956 v Rudém právu* pojednává o mediálním obrazu XX. sjezdu KSSS a poznaňských nepokojů v *Rudém právu*, hlavním dobovém periodiku. Úkolem práce je porovnat mediální obraz oněch událostí s obrazem, který přináší odborná historická literatura. Metodou zkoumání *Rudého práva* je kvalitativní obsahová analýza periodika v období od února do října roku 1956. Dále se práce zabývá změnami, které XX. sjezd KSSS přinesl, a vlivem jeho odhalení na dění v Polsku a Československu. Práce také vysvětluje příčiny rozdílných postojů komunistického vedení v Polsku a Československu, které se promítly jak v otevřenosti v šíření výsledků XX. sjezdu, tak ochotou přijmout politickou odpovědnost za minulé období, jež se na sjezdu stalo předmětem kritiky.

Annotation

The thesis *The Picture of 20th Congress of the CPSU and of Subsequent Political Crisis in Poland in 1956 in Reporting of Rudé právo* reviews the leading Czechoslovak communist journal of that time *Rudé právo* as well as the more recent literature on the events of 1956. Its goal is to depict the picture of the 20th Congress of the Communist Party of the Soviet Union and of the Poznań Riots in *Rudé právo* and confront it with the historical literature on the events of 1956. The method used for examining of *Rudé právo* is qualitative content analysis of the paper during the year 1956. The thesis also involves the revelations brought out during the 20th Congress of the CPSU and its impact on ensuing events in Poland and Czechoslovakia. It explains the difference in the attitudes of Polish and Czechoslovakian leaders, especially their willingness to assume a political responsibility for foregoing mistakes.

Klíčová slova

XX. sjezd KSSS, N. S. Chruščov, Poznaňské události, Polsko, 1956, tajná zpráva, *Rudé právo*, Československo

Keywords

20th Congress of the Communist Party of the Soviet Union, N. S. Khrushchev, Poznań Riots, Poland, 1956, Secret Speech, *Rudé právo*, Czechoslovakia

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracovala samostatně a použila jen uvedené prameny a literaturu. Děkuji PhDr. Petru Bednařikovi, PhD. za cenné rady při psaní textu.

Vlastní text práce bez anotací a příloh má celkem 138 964 znaků bez mezer, 164 118 znaků s mezerami, tj. 91 normostran.

Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna veřejnosti pro účely výzkumu a studia.

V Praze dne 22. 5. 2009

Petra Schwarzová

Obsah

ÚVOD.....	6
1. UDÁLOSTI ROKU 1956	10
1.1 SMRT STALINA A CESTA K XX. SJEZDU KSSS.....	10
1.2 XX. SJEZD KSSS	10
1.2.1 Průběh XX. sjezdu	11
1.2.2 Tajný projev Nikity Sergejeviče Chruščova	11
1.2.3 Výsledky sjezdu	12
1.3 PŘIJETÍ VÝSLEDKŮ XX. SJEZDU KSSS V OSTATNÍCH KOMUNISTICKÝCH ZEMÍCH	14
1.3.1 Změny v Polsku	14
1.3.2 Poznaňské události a říjnové nepokoje	18
1.3.3 Československo v roce 1956	21
2. STRUKTURA KONTROLY MÉDIÍ V KOMUNISTICKÉM ČESKOSLOVENSKU 	26
2.1 CENZURA	26
2.1.1 Zřízení a funkce HSTD	27
3. ÚNOR AŽ ŘÍJEN 1956 V RUDÉM PRÁVU.....	28
3.1 DŮVOD VÝBĚRU DENÍKU	28
3.2 STRUKTURA DENÍKU	28
3.3 VYBRANÉ UDÁLOSTI V RUDÉM PRÁVU.....	29
4. KOMPARACE MEDIÁLNÍHO OBRAZU UDÁLOSTÍ S JEJICH REÁLNÝM PRŮBĚHEM DOLOŽENÝM DLE ODBORNÉ LITERATURY.....	49
ZÁVĚR	54
RESUMÉ.....	57
SUMMARY	58
SEZNAM UŽITÝCH ZKRATEK	59
POUŽITÁ LITERATURA	61
SEZNAM PŘÍLOH.....	64
PŘÍLOHY	64

Úvod

Rok 1956 znamenal pro Sovětský svaz a jeho satelity velmi neklidné období. Chruščovův tajný projev na XX. sjezdu KSSS „O kultu osobnosti a jeho důsledcích“, v němž byl odsouzen Stalinův osobnostní kult a odsouzeny zločiny jeho éry, znamenal demytizaci Stalina a přinesl neočekávané reakce v Polsku a Maďarsku, kde nastaly hluboké krize komunistického režimu. Krátké období uvolnění, které bylo pozvolna započato již po smrti Stalina v roce 1953, se dostalo ke svému vrcholu právě na jaře 1956, na konci poststalinického období.¹ V Československu byla možnost obrody pojata nejvlastněji, neboť stalinské vedení KSČ mělo obavy z nového kurzu a samo se liberalizaci bránilo. V Polsku a Maďarsku existovaly politické síly, které se naopak o jistou emancipaci od Sovětského svazu a rychlou destalinizaci velmi snažily.²

Tohoto roku se udála ještě jiná událost, která velmi otrásla mezinárodními vztahy a ovládla agendu komunistických médií podobně jako XX. sjezd. Bylo jí znárodnění Suezského průplavu násirovským Egyptem. Událost se řešila na poli Organizace spojených národů a byla jedním z faktorů, jež způsobily, že OSN nezasáhla při intervenci vojsk Varšavské smlouvy v Maďarsku a pouze invazi odsoudila (Roberts: 1999, s. 477). Suezský průplav a souvislosti jeho znárodnění s vývojem ve východní Evropě na podzim 1956 však nebudou v této práci tematicky zahrnuty, a to vzhledem k rozsahu práce a k faktu, že téma je již zpracováno v bakalářské práci Kláry Schneiderové z roku 2008.³

Situace v Československé republice

Smrtí Stalina bylo v Sovětském svazu odstartováno období nestability režimu. V ČSR byla stimulantem krize spíše měnová reforma z jara 1953, která znehodnotila úspory obyvatelstva.⁴ Krize v ČSR nastala po uplynutí pětiletého budovatelského období po Únoru 1948, které se neslo v duchu umělých strukturních přeměn společnosti. Již od roku 1953 se v ČSR přistupovalo k jistým drobným korekturám režimu, avšak k hlubším změnám došlo jen na krátko, pod vlivem XX. sjezdu KSSS. Šlo většinou o nápodobu sovětských rozhodnutí (Kaplan: 2008, s. 7). ČSR v této volnější době sice posilovalo obchod s nekomunistickými zeměmi, ale nevyužilo možnosti omezování bariér v obchodě se Západem,⁵ což celkově vystihuje míru obrody.

¹ Míněna je doba od smrti Stalina v březnu 1953 do doby, než bylo vedení KSSS opět pevně v rukách jednotlivce – N. S. Chruščova. Je to tedy perioda kolektivního vedení strany po odstranění Beriji a jeho kompliců v červenci 1953 (Roberts: 1999, s. 475).

² V Maďarsku to byl později popravený Imre Nagy, v Polsku Władysław Gomułka, který byl politicky rehabilitován právě na jaře 1956. Dále hrálo v obou zemích roli silné studentské hnutí a v Polsku navíc katolický disent.

³ SCHNEIDEROVÁ, Klára. Mediální obraz vybraných událostí Suezské krize v československém tisku v roce 1956. Praha: Fakulta sociálních věd, UK, 2008. 84 s., 12. Vedoucí bakalářské práce Petr Bednařík.

⁴ Prezident Zápotocký navíc sliboval, že k reformě nedojde. Její zavedení pak bylo vnímáno jako podraz režimu a důsledkem byly demonstrace v Brně a Plzni, které byly rozehnány Lidovými milicemi a armádou. Tyto nepokoje režim vystrašily, navíc se časově shodovaly s berlínským povstáním, které se událo jen o dva týdny později (Vykoukal: 2000, s. 375).

⁵ V roce 1955 vzrostla o 7 % výměna s komunistickými státy, zatímco s nekomunistickými o 37 %. Pověstí bylo o nezápadní rozvojové země jako Barma, Indie, Egypt (Taborsky: 1957, s. 58).

Mezi lety 1953 a 1954 také v ČSR docházelo ke krizi kolektivizace a vystupování z družstev. Zemědělství také stále ještě nedosáhlo předválečné úrovně. Stát proto roku 1955 zasáhl a ofenzivní kampaní podpořil zakládání nových JZD (Kaplan: 2008, s. 8). Kromě těchto ekonomických otázek se po XX. sjezdu stal diskutovaným problémem i kult osobnosti a sovětská změna kurzu, především upuštění od Stalinovy teorie zostření třídního boje s nástupem socialismu (později rozvinuto v teorii nepřítelů ve vlastní straně), na které byly v Československu nezdárně založeny politické procesy.

Československo vývoj v okolních státech po boku Moskvy jen ostražitě sledovalo a stejně jako Rumunsko a Bulharsko vyjádřilo Moskvě podporu a odhodlání se angažovat vojensky proti kontrarevolucím (Kramer: 1998, s. 211). ČSR se tedy nepřipojilo k reformnímu kurzu s velkým entuziasmem, ačkoli k jistým změnám došlo.

Postavení a vliv médií

V období politických změn mají média zásadní roli, mohou mobilizovat společnost, podporovat změnu kurzu, nebo naopak neinformovat o politickém pohybu za hranicemi a zakonzervovat status quo. Jsou to účinné nástroje moci s potenciální schopností uplatňovat nejrůznější způsoby svého vlivu – mezi tyto potenciály patří např. ovlivňování chování, uspořádání výkladů reality, přitahování a usměrňování pozornosti veřejnosti, přesvědčování v záležitostech názorů a víry (McQuail: 2002, s. 89). Masová média takto ovlivňují hlavní charakteristické rysy postojů k politickým otázkám. Předem určují, které otázky budou v jaké době pokládány za důležité. Toto vytváření povědomí a vyvolávání veřejného zájmu o dané události se v jazyce teorie médií nazývá „agenda setting“ (Kunczik: 1995, s. 198). Ne nadarmo byl tisk již odedávna nazýván sedmou velmocí, čtvrtým stavem či ideologickou zbraní. Účinky masové komunikace jsou ještě posíleny v případě tzv. predispozice recipientů, tj. když jde o výběrové vystavení se médiu, jeho výběrové vnímání a retence (Kunczik: 1995, s. 159). Výběrovost jistě charakterizuje plošně odebírané *Rudé právo*, které bylo hlavním stranickým periodikem.

Postavení médií bylo v ČSR a ostatních satelitních režimech podobné jako v SSSR. Existovalo hlavní stranické periodikum, které mělo obrovské pokrytí, vertikální i horizontální proliferaci. Důvodem podobnosti byly podobné charakteristiky těchto nestejných režimů, které se z hlediska politologického mohou nazývat jako systémy jedné strany (Sartori: 2001, s. 222). Vůdčí „státostrana“ má zájem pronikat do všech struktur společenského života, což je jedním z rysů totalitarismu. Teorie ovládnutí médií vládnoucí elitou však není tezí, která by spadala výhradně do nepluralitních systémů. Např. podle teorie propagandy, kterou vypracovali Noam Chomsky a Ed Herman, sdělovací prostředky vždy pracují více či méně přímo ve službách vládnoucích tříd západní společnosti. Média jsou zde prý součástí tzv. „státu národní bezpečnosti“, kde kulturní, ekonomické a politické elity řídí informační toky (McNair: 1994, s. 33). Specifiku kontroly médií ve východním bloku pak vyjádřili v 50. letech Siebert, Schramm a Peterson ve svých čtyřech teoriích tisku, z nichž jedna se nazývá sovětská. Ta chápe média jako nástroj socializace a utváření veřejného mínění a zároveň jako prostředek vzdělávání.⁶ Základem této teorie je představa, že média mají sloužit dělnické třídě (Siebert: 1963, s. 116).

K mediální konstrukci reality se váže studie Waltera Lippmanna (*Veřejné mínění*, 1922), která poukazuje mj. na to, že lidé nejednají na základě toho, co se doopravdy děje nebo stalo, ale na základě toho, co si myslí, že se děje, podle obrazů, které jim poskytuje tisk – na základě

⁶ Sovětské teorii tisku ve smyslu vzdělávací role médií odpovídá i tiskový zákon přijatý v ČSR 20. prosince roku 1950. V prvním paragrafu je psáno: „Posláním tisku je napomáhat budovatelskému úsilí československého lidu a jeho boji za mír a spolupracovat na jeho výchově k socialismu.“

významů a výkladů, které mají často málo společného s tím, co se skutečně událo. Hovoříme zde o teorii konstruování významu. Toto konstruování může vést k neadekvátnímu jednání a chování, které má minimální vztah k pravé podstatě „vnějšího světa“ (DeFleur:1996, s. 268). Média tak mohou publikum vést a nutit k tomu, aby svět přijímalo v předkládané podobě a mělo jen velmi malou možnost reagovat kriticky. Výsledkem je legitimizace převládající struktury moci (McQuail: 2002, s. 93). Dle Le Bona (*Psychologie davu*, 1994) je čisté a prosté tvrzení bez důkazů jedním z nejjistějších prostředků, jde-li o to, aby se nějaká myšlenka ujala v mysli davů. Tvrzení nabývá skutečného vlivu tehdy, kdy je neustále opakováno, a to pokud možno týmiž slovy (Jiráček: 2000, s. 71). Tato poučka o opakování tvrzení je pro zpravodajství a publicistiku *Rudého práva* velmi příležitá.

Během trvání komunistické moci fungovaly kontrola a cenzura mediálních obsahů nepřetržitě jako důležitá součást stranického řízení hromadných sdělovacích prostředků, kultury i osvěty a patřila k nejdůležitějším nástrojům uplatňování mocenského monopolu. V letech 1948–1953 se realizovala stranická cenzura, v následujících letech cenzura státně-stranická⁷ (Kaplan:1994, s. 12). Předávání zpráv a spoluutváření veřejného mínění měl pod přímým dohledem a řízením aparát komunistické strany. Informace poskytované veřejnosti se třídily tak, aby jejich ideologický vliv nebyl v rozporu s oficiální politikou. Sloužilo to jako ochrana režimu a zároveň jako pěstění ideologického pouta mezi občany a režimem. Následkem byl však obecný úpadek zájmu o informace (Kaplan: 1994, s. 51).

Jestliže v Československu zůstala politická a mediální situace i roku 1956 vcelku poklidná, v Polsku vznikala během období po XX. sjezdu nová periodika, byla utvořena Federace mládežnických diskusních klubů z různých měst, která posílila i postavení Klubu katolické inteligence. Během polských amnestií v létě 1956 bylo propuštěno 35 tisíc vězňů osob, z toho pět tisíc bylo vezněno z politických důvodů.

Byli vyměněni ministři vnitra, spravedlnosti, vrchní prokurátor a další významné politické osobnosti (Kemp-Welch:1996, s. 199). Maďari skrze list *Szabad Nép* a pomocí jugoslávských novin intenzivně sledovali pohyb událostí v Polsku a antisovětský étos tu byl tímto ještě posílen (Kramer: 1998, s. 173).

Z doposud existujících publikací je možné se o vlivu a struktuře médií v daném období informovat z publikací zabývajících se čistě strukturou řízení médií a cenzurou dané periody, nebo z časově neohrazených publikací o mediálních teoriích. Zdrojem informací může také být soukromé badatelství. Syntéza obou přístupů se najde jen v málo časově omezených publikacích, především pak diplomových studiích. Jako dobové svědectví pro tuto práci, která se bude zabývat rokem 1956, poslouží 36. a 37. ročník *Rudého práva*.

Cíl práce

Tato studie by se měla stát syntézou teorie médií a informací o kontrole a řízení médií, historických faktů a mediálního obrazu událostí z roku 1956. Toto mediální pokrytí, které je ovlivněno cenzurními a kontrolními opatřeními doby, bude komparováno s fakty z odborné, většinou historické literatury, vydané v naprosté většině po roce 1990.⁸

Součástí práce je také úplná bibliografická rešerše článků *Rudého práva* z doby od února

⁷ Zřízení Hlavní správy tiskového dohledu při vládě ČSR vládním rozhodnutím ze 2. dubna 1953.

⁸ Výjimkou jsou odborné články KULSKI, W. W.: The twentieth Congress of the Soviet Communist Party. *Russian Review*, Vol. 15, No. 3 (Jul., 1956), pp. 149–164. Blackwell Publishing a TABORSKY, E.: The Czechoslovakia in Khrushchev – Bulganin Era. *American Slavic and East European Review*, Vol. 16, No. 1 (Feb. 1957), pp. 50–65. The American Association for the Advancement of Slavic Studies.

do října 1956 týkajících se XX. sjezdu, jeho dopadů a událostí v Polsku. Do rešerše byly zařazeny i některé události, které mohou s výše jmenovanými korelovat. Žádná publikace dosud neuvádí kompletní soupis článků týkajících se této události.

Postup

Užit bude historický postup aplikovaný, tj. zkoumání literatury o historické události a obsahu médií v určené době. Výběr *Rudého práva* jako historického pramenu je opodstatněný – jedná se o hlavní stranické periodikum v období komunistických vlád, kterému se ostatní deníky přizpůsobovaly. Navíc v *Rudém právu* se politická témata objevovala ve srovnání s ostatními celoplošnými deníky nejhojněji (např. ve srovnání s *Mladou frontou* či *Svobodným slovem*).

Diskuze tezí

Konfrontace obsahu tisku, tj. mediálního obrazu vybraných historických událostí, a skutečného dění na XX. sjezdu KSSS, v Polsku a Československu je hlavním cílem této práce. Účinkem mediálních obsahů na recipienty se studie zabývá jen v obecné rovině, pomocí normativních teorií tisku, které jsou zmíněny v úvodu. Snahou práce není „naroubovat“ mediální obraz událostí, získaný kvalitativní obsahovou analýzou, do teorií médií či teorií konstrukce reality. Ty poslouží pouze jako obecný teoretický rámec pro snazší a ucelenější percepci mediálního prostředí ČSR v 50. letech. Odklon od původních tezí z hlediska členění a obsahu práce je dán snahou množství nalezených informací zapojit organicky do celku studie, jejímž cílem je především pochopit agendu *Rudého práva* kolem revolučních událostí a ukázat míru modulace reality na pozadí politického milieu v ČSR.

1. Události roku 1956

1.1 Stalinova smrt a cesta k XX. Sjezdu KSSS

Stalin zemřel 5. března 1953. Čtyři dny předtím ho ranila mrtvice. Její smrtelnost je dodnes předmětem spekulací, uvádí se, že Berija⁹ mohl zavolat lékaře ke Stalinovi o 13 hodin dříve, než se tak stalo (Rayfield: 2004, s. 361). Poslední roky Stalina zaměstnával především plán na deportaci židovských spoluobčanů na Sibiř a tzv. spiknutí lékařů,¹⁰ teror a represe se užívaly jako sociální nástroj řešení problémů. Stalinova smrt vyvolala tři typy reakcí: jednak hysterický žal mnohých dělníků, rolníků i studentů, jednak radost mezi vězni gulagů. Straničtí funkcionáři zase chladně uvažovali o přerozdělení moci. Vedení státu se 7. března ujal triumvirát G. M. Malenkov,¹¹ L. P. Berija a V. M. Molotov.¹² N. S. Chruščov řídil ústřední výbor, K. J. Vorošilov zastával prázdnou funkci hlavy státu. Tento stav netrval dlouho, neboť ministr vnitra Berija byl příliš autoritativní. Poštval proti sobě předsednictvo ÚV KSSS a byl zatčen, odsouzen a v červenci 1953 popraven. Během jara 1953 staronové vedení v rámci politiky „nového kurzu“ zastavilo politické procesy a znovuobnovilo leninské principy kolektivního vedení, vnitrostranické demokracie. 17. března došlo k rozsáhlým amnestiím, které se vztahovaly především na členy strany a jejich rodiny (Vykoukal: 2000, s. 300). Dlouholetý Stalinův souputník Molotov byl následně odvolán z postu ministra zahraničí. Od září 1953 disponovali mocí především G. M. Malenkov (předseda vlády) a N. S. Chruščov, nejvyšší představitel strany, který do vedení postupně prosadil své politické příznivce (Taubman: 2005, s. 193).

Chruščov, osobnostně Stalinovi nepodobný, chtěl vrátit marxismu původní cíl: poskytnout lidem lepší život, než jaký nabízí kapitalismus. Chtěl očistit režim přiznáním chyb minulosti. Metodou, kterou se rozhodl užít pro konsolidaci situace v Kremlu, byl útok na samotného Stalina (Gaddis: 2006, s. 101).

1.2 XX. sjezd KSSS

Sjezd, nejvyšší orgán komunistické strany Sovětského svazu (KSSS), první od Stalinovy smrti, znamenal přelom v sovětské politice. Přinesl nový šokující element – sebekritiku strany, která byla v „bezchybném“ režimu, jenž strana řídila, šokem, stejně jako odsouzení zbožšťovaného Stalina.

Dne 14. února zasedl XX. sjezd KSSS ve Velkém kremelském paláci v deset hodin dopoledne. Sešlo se na něm 6,8 milionu členů strany a 620 tisíc kandidátů KSSS. Ty zastupovalo 1355 hlasujících a 81 nehlasujících delegátů. Přítomni byli vůdci pětapadesáti komunistických stran z celého světa a vůdcové všech východoevropských komunistických

⁹ Lavrentij Pavlovič Berija (1899–1953) byl od roku 1931 tajemníkem KSSS v Gruzii a od roku 1938 do roku 1953 sovětským lidovým komisařem vnitra.

¹⁰ Stalinova paranoidní teorie o „vrazích v bílých pláštích.“ Na základě výpovědi lékařky Timašukové bylo zatčeno přes dvě desítky lékařů a jejich manželek. Většina z nich židovského původu. V té době probíhal v Československu proces se Slánským a jeho skupinou „trockisticko-titovských sionistů“ (Rayfield: 2004, s. 356).

¹¹ Georgij Maximilianovič Malenkov (1902–1988). Mezi lety 1946 až 1957 byl členem ÚV KSSS. V roce 1953 krátce zastával funkci prvního tajemníka ÚV KSSS. Po Stalinově smrti byla souběžně do roku 1955 předsedou vlády SSSR.

¹² Vjačeslav Michajlovič Molotov (1890–1986). V letech 1921–1930 působil jako tajemník ÚV, v letech 1930–1941 předseda rady lidových komisařů. Jako ministr zahraničí SSSR působil v letech 1939–1949 a 1953–1956. Od roku 1957, kdy vystoupil proti Chruščovovi, byl velvyslancem v Mongolsku.

zemí až na Jugoslávii. Byl to první sjezd po Stalinově skonu a měl vyjasnit postavení mrtvého státníka a poststalinskou stranickou linii. Výročí Stalinova úmrtí a jeho narozeniny od roku 1953 vždy ovládly tisk, v prosinci 1955 však Stalinovy narozeniny zůstaly nepovšimnuty, což mnohé naznačovalo. Ani v hlavním zasedacím sále sjezdu nebylo po odkazu Stalina ani památky.

1.2.1 Průběh XX. sjezdu

Chruščovova první slova se týkala skutečnosti, že světový komunismus od XIX. sjezdu KSSS ztratil tři komunistické vůdce: Stalina, Gottwalda a Tokudu. „Brzy po XIX. sjezdu smrt vyrvala z našich řad Josifa Vissarionoviče Stalina.“¹³ (Blaive: 2001, s. 31). Jejich památku delegáti následně uctili povstáním, ačkoli mnozí jméno japonského prvního tajemníka KS nikdy neslyšeli.

Sjezd se měl především zabývat zprávou ÚV o zahraniční a domácí politice a Bulganinovým referátem o šesté pětiletce. Po nich obvykle následovala „diskuze“ z předem schválených projevů. Obě zprávy byly především o ekonomice a nijak nevybočovaly ze zajetých kolejí, ale Chruščovova zpráva obsahovala několik narážek naznačujících, že skrovná pocta Stalinovi při zahájení nebyla náhodná. Prohlásil, že ÚV KSSS odsoudil kult jednotlivce jako cizí duchu marxismu-leninismu a napadl „ovzduší nezákonnosti a svévole“, avšak Stalinovo jméno nepadlo. Také v zahraniční politice se nedržel stalinského dogmatu. Zpochybnil nevyhnutelnost další světové války, řekl také, že socialismu se dá dosáhnout i mírovým nerevolučním postupem a že jsou k němu různé cesty. Člen ÚV KSSS Mikojan se ve své kritice vyjádřil konkrétněji: „Nějakých dvacet let jsme neměli kolektivní vedení a zavládl kult jednotlivce.“ (Taubman: 2005, s. 274). Když pak přišel dopis Mao Ce-tunga, který glorifikoval Stalina, dav jásal.

1.2.2 Tajný projev Nikity Sergejeviče Chruščova

Sjezd měl skončit 25. února a účastníci se ho chystali opustit, avšak v noci na 25. února sovětská delegáti přišli na neplánované uzavřené zasedání. Chruščov tam pak s jednou přestávkou mluvil celkem čtyři hodiny. Jádrem řeči byl zničující útok na Stalina. Ten se prý během vlády provinil „deportacemi tisíců lidí, popravami bez soudu i vyšetřování, hromadným zatýkáním, z čehož pramenily strach, nejistota a zoufalství.“ Chruščov to nazval „závažným zneužíváním moci“ a jeho konání za „absurdní, šílené a protivící se zdravému rozumu“. „Nevinní lidé se přiznávali k trestným činům v důsledku fyzických metod, mučení, po kterém upadali do bezvědomí a ztráceli lidskou důstojnost. Stalin měl v tomto výhradní zodpovědnost, neboť osobně povolával a instruoval vyšetřovatele.“ (Taubman: 2005, s. 275). Dále Chruščov zmínil, že před Stalinovou brutalitou varoval již Lenin, a to 4. ledna 1923 ve svém dopise sjezdu, známém jako „Leninova závět“ (Blaive: 2001, s. 33).

Chruščov také obvinil Stalina z obludných deportací celých národů, velikášství, zbožňování a sebezbožňování a nulové komunikace s dělníky, masami. Podle prvního tajemníka byl nutný návrat k leninské linii, k demokratickému centralismu. Navrhl odsoudit a vykořenit kult osobnosti po bolševicku, neúprosně bojovat, aby se zabránilo jeho návratu. Chruščov tvrdil, že je nezbytné navrátit se k marxisticko-leninskému učení a opravit mylné

¹³ Héléne Carrère d'Encaussová poznamenává, že takováto rezervovanost hraničí v komunistickém jazyce s urážkou (Blaive: 2001, s. 31).

názory vyplývající z kultu osobnosti v oblasti historie, filosofie, ekonomie a také přepsat historii KSSS (Blaive: 2001, s. 33).

Zároveň však byl „Chruščovův Stalin“ až do půli třicátých let vzorem ctnosti, navíc mezi jeho oběťmi litoval komunistů (kteří ovšem mnohdy umírali s krví nekomunistů na rukou), o nekomunistech se nezmínil. Také oslavoval Leninův režim a zcela jej ušetřil kritiky. Naopak, k leninismu se zavázal vrátit. Na obhajobu členů stalinského politbyra řekl, že mnohdy netušili, jakých ohavností se Stalin jejich jménem dopouští a „na různé záležitosti nahlíželi v různých dobách různě“. Vše zakončil naléhavou výzvou: „Toto téma se nesmí dostat mimo stranu a už vůbec ne do tisku. Nesmíme dát zbraň do rukou nepřátel a ukazovat jim naše rány.“

První reakcí bylo hrobové ticho, šok.¹⁴ Mezi posluchači byli i stalinisté, kteří se do funkcí vyšplhali přes mrtvoly nepřátel, a ti se báli o své posty.

Chruščov nechal již v roce 1955 vytvořit komisi (Pospělova komise), která zkoumala Stalinovu činnost, sbírala důkazy. Při čtení závěrečné zprávy na tajném zasedání 25. února se šéf komise Pospělov třásl a při čtení pasáží o počtu obětí, mučení a členech politbyra, kteří o něm věděli, se i rozplakal. Po XX. sjezdu propustil Chruščov tisíce politických vězňů. Vše prý dělal v touze očistit socialismus, zároveň však deklaroval, že v něm Stalinova činnost, rozsudky začaly budit podezření až po jeho smrti, že jej nikdy nenapadlo, že by mohl do takové míry zneužívat moci. Proto bylo jeho sdělení zatíženo směsicí klamu a sebeklamu (Taubman: 2005, s. 279).

Od prvního března se začal zredigovaný text projevu v červené vazbě rozesílat sovětským stranickým organizacím, kolchozníkům i nestranickým aktivistům. Nesl upozornění „Není určeno pro tisk“. Východoevropští představitelé byli s textem také seznámeni a stavěli se k němu různě. Walter Ulbricht byl opatrný a rychle se ze šoku probral. V Polsku se zachovali otevřeně – členové ÚV a straničtí aktivisté mohli ve zvláštní místnosti text studovat. Zanedlouho bylo vytištěno 15 tisíc polských překladů. Z Polska se přes izraelskou rozvědku dostal text až do *New York Times*, kde byl již 4. června 1956 otištěn. Když se západní novináři Chruščova zeptali na pravost textu, odkázal je posměšně na šéfa CIA Dullese¹⁵ (Taubman: 2005, s. 287). V SSSR byl text zveřejněn až v roce 1989.

1.2.3 Výsledky sjezdu

XX. sjezd KSSS dal prostor k sumarizaci posledních úspěchů a k vysvětlení zamýšlené nové politiky stejného vedení. V únoru 1956 nastala pro Stalinovy nástupce první možnost od jeho skonu něco podobného uskutečnit. Nikdo nečekal, že dojde k tak radikální modifikaci postoje ke Stalinovi samému, nikdo nečekal tak hlubokou změnu v povaze režimu. Některá opatření by možná přijal i sám Stalin, neboť politické vedení nikdy nesmí stagnovat.

Ještě na XIX. sjezdu KS SSSR byl Stalin uctíván svými podřízenými z ÚV KSSS. Každý jeho nevýznamný výrok byl považován za posvátný text a v projevech byl hojně citován. Naopak na XX. sjezdu jeho jméno téměř nezaznělo. Navíc Chruščov jmenoval Stalina pouze jako jednoho ze tří představitelů, kteří od XIX. sjezdu zemřeli: Gottwald, Stalin (na stejné úrovni) a Tokuda. Stalinovi kolegové a spolupracovníci tak odsoudili kult osobnosti a vládu

¹⁴ Historik Robert Conquest interpretuje tajnou zprávu jako konečný výsledek Chruščovova programového útoku na Malenkova, Kaganoviče a Molotva. S pomocí tajné zprávy měl naději vytvořit atmosféru šoku a posílit svůj vliv (Blaive: 2001, s. 34).

¹⁵ John Foster Dulles (1888–1959) byl americký ministr zahraničních věcí během prezidentského úřadu Dwighta D. Eisenhowera, v letech 1953–1959.

jedné ruky, čímž naráželi na svého dřívějšího vůdce, aniž by řekli jeho jméno (výjimkou byl člen ÚV KSSS Mikojan, který Stalina jmenoval). Z toho vyplývá jasný záměr zahnat vzpomínky na Stalina a omezit jeho roli v dějinách strany (za prepisování dějin však Stalina staronové vedení zároveň vinilo). Pokud by tento cíl bývali chtěli naplnit, museli by jeho jméno vymazat z učebnic, knih, poezie, názvů závodů a především z paměti lidí. I kdyby politici uspěli ve svém orwellovském plánu, vyvstala by otázka, jak oni sami přišli ke svému postavení. Snad v průběhu čistek ve 30. letech, které během XX. sjezdu odsoudili? Další kontradikce z toho vyplývající byla rehabilitace obětí Stalinových čistek, u nichž současní vůdcové osobně asistovali (Kulski: 1956, s. 150). Dalším rysem nového kurzu bylo traktování kolektivního vedení. Přesto disponoval Chruščov „rovnější“ pozicí než ostatní jeho členové. Měl aplaus ve stoje, četl nejdůležitější text a měl právo vstupovat do projevů ostatních. Vůdce tu stále byl. Dá se tedy hyperbolicky říci, že XX. sjezd byl výbuchem emocí politiků, kteří si po Stalinově úmrtí mohli dovolit revoltu. Za Stalina tyto straníci nesloužili jako poradci, s nimiž bylo cosi diskutováno, ale Stalin je často ponižoval a ÚV ani politbyro téměř nesvolával (Kulski: 1956, s. 153).

Kongresu se účastnili i delegáti z 39 dalších zemí, někteří přijeli i konzultovat své vnitřní záležitosti a kurz zahraniční politiky. Sovětský delegát Saburov ke vztahu k cizině řekl: „Kreativní použití nejdůležitějších bodů marxismu-leninismu umožňuje naší komunistické straně a stranám v cizích zemích dodržovat správnou orientaci ve své praktické stranické práci.“ Do „tábora míru“ Chruščov ve svém projevu řadil i nerozvinuté země Středního a Blízkého východu, Latinské Ameriky a Afriky. Jako svého západního „spojence“ jmenoval Francii, kde socialismus nachází alespoň nějakou podporu a kde je remilitarizované Německo vnímáno jako hrozba. Vyzval k zachování míru, přičemž mír znamenal vlastně soulad se sovětskou zahraniční politikou. Ve věci přechodu k socialismu uznal Chruščov mírový i násilný přechod. V zahraniční politice by se SSSR měl nadále držet svých principů, ale zároveň aplikovat maximální flexibilitu. Další část projevu se zabývala hospodářskou podporou Číny a východní Evropě. Chruščov se zamýšlel nad tím, zda je výhodnější investovat do Číny či do Evropy, když čínská populace je o tolik větší.

V hlavním referátu 1. tajemník ocenil Stalina za boj s trockisty a Bucharinem.¹⁶ Hovořil o něm jako o praktickém muži, ale ne jako o marxistickém filosofovi. Chruščov se dotkl i tématu stranického vzdělávání a vzdělání obecně. Naznačil myšlenku univerzálního sekundárního vzdělání. Okrajově zmínil i umění, literaturu, architekturu – v té preferoval jednodušší styl, kritizoval stalinské zdobení a ornamenty. Především byl však na kongresu schválen pětiletý hospodářský plán pro SSSR (Kulski: 1956, s. 163).

Chruščov ochromil delegáty XX. sjezdu KSSS závěrečným tajným projevem, seznamem Stalinových zločinů a jejich odsouzením. Udělal to s cílem komunismus zachránit, protože „reformu je možné provést jedině, pokud přiznáme chyby“. „Bylo mou povinností povědět pravdu, ať již to pro mne znamená jakékoli riziko.“ Jenomže systém, který obhajoval, měl být již od Marxe a Engelse systémem bezchybným. A v hnutí založeném na „vědě“ sotva může být prostor pro přiznání chyb a pro kajícínost. Jeho řeč na XX. sjezdu byla především osobní iniciativou, nikdo z jeho současníků neměl odvahu postavit se minulosti čelem téměř zpřímá. Chruščov ale vyjevil jen limitovaná fakta o Stalinových zločinech a vše se událo na uzavřeném setkání bez stenografického záznamu a nahrávání. Byla řečena pouhá část pravdy o vnitrostranických čistkách ve třicátých letech a téměř nic o širším kontextu perzekucí - o bývalých vězňích z gulagů a perzekuci jejich příbuzných (Kemp-Welch: 1996, s. 181).

¹⁶ Nikolaj Ivanovič Bucharin (1888–1938), významný teoretik ruské komunistické strany. Roku 1905 se zúčastnil revolučního hnutí a 1906 vstoupil do Leninovy bolševické frakce. Bucharin byl několikrát zatčen a vězněn. Po smrti Lenina potíral po Stalinově boku trockismus, potom opozici Zinověvovu a Kameněnovu, až se nakonec sám ocitl s Rykovem a Tomským v opozici proti samovládnému Stalinovi. Byl v čele tzv. „pravé úchyvky“, která odmítala násilnou politiku proti sedlákům a žádala větší svobodu pro soukromou iniciativu, zejména v zemědělství.

Chruščov téma Stalinových zločinů znovu otevřel ještě o dva kongresy později – jeho snaha odhalovat více a více mu následně přivodila vlastní pád v roce 1964.

1.3 Přijetí výsledků XX. sjezdu KSSS v ostatních komunistických zemích

První reakcí a zároveň problémem byl naprostý šok. Jak řekl Dulles: „Byla to nejtvrdší obžaloba despotismu, jakou kdy nějaký despota přednesl“ (Gaddis: 2006, s. 101). Polský první tajemník Boleslaw Bierut dostal krátce po sjezdu infarkt a zemřel. Chruščov v projevu zdůraznil semknutí kolem strany a nutnost mít na své straně masy. Polská komunistická strana si poučení vzala k srdci a začala po Bierutově smrti propouštět politické vězně a odvolávat stalinisty z funkcí. V červnu náhle vypukly nepokoje v Poznani. Stalinisté se potom k moci v Polsku už nevrátili, místo toho povolali dříve vězněného Gomulku¹⁷ a bez souhlasu Moskvy jej postavili do čela strany. Chruščov zuřil a ihned odletěl do Varšavy, kde pohrozil vpádem sovětských vojsk. Nakonec však nové vedení akceptoval. V Maďarsku dokonce Chruščov obrodu původně sám zinscenoval, když Rákosimu oznámil, že je nemocný a potřebuje se léčit v Moskvě. Ovšem Maďaři, inspirováni Polskem, chtěli v obrodě politiky pokračovat do větší hloubky a výsledkem byla podzimní sovětská intervence,¹⁸ neboť pohrozili vystoupením z Varšavské smlouvy (Gaddis: 2006, s. 103). V Československu byly změny pozvolné a měly velmi krátkého trvání i bez sovětských intervencí.

1.3.1 Změny v Polské lidové republice¹⁹

Polsko i Maďarsko principiálně odmítaly sovětskou nadvládu, oběma národům byl komunismus po válce vnucen. Obě země oproti ČSR také trpěly špatným stavem ekonomiky. V Polsku byl navíc silný katolický disent a bylo těžce poznamenáno poválečnou násilnou industrializací. Polský první tajemník Boleslaw Bierut však nikdy nebyl tak konformní ke stalinskému režimu jako maďarský Rákosi, který zinscenoval monstrproces s Rajkem.²⁰ V polské komunistické straně byly již od dvacátých let přítomny dvě frakce s opačným vztahem k Moskvě. Také byla polská KS vždy relativně málo pod vlivem Kominterny (Blaive: 2001, s. 41).

V Polsku probíhal posjezdový kulturní a politický vývoj nejbouřlivěji. Kromě tristního stavu ekonomiky to zapříčinily i jiné události. Po útěku plukovníka polské bezpečnosti Józefa Światla do Západního Berlína koncem roku 1953 se polská veřejnost dozvěděla o zločinech

¹⁷ Politik W. Gomulka byl zatčen 2. srpna 1952, propuštěn roku 1955 a rehabilitován následujícího roku, kdy se dostal do funkce 1. tajemníka PSDS, kde setrval do roku 1970.

¹⁸ Mnoho materiálů o této době a krizích ve východním bloku bylo odhaleno až po rozpadu Sovětského svazu, například Malinova zpráva ze zasedání KS SSSR až roku 1995, Chruščovovy memoáry či dokumenty z archivů východoevropských zemí. Invaze do Československa o dvanáct let po maďarských událostech byla ihned po roce 1989 přehodnocena, to se však nestalo ve věci intervence v Maďarsku. Ještě v roce 1991, kdy byly poslední sovětské jednotky odsunuty z Maďarska, nedošlo k oficiálnímu odsouzení událostí z konce roku 1956. Zápisky o polské krizi byly zpřístupněny až roku 1996. Nová dokumentace se překvapivě shoduje s Chruščovovými paměťmi, které, ačkoliv byly tendenční, se drží skutečnosti celkem věrně (Kramer: 1998, s. 167).

¹⁹ Název země byl změněn na PLR přijetím nové ústavy 22. července 1952 (Vykoukal: 2000, s. 258).

²⁰ Maďarský ministr vnitra a zahraničních věcí, odsouzený ve vykonstruovaném procesu roku 1949 k trestu smrti.

polského stalinismu ze západního rozhlasu, tj. prostřednictvím autentického pramene.²¹ Již v roce 1954 se v Polsku na stranických a spisovatelských sjezdech hovořilo o chybách minulého období. Tak zde začala vznikat literatura, která kritiku minulosti i současnosti nestavěla na přežitcích kapitalismu, ale na vlastních chybách – „máme již vlastní mechanismus lži a falše, vlastní zlodějnu, vlastní pýchu a vlastní nudu“, napsal básník Jan Adrzejewski v listu *Nowa Kultura* 1. 5. 1955 (Kusák 1998: 430). V roce 1956 polský básník Julian Pryzbos řekl na XIX. zasedání Rady pro kulturu a umění, že socialistický realismus byl pouze holí, kterou vytvořil Ždanov²² na zabíjení umění, holí ve prospěch úředníků propagandistické kanceláře, servilních sluhů a panegyriků (Kusák 1998: 431). V Polsku byly především rehabilitovány některé oběti politických čistek. Celkově bylo 25. dubna 1956 z vězení propuštěno přes 30 tisíc vězňů, včetně Gomułkových příznivců (Blaive: 2001, s. 46). Chruščovova řeč více či méně přímo ovlivnila tři oblasti polské politiky.²³ První: vládnoucí elita se rozpadla do frakcí, což vedlo k nástupu Gomułky do funkce 1. tajemníka Polské dělnické sjednocené strany (dále PSDS) v říjnu; druhý: stranický *aktyw* počal hlasitě kritizovat vnitřní politiku a domáhat se vysvětlení minulosti; třetí: polská společnost stále silněji vznášela námitky vůči základním pilířům poválečné politiky (kolektivizace zemědělství, neuznávání náboženských práv). Stále hlasitější dotazy a pochyby „zespoda“ ohledně sovětské politiky a její historie, o současném stranickém vedení i východní polské hranici předjímalý poznaňské události z konce června a národní povstání na konci října (Kemp-Welch: 1996, s. 183). XX. sjezd a distribuce tajné řeči²⁴ daly polskému komunismu stimul k obrodě, lidé volali po III. plénu PSDS, na němž se mělo jednat o ekonomice, odborech, mládežnických organizacích. Premiér Cyrankiewicz²⁵ dodal, že kult osobnosti není jen o jedné osobě a jejím způsobu chování – kult osobnosti má společenské základy, je to systém ovládnutí všech sfér života, centrální i periferní správu, včetně lokálních organizací a továrních stranických buněk. Styl kultu osobnosti byl zastrašující, despotický, pohrdající kolektivismem. První reagoval na zprávu o projevu Staszewski²⁶ – ten požadoval rehabilitace jako první krok. Tepicht²⁷ zase vyzdvihoval jiné z témat Chruščovovy řeči, a to reakci na

²¹ O skutečných důvodech Światłovy dezerce dodnes panují pochyby, část autorů jej považuje za součást zpravodajské hry, kterou začal vůči Západu hrát Berija, část za „dobře umístěného“ západního agenta, část mluví o tom, že se útekem spasil před vězněním, které postihlo jeho nadřízené. Jeho další osudy jsou rovněž nejasné (Vykoukal: 2000, s. 391).

²² Andrej Alexandrovič Ždanov (1896–1948) byl sovětský komunistický politik a ideolog, od roku 1946 byl Stalinem pověřen řízením sovětské kulturní politiky.

²³ Bylo by však mylné soudit, že veškeré pohyby započaly v Polsku až po XX. sjezdu a s distribucí výtisků Chruščovova projevu. Polsko už zažilo svou „tajnou řeč“, po úniku plukovníka tajných služeb Józefa Światla na Západ na konci roku 1953. Światlo odtud začal v roce 1954 vysílat do Polska informace o rutinním mučení, životě komunistické smetánky, spojení s Moskvou a policejních službách. Následkem toho došlo ke změnám ve vládě a na třetím plénu vedení PSDS v lednu 1955 byl nastolen nový kurz. Dále vznikala nová periodika, která měla otevřenou rétoriku – např. *Po Prostu*, které mladí intelektuálové transformovali z nudné *Youth Union*. List *Po Prostu* se stal důležitou společenskou institucí (Kemp-Welch:1996, s. 181).

²⁴ Archiv PSDS vlastní tři záznamy „tajné řeči.“ Originál, červený, který dostal na sjezdu Bierut, byl označen „ne pro zveřejnění“ a jeho veškeré kopie měly být do tří měsíců navraceny do Moskvy. PSDS se však rozhodla materiál šířit i na lokální úrovni. Modrá kopie pro vnitrostranické účely začala být šířena. Vznikalo ovšem mnoho kopií i pro soukromé účely, Staszewski navíc poskytl text dopisovatelům *Le Monde*, *Herald Tribune*, *New York Times*. V Polsku se záhy rozšířila na černý trh.

²⁵ Cyrankiewicz byl polským premiérem 1947–1952 a 1954–1970.

²⁶ Člen ÚV Polské sjednocené dělnické strany.

²⁷ Člen ÚV Polské sjednocené dělnické strany. Teoretik plánování v zemědělství.

Stalinovo tvrzení o zostření třídního boje před nástupem socialismu (toto nazval již Bucharin „slabomyslnou negramotností“ a v červnu 1956 tuto tezi deník *Pravda* označil za základ potlačování svobod a masových represí). Nakonec byla tato teze odsouzena stejně jako metoda kolektivizace, při které Stalin plošně likvidoval kulaky jako třídu. Bylo zdůrazněno, že produkce na venkově je založena především na kooperaci a ne na násilné kolektivizaci (Kemp-Welch:1996, s. 183).

Polští soudruzi byli hotovi dosud utajované informace rozšířit mezi studenty, tato „tvůrčí inteligence“ však vznášela další a další otázky.²⁸ „XX. sjezd rozbouřil diskusi a nové otázky, hlavně mezi inteligencí, strana však reagovala ve velké míře defenzivně,“ napsal šéfredaktor listu *Nowe Drogi* (stranický teoretický list).

Byla svolána konference stranických odborníků („lecturers and editors“), kde musela tzv. „trojka“ (Berman, Cyrankiewicz, Ochab) obhájit svou prozatímní vedoucí pozici ve straně (Kemp-Welch:1996, s. 184).

Stranický *aktyw* se konal 7. března. Tajemník ÚV a šéf polské státní bezpečnosti Berman²⁹ ve své řeči o sovětské historii řekl: „Kult osobnosti nebyl patrný před XVII. sjezdem strany 1934, musel se vynořit poté, odkud – to není patrné.“ „Stalinův boj s antileninisty na konci 20. let byl v pořádku, stejně jako nucená industrializace,“ pokračoval. Kolektivizaci nezmínil. Na konci vznesl otázky: „Bylo správné zavřít Gomučku? Spsychalského? Není to jen důkaz Berijaismu³⁰ v Polsku?“

E. Ochab,³¹ 1. tajemník ÚV PSDS po smrti Bieruta, byl spíše konzervativním politikem a na *aktywu* řekl, že kult osobnosti nebyl nikdy správný, ale je samozřejmé, že v dobách boje s trockisty byla Stalinova činnost oprávněná. Později kritiku ještě zmínil: „Někteří soudruzi ztrácejí míru mezi oprávněnou kritikou a aktivitou škodící straně – jsou lidé, kteří v tisku a na veřejnosti (a ne skrze stranu) vystupují protistranicky.“ Další člen ÚV hovořil o tom, co je přesně tvůrčí leninismus a co znamenají leninské normy. Řekl, že jde o vzájemnou interakci stranických složek, že *aktyw* by měl být kritikem ústředního výboru a komunikace by měla být obousměrná (Kemp-Welch:1996, s. 185). ÚV by měl dbát doporučení „zezdola“. *Aktyw* dělníků prý spojuje výsledky XX. sjezdu se životem PSDS a fungováním stranických buněk a vedením v továrnách. Jiný mluvčí nazval členy strany „produkty stalinské antihumanistické politiky“ a deklaroval, že krutá demoralizace musí nutně vést k obranářství. Následující mluvčí vytkl Bermanovi, že kdysi plně podporoval zatčení Gomučky a nyní náhle obrátil³².

²⁸ „Je to vše vina Stalina nebo celého sovětského systému?“, „Může být obnoveno právo, aniž by se reorganizovala justice a policie?“, „Není to vina sovětské hierarchie, která nahoru vynáší lidi jako Stalina a Beriju?“, „Proč je 90 % generálů v armádě Rusů?“, „Proč zůstala sovětská delegace tak dlouho po pohřbu Bieruta?“, „Je pravda, co říká Światłło, že na ministerstvech jsou ruští agenti?“, „Proč Kaliningrad patří Rusům a ne Polákům nebo Litevcům?“, „Proč byl doted' zapomenut Leninův testament? Je pravda, že bude rehabilitován Bucharin?“, „Co se dá povědět o smrti Gorkého?“, „Budou rehabilitováni Kameněv a Zinověv?“, „Jaký byl vliv beriowszczyzny na ostatní lidové demokracie a jejich procesy (Rajko, Slánský, Kostrov, Pauker)?“, „Proč Chruščov nepřevzme odpovědnost za své chování za Stalina?“, „Kdyby Stalin dále žil, došlo by na otázku kultu?“, „Neměla by být PSDS samostatnější a sebevědomější?“, „XX. sjezd bojuje s kultem osobnosti, zatímco v ČLR se hovoří o božském císaři Maovi?“, „Polské rádio lže a lidé přeladují na BBC, když chtějí čerstvé a spolehlivé informace.“, „Luxus, ve kterém žijí naši hodnostáři, platí obyčejní lidé. Je dosud správná teze o vůdčí roli PSDS?“ (Kemp-Welch:1996, s.190-193).

²⁹ Jakub Berman (1901–1984). Člen ÚV PSDS, velel státní bezpečnosti v Polsku, byl považován za pravou ruku Stalina v Polsku.

³⁰ Termín pro aktivity sovětského stalinského šéfa bezpečnosti Beriji v Polsku - „beriowszczyzna.“

³¹ 1. tajemník ÚV PSDS od března 1956 do října 1956, předchůdce Gomučky.

³² Berman, obzvlášť odpovědný za policejní teror, se při své obhajobě zmínil o svém židovském původu, kvůli němuž mu prý počátkem 50. let hrozila likvidace. Proto podlehl tlaku ze strany Moskvy na zpečetění Gomučkova osudu (Blaive: 2001, s. 43).

Pouhé dva týdny po „tajném projevu“ nahradil v Polsku zemřelého prvního tajemníka ÚV PSDS Boleslawa Bieruta³³ komunista Eduard Ochab. U příležitosti Bierutova pohřbu v březnu 1956, kde se sovětská delegace zdržela neočekávaní dlouho³⁴, se Chruščov snažil před Poláky obhájit a vysvětlit svůj sjezdový projev, který v Polsku vyvolal eskalaci antisovětských nálad a reformní étos. Pronesl například: „Já nevím, čert ví, jak vysvětlit, že zahynulo tolik lidí.“ (Taubman: 2006, s. 293)

Na jaře začaly v Polsku narůstat antisovětské nálady. 6. dubna byl rehabilitován Gomułka, který byl z vězení propuštěn již v prosinci předchozího roku. 15. dubna se utvořila Federace mládežnických diskusních klubů z různých měst. Během jara a léta bylo propuštěno 35 tisíc osob, z toho pět tisíc politických vězňů. Byli vyměněni ministři kultury, spravedlnosti, vrchní prokurátor a proběhly změny na ministerstvech (Kemp-Welch:1996, s. 199). Berman byl odvolán z ÚV a jeho odchod byl spojen s antisemitskými náladami. Také jarní schůze Sejmu byla jedna z nejnapjatějších po druhé světové válce.

Nejistotu vzbuzovaly i důvěrné zprávy o nadcházejícím 1. máji, které hovořily o přípravě demonstrací. Mnoho mladých lidí se nezúčastnilo oslav svátku práce a prvomájová výzdoba byla mnohem umírněnější než dříve. Na prvního máje 1956 Chruščov obvinil Poláky, že se „odvracejí od SSSR a nechávají promlouvat antisocialistické živly“ (Kemp-Welch: 1996, s. 187).

1.3.2 Poznaňské události a říjnové nepokoje

Polsko bylo středobodem sovětských zájmů, a proto Moskvu nepokoje v Poznani z 28. června 1956 šokovaly. Bezprostřední příčinou demonstrací v Poznani bylo ekonomické strádání dělníků a z toho vyplývající požadavky na zlepšení platů a zaměstnaneckých podmínek. 23. června se sešli dělníci továrny *Zakłady Imenem Stalina Poznan* (ZISPO) a rozhodli se vyslat delegaci do Varšavy s pěti klíčovými požadavky, včetně 20% navýšení mezd. Po pěti dnech se delegace nevracela a kolovaly zvěsti, že byla zadržena. Ráno na tzv. „černý čtvrtek“ začala stávka a demonstrace 12 tisíc dělníků, kteří chtěli využít přítomnosti západních novinářů, již do Poznane přijeli referovat o 25. mezinárodním veletrhu. K dělníkům se brzy přidaly stovky poznaňských občanů, kteří spontánně vytvořili protestní pouliční shromáždění pod heslem „Chceme chléb a svobodu!“, jež však brzy přerostlo v násilí. Dav se vrhl na Vojvodský bezpečnostní úřad, kde se i střílelo (Granville: 2003, s. 264). Poté vypustil vězně z poznaňského vězení, ozbrojil se a vyslovil odvážné požadavky, jako

³³ Bierut měl na XX. sjezdu zdravotní problémy, které byly tajeny před polskou veřejností. Největším jeho problémem bylo smířit se s obsahem „tajného projevu“. Mezi jeho smrtí příští měsíc a XX. sjezdem bývá hledána přímá souvislost. Protože se Bierut nemohl účastnit oficiálního pléna, bylo na počátku března svoláno neoficiální plénum ÚV PSDS, kde Morawski podal referát o Chruščovově projevu. Citoval část projevu, „že kult osobnosti je nepochybně za námi, ovšem mohl by pokračovat, dokud nebudou vymýceny jeho pozůstatky ze společenského života, včetně vzdělávací sféry a vědy, umění a literatury“. Morawski poznamenal: „Všichni o tomto mluvíme s hořkostí, sami jsme kult vyvinuli.“ Za projevy kultu osobnosti byly označeny tuhá byrokracie, potlačování kritiky, ignorace pohledu a potřeb populace, servilita, konformismus (Kemp-Welch:1996, s. 183).

³⁴ Nástupnictví za Bieruta bylo komplikované, atmosféru navíc zhušťovala i stálá přítomnost moskevské smuteční delegace, která se však dušovala, že nebude do nástupnictví zasahovat, maximálně poskytne bratrskou radu (Kemp-Welch: 1996, s. 187).

„konec komunistické diktatury v Polsku“, „nové svobodné volby a vláda“, „odstranění sovětských okupačních sil z polského území“. Vrcholní politici Ochab a Cyrankiewicz nařídili milicím a veřejné bezpečnosti povstání potlačit. Tyto síly byly však slabé, bylo proto nutné povolát armádní jednotky. Celkem se stáhlo k Poznani kolem 10 tisíc vojáků (Granville: 2003, s. 265). Po dvou dnech střetů se podařilo armádě povstání potlačit, ovšem za cenu 53 mrtvých (někdy se uvádí až 78) a stovek zraněných lidí. Sovětští velitelé stále měli vliv ve velení polské armády a mohli snadno povolát sovětské oddíly dislokované v Polsku, pokud by bylo třeba pomoci polské armádě. To nebylo třeba, a proto se jediným úkolem sovětských oddílů během povstání stalo střežit hranici s východním Německem, aby povstalci nemohli přehnout na západ. Pohraniční oddíly sovětské armády v SSSR, se preventivně začaly přibližovat k polské hranici. V Moskvě zavládla značná nervozita. Chruščov označil po krátkém zasedání ÚV KS SSSR události v Poznani za násilí vyprovokované rozvratnými aktivitami imperialistů, které měly vyvolat nejednotu v sovětském bloku a zničit socialistické země jednu po druhé (Kramer: 1998, s. 168).

Oficiální interpretace hovořila o diverzantském podsvětí, o špiónském základu celého dění a o skupinkách kriminálních živlů. Akce měla být organizována zvenčí. „Nepřítel užívá všech dostupných nástrojů, aby zdiskreditoval výsledky XX. sjezdu KSSS a aby zasel zmatek do strany a mezi masy“ (Granville: 2003, s. 277). Po poznaňských událostech Ochab odhalil světu některé ekonomické problémy a odvolal z funkcí několik rigidních stalinistů. Po nepokojích v Poznani probíhala častá dělnická setkání a ve vzduchu byl hlad po reformách. V srpnu se více než milion Poláků vydal na pochod na Jasnou Góru, klášter, který odolal švédské invazi roku 1655. Pout' měla symbolický význam jako demonstrace jednoty, duchovní síly a víry Poláků (Granville: 2003, s. 266).

„Moskvané“³⁵ (Bierut, Minc, Berman, Ochab) nikdy nezískali v poválečném Polsku převahu – Gomułka a domácí komunistické podzemí z války bylo velmi silné. Promoskevský Ochab po poznaňských událostech uznal, že Gomułka neměl být vězněn za pravicové uchylkářství a hodlal jej přijmout s jeho nejbližšími spolupracovníky (Spychalski, Kliszko aj.) do členstva politbyra PSDS. Mělo se tak stát 17. října (Granville: 2003, s. 263). Vypadalo to, že se Gomułka bude hlásit o místo ve vedení strany, což se stalo skutečností později - na VIII. plénu PSDS.

Sovětské vedení se obávalo, aby se Gomułka, který dostal 2. srpna zpět svou stranickou legitimaci, znovu nechopil moci. Především případného odstranění ortodoxních prosovětských představitelů a nastolení volnějšího kurzu zahraniční politiky. Gomułka ke všemu žádal, aby byli staženi sovětští funkcionáři z polské armády a aby byl odvolán Rokossowski. V Polsku narozený občan Sovětského svazu, který zde od roku 1949 působil jako ministr obrany, vnučený Moskvou. Již v září 1956 také PSDS vznesla požadavek na stažení všech „poradců“ KGB z Polska.

Aby byl vytvořen nátlak na Gomułku a jeho politické partnery, použil Chruščov politický i vojenský tlak. 19. října měl být svolán ÚV PSDS, který měl zvolit Gomułku lídrem strany a odstranit Rokossowského z funkce. Chruščov proto nařídil sovětským příhraničním jednotkám ze severního a západního Polska, ať postupují na Varšavu.

Paralelně v čase se odehrála překvapivá návštěva Chruščova, Mikojana, Molotova, Bulganina, Kaganoviče a velitele Varšavské smlouvy Koněva ve Varšavě. Vyjádřili vysoké znepokojení nad nadcházejícími personálními změnami a apelovali na utužení ekonomických a vojenských vazeb k Sovětskému svazu (Kramer: 1998, s. 169). Chruščov jednal velmi výbušně, nechal se vyprovokovat zdráhavým přijetím své delegace Poláky a hrozil jim útokem. (Taubman: 2006, s. 298). Gomułka však trval na vyjasnění statutu sovětských oddílů v Polsku a chtěl příslib, že se SSSR nebude angažovat ve vnitřních záležitostech Polska. Dále obnovil požadavek na odchod nejméně padesáti „poradců“ KGB z Polska a na odvolání

³⁵ Polští komunističtí vůdci, kteří byli v exilu v SSSR během druhé světové války.

Rokossowského a sovětských důstojníků z funkcí. Zdůraznil ale loajalitu vůči Varšavské smlouvě, zároveň však řekl, že si Polsko nenechá odebrat svou nezávislost. Sovětská delegace proto obvinila Poláky z toho, že se chtějí zbavit starých důvěryhodných revolucionářů, kteří jsou věrní věci socialismu a že se otáčejí směrem na Západ místo k Sovětskému svazu. V průběhu těchto výměn názorů se Gomułka dozvěděl o již spuštěném postupu sovětských jednotek k Varšavě. Ačkoli tato mobilizace neměla být ze strany Moskvy provokací k přímé konfrontaci, ale spíše formou nátlakové politiky, celá věc dala rozhovorům nový rozměr a Gomułka začal mluvit poníženiěji.

Co se týče případné konfrontace, Rokossowski a část sovětského vedení polské armády byli připraveni zabránit Polákům v možném vzdoru. Rokossowskému se podařilo vnitřně rozvrátit polskou armádu na své příznivce a odpůrce. Progomułkovské síly odhodlané k boji byly pouze jednotky ministerstva vnitra a jednotky vnitřní bezpečnosti – ty zaujaly strategické postavení kolem Varšavy a byly postupně posilovány. Chvíli to vypadalo, že Polsku hrozí občanská válka a také střet se Sovětským svazem. Obě strany se konfliktu z různých důvodů obávaly (Moskva se bála partyzánského boje, odštěpení Poláků a své diskreditace). Konečně Gomułka požádal Chruščova, aby sovětské oddíly ustoupily (Kramer: 1998, s. 170). Ten po krátkém váhání souhlasil a nařídil Koněvovi zastavit pochod. Ačkoli Chruščov nahlas tvrdil, že šlo o pouhá vojenská cvičení, sovětské vedení nechalo naschvál proniknout k polským uším informaci o tom, že SSSR je odhodlán bránit hlavní státní orgány, vojenské základny a pozemní komunikace na území Polska. Navíc kromě pozemních sil byly v gdaňských vodách pozorovatelné a probíhaly zde prazvláštní manévry sovětských lodí.

Sovětská delegace se ještě v den návratu do Moskvy (21. října) dozvěděla o druhé části pléna, na němž byl zvolen Gomułka do čela strany³⁶ a Rokossowski s několika dalšími neostalinyisty odvolán z politbyra. Chruščov neskrýval své zklamání a řekl, že situace by byla o poznání horší, kdyby Rokossowski byl zbaven i ministerského křesla. Chruščov velkou část viny za události svalil na Ponomarenka, velvyslance v Polsku, který dle něj špatně vyhodnotil situaci mezi Ochabem a Gomułkou. Řekl, že i on spolu se sovětským vedením špatně posuzoval vývoj v Polsku za poslední měsíce. ÚV KSSS se rozhodl svolat brzy jednání zemí Varšavské smlouvy do Moskvy (Československo, Maďarsko, Rumunsko, Bulharsko a NDR) (Kramer: 1998, s. 171). ÚV KSSS také zvažoval nová vojenská cvičení či svolání revoluční komise, která by odstranila Gomułku. Chruščov odstartoval kampaň v tisku, která Polsko obviňovala z antisovětské propagandy a antisocialistických tendencí.

Dne 21. října se sovětské vedení shodlo na vyloučení vojenské intervence z možných řešení a rozhodlo se vyčkávat. Chruščov k tomu dodal: „Nalezení důvodu k ozbrojenému konfliktu s Polskem by bylo nyní velmi snadné, ne tak pozdější ukončení takového konfliktu.“ Chruščov se také obával jednotek polské armády, které byly proti Rokossowskému, a ozbrojeného lidu, jež by mohl bránit Varšavu. Gomułka později tvrdil, že zbraně byly mezi občany skutečně distribuovány. Chruščov tedy musel za nepříznivých okolností hledat s Gomułkou *modus vivendi* (Kramer: 1998, s. 172). 22. října se v Poznani, Gdaňsku a Štětíně konala shromáždění na podporu Gomułky o desetitisícové účasti. Další statisícové demonstrace proběhly dalšího dne v Lodži, Poznani a Lublině. 24. října se ve Varšavě setkalo půlmilionové shromáždění, které následovalo po schůzkách studentů a dělníků. Ačkoliv byla setkání primárně zamýšlena na podporu nového polského vedení, nevyhnula se otevřené protisovětské rétorice, například ve Wroclawi.

V rámci kompromisního řešení Chruščov slíbil Polsku svobodu v budování socialismu a Gomułka na oplátku přislíbil loajalitu Varšavské smlouvě a sovětskému bloku. Také zastavil jednání o kompletním stažení sovětských oddílů ze země. Gomułka ve své řeči 24. října vyzval Poláky, aby se navrátili do práce a přestali se shromažďovat. Znovu zaručil věrnost

³⁶ Jako jediný člen nového politbyra, který byl zvolen jednomyslně všemi 75 členy ÚV v tajném hlasování (Blaiwe: 2001, s. 47).

Varšavskému paktu a apeloval po užších ekonomických a vojenských vazbách se SSSR. Zároveň však nadále trval na Rokossowského odchodu z postu ministra obrany, což značně rozladilo sovětské vedení.

Nebýt krize v Maďarsku, která v podobě studentské demonstrace zasáhla 23. října (studenti volali po zvolení reformisty Nagye a odstoupení Rákosiho nástupce Geróho), možná by SSSR přistoupil k razantnějším krokům proti odvolání Rokossowského, takto se však Chruščov raději vyvaroval výraznějším obtížím na dvou frontách. Odvolaný Rokossowski nakonec v listopadu dostal post náměstka ministra obrany v Moskvě.

Tím ale napětí neskončilo, zdrojem tenze zůstávaly požadavky některých členů PSDS na vyřešení územních neshod se SSSR. Také projev vlivného straníka Wladislawa Matwina v Poznani 10. listopadu, kdy odsoudil nedávné rozpory se Sovětským svazem, které prý „vyvolaly jeho pochybnosti ohledně suverenity svého státu“, napětí jen umocnil.

Polská krize ukázala další flexibilitu Sovětského svazu a potvrdila, že návrat ke stalinismu je zcela nemožný (Kramer: 1998, s. 174). Sovětské prezidium se brzy shodlo, že Gomułka se nedá srovnat s nebezpečím, jaké znamená maďarský Nagy a jeho otevřeně antagonistická politika (Kramer: 1998, s. 173). Gomułka 1. listopadu v Brestu na schůzce se sovětským vedením ohledně situace v Maďarsku podporoval nutnost intervence proti kontrarevoluci v Maďarsku, avšak bránil se užití vojenské síly. Po ukončení schůzky se Gomułka s Ochabem a Cyrankiewiczem vrátili a vydali prohlášení do *Trybuny Ludu*, že krizi v Budapešti si mají vyřešit výhradně sami Maďaři. Také navrhli Varšavu jako místo pro řešení krize v Maďarsku. Tyto snahy se však nenaplnily, neboť plná invaze začala 4. listopadu, jak plánoval SSSR. Poté se Gomułka raději zdržoval ostřejší kritiky sovětského postupu a polská delegace na půdě OSN byla instruována nepřidat se ke kritické rezoluci, kterou navrhovaly USA (Kramer: 1998, s. 203). Ostatní východoevropské země jako Rumunsko, Bulharsko a Československo, vyjádřily Moskvě podporu a odhodlání angažovat se vojensky.

Po ukončení obou „revolucí“ byl však Gomułka tím politikem, který se vrátil k rigidní uzavřené ekonomické politice, a naopak Kádár, postava symbolizující normalizaci Maďarska, podnikal některé reformní ekonomické kroky (Kramer: 1998, s. 211). Gomułka si však nikdy nedovolil o maďarských událostech mluvit jako o akci cizího nepřátelského podsvětí, jak bylo běžné v Moskvě, protože věděl, že tím by Poláky nepřesvědčil. Gomułka zastavil nejdrsnější stalinistickou politiku: kolektivizaci zemědělství a pronásledování katolické církve, nicméně ve snaze nezalarmovat Moskvu nikdy nezašel v reformách příliš daleko (Granville: 2003, s. 284).

Chruščov ve svých pamětech napsal, že kvůli oběma krizím nemohl dlouho spát a přiznal, jak nejistý si byl ohledně invaze do Budapešti. Riskoval odštěpení Maďarů i Poláků a to, že bude před Západem vypadat slabě, pokud nezasáhne. A pokud zasáhne, možná to bude znamenat zničení vztahů s těmito lidovými demokratiemi a konec destalinizace, o kterou se pokoušel. Bylo mu totiž zřejmé, že jde o plody té destalinizace a toho reformismu, jež sám započal (Taubman: 2006, s. 299).

1.3.3 Československo v době krizí v Polsku

Prezidentem ČSR byl roku 1956 Antonín Zápotocký, prvním tajemníkem ÚV KSČ Antonín Novotný a předsedou vlády Viliam Široký. Nejtěžší fáze režimu již pominula (ta nastala v letech 1951 a 1952).³⁷ V Československu v posjezdové době žádné turbulentní

³⁷ KSČ se zbavila stalinského dogmatika Rudolfa Slánského a slovenského liberálního komunisty, nacionalisty a revizionisty, jak byl nazývaný obviněný, Vlado Clementise. V jiných satelitních zemích se zavírali především populární vůdci: Rajk, Gomułka, Kostov, Xoxe (Duchacek:1958, s. 118).

změny nenastaly a země se projevila jako loajální satelit. Absenci dramatu na československé politické scéně je možné vysvětlit relativně vysokým životním standardem, pragmatismem politického vedení, existencí sofistikované, avšak umírněné opozice, která byla vychována v tradicích demokracie a nenásilných metod jednání. Opoziční síly v ČSR se v padesátých letech nevyvinuly do široké platformy, jež by spojovala nekomunisty a některé komunisty, jako tomu bylo v Polsku a Maďarsku (Duchacek: 1958, s. 121). V Československu také nebyla na rozdíl od Polska či Maďarska fyzicky přítomna sovětská armáda. Systém Československa byl někdy nazýván „stalinkovismus“, tedy stalinská politická pravidla zkombinovaná s Malenkovým důrazem na dostupnost spotřebního zboží a vysoký životní standard. Nepokoje kvůli ekonomické nespokojenosti zažilo ČSR jen v roce 1951 v Brně³⁸ a roku 1953 v Plzni. Heslo poznaňských událostí „Chléb a svobodu“ nebylo pro ČSR zcela případné (Duchacek: 1958, s. 118). Klid byl také způsoben značnou skepsí obyvatel k případné pomoci ze Západu, se kterým měli Čechoslováci nevalné zkušenosti, což se prokázalo jako opodstatněné po intervenci SSSR do Maďarska. Vedení KSČ bylo i po XX. sjezdu ryze stalinské a oddychlo si, když byly tzv. kontrarevoluční snahy poraženy. Proto *Rudé právo* po zažehnání „kontrarevoluce“ u jižního souseda napsalo: „Přátelská pomoc SSSR je nám vždy k dispozici, kdykoliv se na sovětské bratry obrátíme, nalézáme pochopení a podporu.“³⁹

Historik Oldřich Tůma k politické situaci v ČSR na jaře 1956 poznamenal: „Po XX. sjezdu se ozývaly hlasy o nutnosti svolat mimořádný sjezd strany a hlasy, které požadovaly určitou konkrétní personální odpovědnost za chyby nebo nedostatky minulých let. Nicméně vedení KSČ se podařilo poměrně šikovnou politikou tuto debatu utlumit. Místo sjezdu byla svolána jenom celostátní konference strany. Důležitý rozdíl tkvěl v tom, že zatímco na sjezd se delegáti volí od základních organizací strany, a v té rozjitřené době byla obava, že by možná volba delegátů úplně nevyhovovala tomu, jak si to vedení KSČ představuje, na celostátní konferenci jmenovaly zástupce jenom krajské organizace, čili ten výběr byl v rukou vedení strany.“

Podařilo se tak elegantním způsobem vyřešit otázku odpovědnosti za loutkové procesy počátku 50. let.⁴⁰ Vedení v roce 1956 učinilo za vše odpovědným Rudolfa Slánského.⁴¹

V Polsku byla Chruščovova tajná zpráva šířena stranickými organizacemi. V ČSR, kde zprávy o XX. sjezdu kromě deníků přinášela revue pro komunistickou inteligenci *Nová mysl*, nebyly závažné části projevů zveřejněny. Důvodem měl být nedostatek místa, pro něž redakce musela v určitých pasážích přistoupit ke krácení textů. Vzhledem k rozsahu škrtů a jejich umístění však jde toto počínání nazvat cenzurou. Celá tajná zpráva se srazila do konstatování, že byl pronesen projev „O kultu osobnosti a jeho důsledcích“, k němuž byla přijata rezoluce, která ukládá ÚV KSSS vykořenit kult osobnosti ze stranické praxe (Blaive: 2001, s. 53). 7. března byli představeni informátoři oblastních buněk KSČ, kteří měli na nižších úrovních

³⁸ 10 000 lidí vyšlo do ulic kvůli zrušení tzv. vánočních prémie.

³⁹ Kontrarevoluce poražena. *Rudé právo*. 27. 10. 1956, roč. 37, č. 300, s. 1–1.

⁴⁰ V souvislosti s procesem s Miladou Horákovou byla utvořena komise složená ze zástupců ministerstva vnitra, spravedlnosti, ústředního zástupce sekretariátu, zástupce Rudého práva a ČTK, která měla za úkol připravit a provést co nejširší propagačně-výchovné využití procesů vedených proti reakci. Tisk věnuje referátům o procesech tolik místa, kolik bude potřeba, totéž platí o filmu a rozhlasu. Redaktoři budou určeni (Formánková: 2008, s. 189).

⁴¹ *WWW. radio. cz* [online]. 2000, 2009 [cit. 2009-04-21]. Dostupný z WWW <<http://www.radio.cz/cz/clanek/85580+obvin%C4%9Bn%C3%AD+z+pozna%C5%88sk%C3%BDch+ud%C3%A1lost%C3%AD&cd=2&hl=cs&ct=clnk&gl=cz&client=firefox-a>>.

referovat o výsledcích sjezdu. Tito informátoři byli členové nejvyššího stranického vedení a byli známí svým stalinským přesvědčením (Blaive: 2001, s. 54). V referátech na aktivech byly rozebírány především otázky hospodářské, tj. produktivita práce, spolupráce socialistických zemí. Přesto však je známo, že obsah tajné zprávy byl znám v kruzích vedení KSČ a i studenti z roku 1956 potvrdili, že o dokumentu věděli a jeho obsah znali např. z rádia Vídeň, které bylo slabě rušeno (Blaive: 2001, s. 69).

Korektury vyhlášené či uskutečněné v politické oblasti (volby, decentralizace včetně posílení slovenských národních orgánů, boj proti kultu osobnosti) v roce 1956 se pohybovaly v hranicích nutných pro zachování mocenského monopolu komunistů. I přes mělkost a úzký rozsah korektur se projevilo uvolnění dosavadního napětí ve vztahu moci a společnosti, došlo ke zmírnění nebo omezení masové nezákonnosti a tvrdosti trestních sankcí (Kaplan: 2008, s. 16). Ti, kteří očekávali přeskok událostí z Polska a Maďarska do ČSR, byli zklamáni, také postoj Západu k intervenci v Maďarsku byl nemotivující – vyjadřoval respekt k hegemonii SSSR ve východní Evropě. Tento pocit beznaděje a bezmoci vedl k pasivitě odpůrců režimu. Jeho představitelé se naopak těšili z autority a záruky sovětské ochrany (Kaplan: 2008, s. 18).

KSČ

Po nástupu Bulganina⁴² do funkce premiéra prošel SSSR (a po jeho vzoru v menší míře i jeho satelity) výraznými změnami. Přešel zpět k dominanci těžkého průmyslu a zneuznal Stalina na XX. sjezdu KSSS. Ženevská konference čtyř velmocí z roku 1955 pak vnesla do politiky cosi, co se nazývá „ženevským duchem“ (Taborsky: 1957, s. 50). Poprvé od Postupimské konference se sešly USA, SSSR, Velká Británie a Francie. Byla zde odsouhlasena státní smlouva s Rakouskem, která znamenala jeho neutralizaci. Výsledkem konference bylo také přechodné zmírnění mezinárodního napětí, k čemuž přispěly dohody o snížení stavů vojsk. Bylo zahájeno období mírové koexistence mezi Východem a Západem. Někteří lidé v roce 1955 očekávali ve spojitosti se ženevskou „konferencí čtyř“ velké změny, dokonce možný konec komunistické nadvlády. Tato očekávání se nenaplnila, proto byla Ženeva pro komunisty úspěchem. Avšak sama KSČ v roce 1955 zaznamenala ve svých řadách hlasy volající po neutralitě, která by mohla být výhodná.⁴³

Navíc někteří straníci podle *Rudého práva* začali věřit v „reakční utopii“, že Národní fronta může splnit svou úlohu bez vedoucí funkce KSČ. Dalším problémem byla klesající morálka v továrnách a absentérství. Šířily se zvěsti o možném odnárodnění mnohých podniků (Taborsky: 1957, s. 52). Objevily se tendence k odsuzování literárního socialistického realismu jakožto vyprázdněného přežitku. KSČ shledalo bujení masarykismu a buržoazního nacionalismu uvnitř strany i mezi profesory a literáty. Ministerstvo školství propustilo cca 50 vysokoškolských vyučujících marxismu-leninismu (Taborsky: 1957, s. 53). Ačkoli mezinárodně znamenala Ženeva pro komunisty úspěch, ve vnitřních záležitostech přinesla ideový rozkol a nepřijemné otázky.

KSČ se začala velmi pomalu přidávat k pojetí Stalina jako kriminálního. Přijala odsouzení kultu osobnosti, teze o kolektivním vedení strany, ale příliš prudké odsouzení Stalinovy prestiže by mohlo oslabit kontrolu KSČ nad společností. Od Stalinovy smrti zůstalo vedení československé komunistické strany kompletně stalinizované. Proto, jakkoli se dle některých aspektů zdálo, že dochází k uvolňování, se jednalo o uvolňování, které ani nevyužilo hranice vymezené Moskvou. Vedení si nemohlo dovolit „popustit uzdu“ tolik, jako jiná vedení, neboť

⁴² Nikolaj Alexandrovič Bulganin nastoupil do funkce premiéra SSSR 8. února 1956 po svém předchůdci G. M. Malenkovi.

⁴³ *Život strany*. 1. 11. 1955, roč. 3, č. 2, s. 31-31 (Taborsky: 1957, s. 53).

by muselo samo odejít. ČTK proto neustále zdůrazňovala úlohu Stalina v boji s trockisty, aby zmírnila dopady kritiky (Taborsky: 1957, s. 62–65). Novotný na zasedání ÚV KSČ 29. března 1956 pronesl projev k výsledkům XX. sjezdu, který obsahoval i informace z „tajné zprávy.“ Řeč ale rekapitulovala jen dříve oznámená opatření⁴⁴ a byla důkazem toho, že KSČ závěry sjezdu integrovat do vlastní politiky nemíní (Pávová: 2008, s. 128). Novotný odsoudil kult Gottwalda, z něhož obvinil samotný ÚV. Obětí tohoto přehodnocení se stal Gottwaldem protežovaný Alexej Čepička (ministr obrany, vicepremiér), který byl zbaven funkcí a vyloučen z ÚV.

Sousloví „kult osobnosti“ se brzy po XX. sjezdu stalo ideologickou šablonou, která charakterizovala systém vládnutí v komunistickém režimu do roku 1956. Příležitost minulé hrůzy „svalit“ na Klementa Gottwalda nebyla využita a jeho srovnání se Stalinem bylo odmítáno. Gottwald byl stále nedotknutelnou osobností a s jeho jménem byla spojována generální linie, minulá i současná politika strany, která by se zhroutila. Jedním z odkazů kultu osobnosti byla i masová represe, především tedy monstrprocesy. V jejich počtu vzhledem k množství obyvatel patřilo ČSR do čela sovětského bloku. Poslední takový monstrproces proběhl s Rudolfem Slánským a jeho okolím na podzim roku 1952. Ještě v dubnu 1954 byl v Bratislavě odsouzen Gustáv Husák ve věci tzv. buržoazních nacionalistů a v srpnu zamířil do vězení Josef Smrkovský (Vykoukal: 2000, s. 376). Poté přestala „výroba“ procesů s uměle sestavenou konstrukcí rozsáhlých „protistátních organizací“. Byl dokonce pozastaven tzv. plán B na vystěhování nepohodlných osob z bytů a měst, plán na likvidaci ženských řádů a vyhození jejich příslušnic z nemocnic a internace „živlů“ v táborech nucené práce. Politická perzekuce však stále byla denním koloritem a žádné propouštění ani rehabilitace se nekonaly (Kaplan: 2008, s. 12).

Režim v ČSR byl poučen rehabilitací Lazsla Rajka v Maďarsku a nemínil se dopustit stejné chyby. V Polsku a Maďarsku probíhalo propuštění vězňů a revize procesů již mezi lety 1952–1953. V ČSR byla ustavena revizní Barákova komise až v roce 1955.

Trpkým soustem byla pro československé komunisty také nutná normalizace vztahů s dosud odsuzovanou Jugoslávií. Na zavržení „Titovy kliky“ byly v ČSR založeny mnohé procesy, především monstrproces s předáky KSČ Slánským a Clementisem. Proto byla Chruščovova návštěva Bělehradu a rehabilitace Titovy osoby pro ČSR těžkou ránou⁴⁵. V roce 1956, v novoročním projevu, přiznal Zápotocký, že propagandistická kampaň proti nepřátelům zašla příliš daleko. Premiér Viliam Široký v dubnu 1956 přiznal, že obvinění Slánského založená na „titoismu“ byla omylem (později byly na základě XX. sjezdu uznány i Slánského teze o „různých cestách k socialismu“). Mnozí jeho spoluvězni byli propuštěni, či jim byly zkráceny tresty, avšak Slánský nebyl nikdy rehabilitován tak, jako v Maďarsku Rajko nebo v Bulharsku Kostov (Taborsky: 1957, s. 60).

Již v dubnu 1954 dostalo české vedení informace, že činnost Beriji sahala až do Československa. Nejzávažnějším příkladem zfalšování procesů byla rehabilitace Noela a Hermana Fiedla v Maďarsku a Polsku – Američanů, na jejichž údajnou špionážní činnost byly naroubovány procesy v Maďarsku a Polsku a jejichž jména se objevovala i při procesech

⁴⁴ Jednalo se o opatření, která obsahoval již referát V. Širokého o XX. sjezdu, projednaný 2. března. Využití závěrů sjezdu se však omezilo na zkrácení pracovní doby, mzdovou denivelizaci a zvýšení penzí. Mezi nižšími funkcionáři vyvolal referát nespokojenost, protože je zajímala především otázka Stalinovy osoby. Poprvé se členové politbyra seznámili s Chruščovovým tajným projevem 24. března 1956 a v diskuzi se věnovali hlavně hodnocení Gottwalda a snažili se co nejvíce omezit kritiku namířenou proti němu (Pávová: 2008, s. 128).

⁴⁵ Normalizace vztahů s Jugoslávií byl Chruščovův tah, kterému odporoval ministr zahraničí Molotov, jenž byl zastáncem antititovské politiky. Chruščov se od roku 1955 snažil získat většinu v předsednictvu, a to právě prostřednictvím usmíření s Titem (Blaise: 2001, s. 34).

československých. Už v lednu 1955 začala v ČSR zasedat rehabilitační Barákova komise. Její práce vedla sice k propuštění několika vězňů, ale základní konstrukci procesu se Slánským ponechala nezměněnu. Zjistila ale nezákonné vyšetřovací metody a dala podnět k zatčení dvou hlavních vyšetřovatelů procesu se Slánským.⁴⁶ Nezvratná jistota, že část stranického vedení byla popravena či vězněna na základě falešných obvinění, křivých svědectví a mučením vynucovaných výpovědí začala pronikat mezi stranické funkcionáře a vyvolala spolu s odhaleními, která učinil XX. sjezd KSSS, druhý obrovský šok uvnitř KSČ (Kusák: 1998, s. 384).

V máji 1956 došlo i k velmi odvážným studentským protestům v Praze.⁴⁷ Studenti se dožadovali poctivého informování o dění v zahraničí, chtěli i informace o úspěších v západních zemích, žádali více západní filmové distribuce a omezení nekritického přebírání sovětské produkce, možnost vycestovat do zahraničí (Taborsky: 1957, s. 54).

Ekonomika

Dalším aspektem „změny stavu“ byl enormní nárůst výměny s nekomunistickými zeměmi (především africkými a asijskými). Roku 1955 vzrostla výměna s komunistickými státy o 7 %, zatímco s nekomunistickými o 37 %. (Interpretace byla taková, že tak vlastně ČSR pomáhá zemím, které jsou vykořisťovány nespravedlivým obchodem s kapitalisty a imperialisty) (Taborsky: 1957, s. 58).

Ekonomika a její řízení byly i hlavním tématem diskuzí v roce 1956. V tomto roce celostátní konference KSČ schválila decentralizační reformu, kdy se mělo omezit rozhodování shora (čili omezit pravomoci Státního úřadu plánovacího) a podniky měly dostat více prostoru. Také kraje měly získat od centra více pravomocí. Obojí vycházelo ze všeobecné kritiky byrokratismu a centralismu. O předání práv však rozhodovala ministerstva, v jejichž zájmu bylo předat co nejméně, aby nepozbyla prestiže. Po čtyřech letech se od decentralizace ustoupilo, neboť podniky prý správně nepochopily její podstatu (Kaplan: 2008, s. 10).

Kultura

Názna změny se udaly i v oblasti kultury a nastaly ještě před rokem 1956. Václav Kopecký se snažil přizpůsobovat korekturám politiky v SSSR a hovořil o dogmatismu a sucharství v kultuře. V řadách kulturních činitelů přibývalo kritiků kulturní politiky a zejména cenzury, perzekuce a represe kolegů (Kaplan: 2008, s. 275). Nejdramatičtější tato kritika potlačování tvůrčí svobody vyzněla na dubnovém II. sjezdu Svazu čs. spisovatelů. Významně se na tom podíleli zejména Seifert, Hrubín či Kaplický, kteří velmi otevřeně a odvážně brojili proti komunistické reglementaci umění a vyzývali k tomu, aby se umělci stali „svědomím národa“. Podobné námítky v té době vznášeli i polští spisovatelé a v Maďarsku Petöfiho skupina (Duchacek: 1958, s. 121). Vedení strany rozzuřilo zjištění, že na sjezdu spisovatelů se

⁴⁶ Výsledky šetření komise byly přijaty roku 1957, tedy rok po bouřlivém vývoji za našimi hranicemi. Rozsudky a obvinění byly až na ojedinělé výjimky potvrzeny, u většiny však nepatrně zmírněny. K rehabilitaci se nepřistoupilo, protože s částečným odhalením pravdy o politických procesech by se přirozeně vynořila otázka o konkrétní míře odpovědnosti za politické a justiční vraždy a utrpení nevinných obětí (Kaplan: 2008, s. 14).

⁴⁷ Studenti v žaketech nesli transparenty s nápisem „teorie“ a ti oblečení v hadrech nesli nápis „praxe“. Další studenti měli v náručí knihy a drželi transparenty s „na indexu“, jiní studenti s roubíkem a páskou přes oči symbolizovali editory Mladé fronty. Skandovali Komenského citát „Vláda věcí tvých k tobě se zas navrátí, ó lide český!“

vládní garnitury nezastali ani přítomní komunisté. Respekt ke Štollovi, Nejedlému a Kopeckému byl dále neudržitelný. Byla nastoupena cesta k respektu dříve zatracovaných tvůrců a generační obměny. Od jara 1956 se dá hovořit o nově orientované umělecké práci a o nástupu mladé generace do literatury (Kusák: 1998, s. 420). Náznak uvolnění poměrů pro kulturní tvorbu a činnost netrval dlouho, po maďarských a polských událostech ustrnul (Kaplan: 2008, s. 279). Po roce 1956 nastalo období jakési pomsty a utužení poměrů, ale přesto byl narušen dřívější vztah kultury a moci, duch kritiky 1956 přežil v kulturních kruzích ještě dlouho, právě proto, že se nesetkal s úspěchem. Tání tudíž v roce 1956 vyvrcholilo a zároveň skončilo (Kaplan: 2008, s. 292).

Rokem 1956 v ČSR tedy skončilo období krize režimu, které započalo měnovou reformou. V krizi vyústilo pětileté zakladatelské období po Únoru 1948, které bylo ve znamení strukturálních, avšak umělých změn společnosti. Tyto změny neprobíhaly jako přirozený proces, nýbrž byly zcela konformní tlaku na uspokojování zájmů států sovětského bloku. Již během krize se komunisté na popud Moskvy snažili o jisté drobné korektury v dosavadní politice.⁴⁸ Teprve události roku 1956, míněny jsou krize v Polsku a Maďarsku, donutily k poněkud hlubší revizi politického kurzu. Šlo o nápodobu sovětských rozhodnutí, činěnou z obavy před výbuchem nespokojenosti občanů jako tomu bylo v Polsku a Maďarsku. „Tlak zdola“ však v ČSR nebyl tak silný, aby politické představitele donutil k výraznějším změnám. (Kaplan: 2008, s. 7). Po událostech v Poznani bylo komunistické vedení samozřejmě sužováno obavami z možnosti přesunu nepokojů do Československa. Historik Oldřich Tůma k tomu v rozhovoru pro Český rozhlas dodává: „Ve snaze eliminovat případný dopad toho, co se v Polsku událo, se rozproudila kampaň, která využívala určitých protipolských stereotypů v představách československých občanů – úvahy a řeči o tom, že Poláci by jenom stávkovali a málo pracují a podobně.“⁴⁹

2. Struktura kontroly médií v ČSR

Po únoru 1948 se vedení KSČ snažilo o rychlé a trvalé upevnění dobyté moci. Kromě přímých represí proti třídnímu nepříteli, které vyvrcholily justičními vraždami, se usilovalo o zavedení co nejúčinnější kontroly nad informačními, propagačními a agitačními prostředky. Omezily se vydávané tituly, začaly přípravy na zavedení předběžné cenzury. Předávání zpráv a spoluutváření veřejného mínění měl pod přímým dohledem a řízením aparát komunistické strany. Občanům se informace třídily tak, aby jejich ideologický vliv nebyl v rozporu s oficiální politikou. Sloužilo to jako ochrana režimu a zároveň jako pěstění ideologického pouta mezi občany a režimem.

2.1 Cenzura v ČSR

⁴⁸ V ČSR došlo mezi lety 1953 a 1954 ke krizi kolektivizace a vystupování členů z družstev. Zemědělství také nedosahovalo předválečné úrovně. Vedení státu zasáhlo finančními injekcemi a ofenzivní kampaní za zakládání nových JZD v roce 1955. Důvodem byl závazek postavit zemědělskou výrobu na úroveň průmyslové. V té době jiné země Východu prožívaly podobné krize kolektivizace, ale postupovaly naprosto opačně: nenutily soukromé rolníky do družstev a nezahájily novou etapu kolektivizace. Obdobný osud stihl i živnostníky a obchodníky, jejichž likvidace byla téměř dokončena do roku 1960. Motivem byla prestiž z nejrychlejší výstavby socialismu, hned po SSSR (Kaplan: 2008, s. 8)

⁴⁹ Dostupné z: viz poznámku č. 39.

Během trvání komunistické moci fungovala cenzura nepřetržitě jako důležitá součást stranického řízení hromadných sdělovacích prostředků, kultury i osvěty a patřila k nejdůležitějším nástrojům uplatňování mocenského monopolu. Její existence byla v zásadě mimoústavní, neboť ústava existenci předběžné cenzury nepřipouštěla. V paragrafu 21 ústavy 9. května z roku 1951 se píše: „Svoboda tisku se zaručuje. Není proto v zásadě dovoleno podrobovat tisk předběžné cenzuře.“ V letech 1948–1953 se realizovala stranická cenzura, v následujících letech, po zřízení instituce Hlavní správy tiskového dohledu (dále HSTD), cenzura státně-stranická (Kaplan:1994, s. 12). Mezi lety 1948 až 1955 bylo podle záznamů odstraněno z knihoven 27 milionů knih, první se dostaly na seznam knihy tzv. legionářských autorů. Nejbrutálněji bylo zacházeno s knihami komunistických „heretiků“ – Trockého, Zinověva, Bucharina a Kalandry (Kusák: 1998, s. 592). V platnosti byl roku 1956 tiskový zákon přijatý v prosinci 1950.⁵⁰

Zahraniční zprávy se v ČSR získávaly pomocí diplomatických šifer, volná distribuce zahraničního tisku byla zakázána (šíření zahraničních nepovolených zpráv bylo trestné a mnoho osob skončilo za jejich distribuci ve vězení či před soudem). Zahraniční zprávy nahrazovaly tzv. „monitory“, tedy monitorované denní přehledy hlavních zahraničních novin. K monitorům měli přístup (předpláceli si je u ČTK) jenom vyšší funkcionáři strany (Kaplan: 1994, s. 50). Spojení se zahraničím bylo blokováno také postupnými zákazy poboček cizích informačních agentur v ČSR. Velký rozruch v zahraničí vyvolal proces proti vedoucímu pražské pobočky AP Williamu Oatisovi (Kaplan: 1994, s. 52). Dalším nástrojem všudypřítomné cenzury bylo lustrování listovních zásilek a telegramů. Provádělo je cenzurní oddělení Státní bezpečnosti, od roku 1953 HSTD. Například v roce 1959 HSTD zkontrolovala 1 180 521 zásilek, které obsahovaly na tři miliony kusů různých materiálů (Kaplan: 1994, s. 53).

Od roku 1951 navíc začala výstavba uceleného systému radioobrany, tedy rušiček zahraničního „štvavého“ vysílání, zejména Svobodné Evropy. Na návrh expertů ze SSSR bylo vybudováno osm středisek pro rušení a příkaz koordinovat rušení spolu s Maďarskem a SSSR (Kaplan: 1994, s. 55). Od společného rušení se v roce 1956 odpojilo Polsko a totéž hrozilo ze strany Maďarů. ČSR se poté neúspěšně snažila polské závazky převzít (Kaplan: 1994, s. 57). Dalším projevem snahy o hermetickou informační izolaci ČSR od Západu byla tzv. balónová akce, při níž se nad územím ČSR pohybovaly balóny, které roznášely letáky Svobodné Evropy. Celá akce byla v československém tisku připisována americké špionážní činnosti. *Rudé právo* v roce 1956 dokonce zahájilo kampaň proti USA, když byla letecká nehoda v lednu 1956 připsána na vrub 15metrovému balónu a ČSR žádalo zákaz vysílání balónů a potrestání viníků.⁵¹ (Kaplan: 1994, s. 61)

2.1.1 Zřízení HSTD

V lednu roku 1953 bylo zrušeno Kopeckého ministerstvo informací a správa tisku přešla pod ministerstvo kultury.⁵² Václav Kopecký při této reorganizaci vlády přešel do

⁵⁰ Končelík, Jakub. <http://www.koncelik.eu/> [online]. 2008, 2008 [cit.2009-03-20]. Dostupný z WWW.<<http://www.koncelik.eu/tiskovy-zakon-184-1950/>>.

⁵¹ ČTK. Imperialistické útoky. *Rudé právo*. 1. 3. 1956, roč. 36, č. 61, s. 2–2.

⁵² Zrušení ministerstva informací osvěty bylo součástí celkové reorganizace vlády a organizačního sekretariátu ÚV KSČ. Tento Gottwaldův návrh projednávalo předsednictvo ÚV KSČ na své schůzi dne 28. ledna 1953. Na jeho základě se agenda dosavadního ministerstva informací a osvěty rozdělila takto: a) osvěta přechází na nové ministerstvo škol, které ponese název Ministerstvo školství a osvěty, b) obor filmu se reorganizuje jako Hl. správa čs. kinematografie, do které přechází dosavadní generální ředitelství Čs. státního filmu, c) Hl. správa

předsednictva vlády do funkce náměstka předsedy vlády. Přímo řídil ministerstvo školství a osvěty, ministerstvo vysokých škol, ministerstvo pracovních sil, Hlavní správu kinematografie, Hlavní správu polygrafického průmyslu, vydavatelství a obchod s knihami, Státní rozhlasový výbor a Československou tiskovou kancelář. V září 1953 byl pověřen řízením ministerstva kultury (Pávová: 2008, s. 98). Úřad ministerstva kultury však nemohl uspokojivě kontrolovat denní praxi tisku. Připravovaná cenzura se neměla týkat jen médií periodických i neperiodických, ale také zdánlivě nedůležitých oblastí, do nichž mohla pronikat „nepřátelská propaganda“. Šlo o média jako výstavy, knihovny, obecní kroniky, plakáty, nálepky apod. Zřízení státní cenzury předcházela vládní nařízení, např. „opatření ke zvýšení ochrany státního tajemství“ z července 1952 či „usnesení o skutečnostech tvořících státní tajemství“ z března 1953. Sovětské „poradenství“ ztělesňoval Isačenko, pracovník moskevského Glavlitu. Původní název instituce měl znít Hlavní správa tisku a publikací. V dubnu 1953 ÚV KSČ posvětil počátek fungování instituce (aby byly navenek zachovány legislativní konvence, dala tentýž den vláda pokyn ke zřízení HSTD). Konečný název instituce byl tedy poněkud nepřesný: Hlavní správa tiskového dohledu. Vedoucím úřadu byl jmenován JUDr. František Kohout. Mzdové náklady, se kterými rozpočet nepočítal, byly kryty z vládních rezerv. Pobočky měly existovat na krajské úrovni a v okresech v Mostě a Opavě (Kaplan: 1994 s. 19)⁵³. Již v září byla HSTD přesunuta pod ministerstvo vnitra.

Úkolem úřadu bylo zajišťovat, aby nebyly šířeny údaje a skutečnosti, které nesmějí být v obecném zájmu zveřejňovány. Termín obecný zájem byl v tomto případě pojmem zástupným pro zájem KSČ. V květnu 1956 měla HSTD 196 zaměstnanců (plánováno bylo 270). Objevily se i problémy s kádrovým složením zaměstnanců, mnozí z plnomocníků totiž pro nízkou politickou úroveň či malé všeobecné znalosti nemohli kvalitně vykládat obecný zájem. Záznamy o zásazích cenzorů v denních zprávách byly posílány ministerstvu vnitra a ÚV KSČ. Denní zpráva č. 1 ilustrovala dokonale onen obecný zájem. Prvním zásahem bylo vyřazení fejetonu z armádního časopisu *Armabeton*, kde se psalo, jak se ztenčí finanční obnos jedince po zaplacení opravy zimníku a příspěvků na KSČ, ROH, SČSP. Další vadou byl v listu *KV KSČ* obrázek stachanovců prohlížejících si obuv ve Svitě ve Vsetíně. Popisek však hovořil o vsetínské zbrojovce (o které se nesmí psát) a navíc bota v ruce sovětského stachanovce vypadala jako mina či náboj a tudíž nabízela půdu pro politické zneužití (Kaplan: 1994, s. 21–23). Mezi další typické prohřešky patřilo zalamování budovatelských hesel v takovém sledu s jinými titulky, že kdo chtěl vidět souvislost, ten ji viděl. V listopadu se provinilo i *Svobodné slovo*, když nazvalo fotbalové utkání Maďarska s Anglií „utkáním století“. Takto jej totiž nazývala západní propagace, proto to bylo nevhodné používat u nás (Kaplan: 1994, s. 26).

V roce 1954 již pracovaly všechny pobočky v okresech. V roce 1955 se stal hlavním sídlem cenzury dům č. 1 v Benediktské ulici. Toho roku byla dotvořena cenzura – vydávaly se seznamy utajovaných skutečností z různých oborů. Byl také schválen nový statut HSDT, daný tajným rozkazem ministra vnitra Baráka. Děлил činnosti HSDT do úseků, specifikoval dekoncentraci řízení HSDT a hlavní úkoly. Např. úsek tisku: v denním tisku se kontrola provádí přímo v redakcích daným plnomocníkem, který podepisuje stránkové obtahy k tisku a schvaluje materiály ČTK před rozšiřováním. Statut také umožňoval zásahy cenzury do předem nespecifikovaných oblastí „ostatních veřejnosti přístupných míst“, čímž mohla HSTD vlastně kontrolovat např. výzdobu školní chodby.

polygrafického a gramofonového průmyslu, nakladatelství a knižního obchodu, d) Čs. tisková kancelář, e) československý rozhlasový výbor, f) Výbor pro kulturní styky se zahraničím (Pávová: 2008, s. 98).

⁵³ TOMÁŠEK, Dušan. *Hlavní správa tiskového dohledu. In O cenzuře v Československu v letech 1945-1956.* Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 1994. s. 18-49.

3. Únor až říjen 1956 v Rudém právu

3.1 Důvod výběru deníku

Deník *Rudé právo* byl založen roku 1920, kdy došlo k rozkolu mezi českými sociálními demokraty a komunisty. První číslo *Rudého práva* vyšlo 21. září 1920 (tento den byl pak za dob komunismu slaven jako „Den tisku, rozhlasu a televize“). *Právo lidu* bylo 1. července 1948 sloučeno s *Rudým právem* v souvislosti se spojením Československé strany sociálně demokratické a KSČ.

List byl ústředním orgánem Komunistické strany Československa, stál 1,50 Kčs, v roce 1956 vycházel 36. rokem (jako *Právo lidu* 59.). Sloužil jako měřítko a vzor pro ostatní tisk, proto na něj byly kladeny vyšší nároky ze strany politických představitelů. V období po roce 1948 *Rudého práva* tisklo denně přes dva miliony výtisků. List měl řadu nežurnalistických spolupracovníků – dělnických dopisovatelů i představitelů vědy, kultury a umění. Příspěvky I. Olbrachta, M. Majerové, E. F. Buriana, karikatury Pelce, ilustrace Lady – to vše patřilo k tváři periodika. Úkolem listu byla krom ideologické propagandy i popularizace zkušeností prvních novátorů socialistické práce (Křivánková:1989, s. 114).

3.2 Struktura deníku

Deník měl většinou rozsah čtyř stran, nepravidelně šest. Pokud byl rozsáhlejší, byla posílena kulturní část. Výjimečně měly noviny až osm stran, to v případě důležitých událostí nebo výročí (např. Velká říjnová socialistická revoluce), kdy zde byly přetištěny celé projevy politiků či rezoluce strany. Na první straně byl vždy úvodník, který se ve vší obecnosti zabýval většinou aktuálním děním z pohledu marxisticko-leninské ideologie, shrnoval a komentoval některý jev či událost uplynulých dní. Úvodníky nebyly autorské. Ostatní prostor titulní strany byl zaplněn nejdůležitějšími událostmi z domova a ze zahraničí. Často se zde objevovaly zprávy o překročení plánu v konkrétním závodě či dělnická provolání k současným událostem.⁵⁴ Strana dvě se věnovala domácím událostem, většinou ze zemědělství a průmyslu. Periodické, pevně graficky vymezené rubriky zde neexistovaly. Na malém prostoru se však pravidelně objevovaly drobné rubriky „Z dopisů čtenářů“ či „Na okraj dne“. Třetí strana spojovala domácí a zahraniční zpravodajství, býval zde sloupek krátkých deníček ze zahraničí nazvaný „Krátko ze světa“. Na čtvrté straně bylo zahraniční zpravodajství a sport, který se nacházel v pravé půli strany a byl oddělen čarou.

3.3 Vybrané události v Rudém právu

Selekce událostí, o kterých *Rudé právo* roku 1956 referovalo, a jejich následná analýza, jsou metodami, jak přiblížit charakter mediální agendy kolem přelomových událostí roku 1956.

Textů tematicky blízkých hlavním sledovaným událostem je mnoho (celkově bylo od února do října přímo ke sledovaným událostem nalezeno kolem 500 příspěvků), jsou proto vybrány jen zástupné příspěvky, které mají být jakýmsi „ideálními typy“ zpráv, jež se o

⁵⁴ Např. ČTK. Na události v Maďarsku odpovídáme: Vybudujeme silnou socialistickou republiku. Víme, kde je naše místo, říkají ostravští horníci. *Rudé právo*. 2. 11. 1956. roč. 37, č. 306, s. 1–1.

tématech objevují. Ostatní příspěvky budou uvedeny na konci práce v seznamu textů, vážících se k XX. sjezdu KSSS, situaci v Polsku či Československu.

Únor

Rokem 1956 začíná v ČSR druhá pětiletka, proto jsou únorové noviny krom očekávaného XX. sjezdu KSSS zaplněné zprávami o schůzích v závodech, kde pracovníci hodnotí produktivitu a konstruktivně kritizují dosavadní přístup. Dále se noviny věnují Bulganinově návrhu na podepsání bilaterální dohody mezi SSSR a USA.⁵⁵

První zmínka o XX. sjezdu KSSS, která se však týká spíše mobilizace hospodářských výsledků před sjezdem, se objevuje 8. února v článku „K návrhu směrnic XX. sjezdu KSSS – Produktivita práce v kolchozech vzroste na dvojnásobek“, kde píšou, že produkce obilí má vzrůst oproti roku 1950 o třetinu, a to do roku 1960. V plánu je také vzrůst důchodů kolchozních dělníků, vzrůst produkce zemědělství.⁵⁶

Periodikum slaví před XX. sjezdem KSSS hospodářské úspěchy SSSR a šesté pětiletky. „Iniciativa sovětského lidu je opravdu nevyčerpatelnou studnicí.“⁵⁷ Českoslovenští pracující podle listu také s XX. sjezdem KSSS spojují nová očekávání a zvyšují své pracovní závazky: „Plamenné bojové pozdravy posílají naši pracující a dále zvyšují pracovní závazky.“⁵⁸

Na titulní straně přichází 11. února informace, že už se sjíždějí delegáti sjezdu, na cestě jsou i francouzští komunisté Thorez a Cogniot – ti se cestou zastavili v NDR, kde uctili památku Luxemburgové, Liebknechta a Thalmana. Pak se sešli s šéfem strany Ulbrichtem. Na cestě jsou i rakouští a italské komunisty. Generální tajemník holandské KS prý nebyl puštěn přes hranice Holandska a SRN.⁵⁹ Ten den také na sjezd odjeli českoslovenští zástupci: 1. tajemník ÚV KSČ A. Novotný, prezident A. Zápotocký, ministerský předseda V. Široký, ministr zahraničních věcí Z. Fierlinger a ministr vnitra R. Barák.⁶⁰

Již za tři dny velký sjezd začal. Tento nevyšší orgán strany stanoví politickou linii v základních otázkách. Každý den se koncem měsíce objevuje rubrika „Ve dnech sjezdu“, která zveřejňuje závazky jednotlivých závodů a JZD zvýšit produktivitu. 15. února se na titulní straně objevují zprávy o průběhu prvního dne sjezdu, který zahájil 1. tajemník ÚV KSSS N. S. Chruščov. „V době mezi XIX. a XX. sjezdem jsme ztratili vynikající pracovníky komunistického hnutí – Josefa Vissarionoviče Stalina, Klementa Gottwalda a Kjuiči Tokudu. Prosim, abychom jejich památku uctili povstáním. (...)“ Dále zpráva uvádí, že během prvního dne proběhlo jednomyslné zvolení předsednictva, mandátní komise sjezdu, sekretariátu sjezdu a redakční komise sjezdu.⁶¹

Ten den také Rudé právo otiskuje ukázkou z referátu N. S. Chruščova. K mezinárodní situaci soudruh pronesl: „Socialismus překročil rámec jedné země. (...) Současná existence kapitalismu a socialismu je nepopiratelnou skutečností. (...)V období mezi XIX. a XX.

⁵⁵ SSSR upevňuje mír. *Rudé právo* 4. 2. 1956, roč. 36, č. 35, s. 2–2.

⁵⁶ KOŤÁTKO, J. K návrhu směrnic XX. sjezdu KSSS – Produktivita práce v kolchozech vzroste na dvojnásobek. *Rudé právo*. 8. 2. 1956, roč. 36, č. 39, s. 3–3.

⁵⁷ ŠÍP, E. Před velkými dny. *Rudé právo*. 12. 2. 1956, roč. 36, č. 43, s. 1–1.

⁵⁸ Naši pracující pozdravují XX. Sjezd KSSS. *Rudé právo*. 12. 2. 1956, roč. 36, č. 43, s. 2–2.

⁵⁹ Před XX. sjezdem KSSS. *Rudé právo*. 11. 2. 1956, roč. 36, č. 42, s. 4–4.

⁶⁰ Odjezd delegace ÚV KSČ na XX. Sjezd KSSS. *Rudé právo*. 12. 2. 1956, roč. 36, č. 43, s. 1–1.

⁶¹ Průběh prvního dne jednání XX. sjezdu KSSS. *Rudé právo*. 15. 2. 1956, roč. 36, č. 46, s. 1–1.

sjezdem proběhl mohutný rozmach národního hospodářství ve všech socialistických zemích. (...) SSSR přes velké postižení válkou zvýšil výrobu 20násobně, zatímco USA v neobyčejně příznivých podmínkách zvýšily výrobu jen dvojnásobně. (...) Je důležité navázat trvalé přátelské vztahy s USA a dalšími kapitalistickými státy. Také s Íránem, Tureckem a Pákistánem. (...) Válka s kapitalismem není nevyhnutelná, mezinárodní napětí musí být přeměněno v trvalý mír.“ K vnitropolitické situaci se vyjádřil: „Je nutná další podpora přednostního růstu těžkého průmyslu dle odkazu velikého Lenina. (...) Sibiř musí být novou průmyslovou základnou. (...)“ Smrtí J. V. Stalina nevznikla v řadách strany nejistota, jak doufaly kapitalistické státy.“⁶²

Příspěvatel Emil Šíp podává další shrnutí událostí prvního sjezdového dne. „Výzdoba paláce je strohá až žádná – žádné transparenty. (...) Téměř sedm hodin trval projev Chruščova, ale ani na okamžik neutuchla pozornost. (...) Musíme společně budovat odkaz Lenina a chovat se dle něj. Je nezbytné leninské řešení problémů, dodržování leninských principů stranické práce, udržovat leninský duch jasnosti, prostoty a věčné dělnosti.“⁶³

Vydání Rudého práva ze 16. února má deset stran, neboť přináší v plném znění Chruščovův projev, o kterém pojednávalo i předchozí číslo.⁶⁴ V části o stranické práci zazněly mnohé důležité teze, z nichž si později braly příklad ostatní komunistické strany. „Musí být kladen větší důraz na praktické otázky hospodářské výstavby, jinak se dále bude rozrůstat zbytečná byrokracie a papírování jako dosud. (...) Strana se nesmí bát říkat lidu pravdu o nedostacích a obtížích našeho postupu vpřed, kdo se bojí přiznat chyby a slabiny, není revolucionář.“

ÚV KSSS dále vyzval stranické organizace k všestrannému rozvíjení kritiky a sebekritiky, ke kritickému hodnocení výsledků vykonané práce, k rozhodnému boji proti samolibosti, chvastounství a domýšlivosti. „Neměli bychom mnohé z nedostatků, proti nimž nyní bojujeme, kdyby se svého času v jednotlivých člancích strany nešířilo sebeuspokojení, pokusy přikrašlovat skutečný stav věcí. Zásadová a otevřená kritika a sebekritika jsou správnou cestou k dalšímu upevnění strany. Prvořadý význam má obnovení a všestranné upevnění leninské zásady kolektivnosti vedení. (...) ÚV se energicky postavil proti kultu osobnosti, který je cizí duchu marxismu-leninismu a který dělá z toho či onoho pracovníka zázračného hrdinu a zároveň snižuje úlohu strany a lidových mas a zmenšuje jejich tvůrčí aktivitu. Rozšíření kultu osobnosti vedlo někdy k vážným chybám v naší práci.“

„Velkým zlem je také to, že se v praktické činnosti mnohých stranických a sovětských pracovníků zakořenil neodpovědný postoj k uzavíraným závazkům. (...) Tisk a rozhlas velebí ty, kdo uzavírají vysoké závazky, avšak mlčí, když se tyto závazky neplní. (...) Je zřejmě nutné, aby vedoucí pracovníci více pociťovali i hmotnou odpovědnost za svěřenou práci, aby jejich plat do určité míry závisel na dosažených výsledcích. (...) Je příliš málo žen ve stranických a sovětských funkcích. (...) Marxisticko-leninská výchova komunistů a všech pracujících, tvůrčí rozvíjení revoluční teorie je rozhodující podmínkou našeho úspěšného postupu kupředu. Marxismus-leninismus učí, že teorie odtržená od praxe je mrtvá a praxe neosvětlovaná teorií je slepá.“

O vztahu ke kapitalistickým zemím bylo řečeno: „Jen nenapravitelní chvastouni mohou zavírat oči před tím, že ekonomicky jsme dosud nepředstihli nejvyspělejší kapitalistické státy, že úroveň výroby u nás dosud ještě nestačí k zajištění blahobytného života všem členům společnosti. (...) Ze skutečnosti, že jsme pro mírové soužití a hospodářské soutěžení s kapitalismem, nelze nikterak vyvozovat, že by bylo možno polevit v boji proti buržoasní

⁶² Zpráva o činnosti ÚV KSSS XX. sjezdu strany – Z referátu 1. tajemníka ÚVKSSS soudruha N. S. Chruščova. *Rudé právo*. 15. 2. 1956, roč. 36, č. 46, s. 1–1.

⁶³ ŠÍP, E. První den ve Velkém kremelském paláci. *Rudé právo*. 15. 2. 1956, roč. 36, č. 46, s. 2–2.

⁶⁴ Zpráva o činnosti ÚV KSSS. *Rudé právo*. 16. 2. 1956, roč. 36, č. 47, s. 1–6.

ideologii, proti přežitkům kapitalismu ve vědomí lidí.⁶⁵

Emil Šíp znovu přispívá, tentokrát ke sjezdové Moskvě a její atmosféře. Lidé v Moskvě se prý místo pozdravu zdraví: „Už jsi četl noviny? Slyšel jsi včerejší projev?“ Klasický obrázek z polední přestávky v podnicích je prý hlouček lidí a uprostřed agitátor s *Pravdou* v ruce, „Izvěstijemi“, jak předčítá. Následuje živá debata, otázky, odpovědi (...)“⁶⁶

Příští den (17. února) se v Rudém právu objevuje úvodník „Komunismus je nepřemožitelný“. Článek vysvětluje, v čem je problém kapitalismu. Je to prý silné zaostávání koupěschopnosti mas za výrobou, které je též příznakem zvýšeného vykořisťování pracujících a předzvěstí sociálních otřesů a hospodářských krizí v kapitalistickém světě. Nakonec je i zmíněna Chruščovova kritika současné socialistické praxe nekritické reflexe činnosti.⁶⁷

Zprávy o třetím jednacím dni se zaměřují na projevy významných delegátů sjezdu. Jsou zde shrnuty projevy Bieruta a Novotného. Oba se vyjádřili pozitivně, konstatovali: „Chruščovův projev nás naplnil optimismem a dal nám další sílu.“ Novotný řekl: „Náš lid zdraví SSSR (...) chceme ještě těsnější spolupráci se SSSR.“⁶⁸

Dále je otištěn úryvek z projevu D. T. Šepilova,⁶⁹ kde tajemník ÚV KSSS otevřeně kritizuje stav sovětského hospodářství: „Průmysl nesplnil pětiletý plán, jen za poslední rok pětiletky je dlužen 40 mld. rublů. (...) Přílišná hojnost politického žvanění a nedostatečná míra zkoumání místních zkušeností a praxe.“⁷⁰

Osmnáctého února se objevuje na titulní straně úvodník, který se zabývá výsledky XX. sjezdu KSSS a jejich implementací. „SSSR je našim vzorem.“ Je zapotřebí úžeji sepnout naši stranickou propagandu s každodenní praxí socialistické výstavby. (...) Je především nutno (...) být daleko náročnější k pracovníkům společenských věd, vyžadovat i od nich tvořivé samostatné práce z politické ekonomie, filosofie, dějin revolučních hnutí (...).“⁷¹

List také přináší projevy M. A. Suslova⁷² a Boleslawa Bieruta. Suslov zmínil Leninova slova o tvůrčím charakteru marxismu: „Na Marxovu teorii se vůbec nedíváme jako na něco nedotknutelného, definitivního; jsme naopak přesvědčeni, že položila pouze základní kameny vědy, kterou socialisté musí rozvíjet ve všech směrech života, nechtějí-li zůstat stranou života.“⁷³

Tematika periodika je v těchto dnech zaměřena primárně na ódy na SSSR, pokrok, poučení ze sjezdu.⁷⁴ 18. února *Rudé právo* oznamuje, jak dychtivě očekávali rolníci a dělníci výsledky

⁶⁵ Zpráva o činnosti ÚV KSSS. *Rudé právo*. 16. 2. 1956, roč. 36, č. 47, s. 1–6.

⁶⁶ ŠÍP, E. Sovětští lidé žijí XX. sjezdem. *Rudé právo*. 16. 2. 1956, roč. 36, č. 47, s. 10–10.

⁶⁷ Komunismus je nepřemožitelný. *Rudé právo*. 17. 2. 1956, roč. 36, č. 48, s. 1–1. _

⁶⁸ Z průběhu 3. dne jednání. *Rudé právo*. 17. 2. 1956, roč. 36, č. 48, s. 1–1.

⁶⁹ Dmitrij Trofimovič Šepilov byl od roku 1952 šéfredaktorem *Pravdy*, a od června 1955 tajemníkem ÚV KSSS. V červnu 1956 vystřídal Molotova na postu sovětského ministra zahraničních věcí.

⁷⁰ Projev soudruha D. T. Šepilova ke zprávě ÚV KSSS. *Rudé právo*. 17. 2. 1956, roč. 36, č. 48, s. 2–2.

⁷¹ Po příkladu strany Leninovy. *Rudé právo*. 18. 2. 1956, roč. 36, č. 49, s. 1–1.

⁷² Člen politbyra ÚV KSSS, od 40. let považován za šedou eminenci sovětského vedení.

⁷³ Projev soudruha M. A. Suslova ke zprávě o činnosti ÚV KSSS. *Rudé právo*. 18. 2. 1956, roč. 36, č. 49, s. 2–3.

⁷⁴ SUCHOŇ, E. Hluboká víra v člověka a lidstvo. *Rudé právo*. 18. 2. 1956, roč. 36, č. 49, s. 6–6.

COUFAL, L. Významné poučení propagandistů. *Rudé právo*. 18. 2. 1956, roč. 36, č. 49, s. 6–6.

XX. sjezdu. „Naši rolníci se velmi zajímají o to, co se děje ve světě. A je možno říci, že čekali na to, co bude řečeno na XX. sjezdu KSSS o situaci ve světě. Zpráva ÚV KSSS dala na všechny otázky a nejasnosti naprosto jasnou odpověď.“⁷⁵ Objevují se i kritické články o stavu konkrétních tuzemských oblastí.⁷⁶

Další den *Rudé právo* přináší projev soudruha Mikojana k hospodářskému plánování. „V socialistické společnosti musí poptávka předstihovat nabídku zboží, ale nesmí být výrazná tato disproporce. Ta zmizí jen správným vědecky dosaženým a podstatným vzestupem výroby nedostatkového zboží a prováděním takové politiky snižování cen zboží, při které by se ceny snižovaly jen úměrně růstu množství zboží a koupěschopné poptávky obyvatelstva.“⁷⁷

Jednadvacátého února list informuje čtenáře o reakcích „z lidu“: „Člověk potřebuje, aby mu čas od času někdo před očima pořádně rozsvítil,“ řekl soudruh Vilém Fuchs. S. Hájková: „Mě jako učitelku zaujala část projevu soudruha Chruščova, kde mluví i o novém rozkvětu sovětské kultury a vědy.“⁷⁸

Následující den je datem sedmdesátého výročí narození Bély Kuna⁷⁹. *Rudé právo* jej oslavuje, ale nezmiňuje se o tom, že byl obětí stalinských procesů třicátých let.⁸⁰ Také jsou zveřejněny směrnice k 6. sovětské pětiletce.⁸¹

Deník dále zpravuje o tom, že byla přijata rezoluce XX. sjezdu KSSS ke zprávě o činnosti ÚV KSSS. Zpráva soudruha Chruščova byla jednomyslně přijata.⁸²

Předposlední únorový den list oznamuje, že XX. sjezd KSSS je skončen. „Je slyšet skandování v sále: Ať žije leninský ÚV! Ať žije leninismus! (...) Na závěrečné schůzi sjezd schválil jednomyslně směrnice k 6. pětiletému plánu rozvoje národního hospodářství SSSR na léta 1956-1960.“ Jednomyslně byly zvoleny ústřední orgány strany, jejichž seznam list otiskuje.⁸³ Na čtyři ze šesti stran list otiskuje směrnice 6. pětiletky.⁸⁴ Emil Šíp se vyjadřuje ke

KUPKA, F. Slova jistoty a lásky. *Rudé právo*. 19. 2. 1956, roč. 36, č. 50, s. 1-1.

⁷⁵ ŠŤASTNÝ, V. Socialismus roste a sílí. *Rudé právo*. 18. 2. 1956, roč. 36, č. 49, s. 6-6.

⁷⁶ ŘEŘIČHA, J. Těžba uhlí by se dala zvýšit, kdyby. *Rudé právo*. 18. 2. 1956, roč. 36, č. 49, s. 7-7.

⁷⁷ Projev soudruha A. Mikojana k zorganizování činnosti ÚV KSSS. *Rudé právo*. 19. 2. 1956, roč. 36, č. 50, s. 3-4.

⁷⁸ Jednání XX. sjezdu dává našemu lidu novou sílu pro socialistickou výstavbu vlasti - Náš zpravodaj hovoří s občany. *Rudé právo*. 21. 2. 1956, roč. 36, č. 52, s. 1-1.

⁷⁹ Béla Kun (1886-1938), rodné jméno Béla Kohn. Maďarský komunista, vůdce krátkodobě maďarské socialistické republiky, tzv. Maďarské republiky rad, která trvala během roku 1919.

⁸⁰ Sedmdesáté výročí narození Bély Kuna. *Rudé právo*. 22. 2. 1956, roč. 36, č. 53, s. 8-8.

⁸¹ Směrnice XX. sjezdu k 6. pětiletému plánu rozvoje národního hospodářství SSSR na léta 1956-1960 – Zpráva předsedy Rady ministrů SSSR soudruha N. A. Bulganina. *Rudé právo*. 22. 2. 1956, roč. 36, č. 53, s. 2-2.

⁸² Resoluce XX. sjezdu KSSS ke zprávě o činnosti ÚV KSSS. *Rudé právo*. 25. 2. 1956, roč. 36, č. 56, s. 1-2.

⁸³ XX. sjezd zakončen. *Rudé právo*. 26. 2. 1956, roč. 36, č. 57, s. 1-1.

⁸⁴ Směrnice XX. sjezdu KSSS k 6. pětiletému plánu rozvoje národního hospodářství SSSR. *Rudé právo*. 26. 2. 1956, roč. 36, č. 57, s. 2-6.

skončenému sjezdu: „Nebylo projevu, nebylo příspěvku, v němž bychom nespatriovali i naše problémy, ale v němž bychom nenašli i směr k jejich řešení. (...) Sjezd nám přinesl tolik. Je to takové bohatství myšlenek, takový tvůrčí přínos, takový revoluční elán. (...) Co to tedy znamená? Pečlivě, znovu a znovu studovat sjezdové materiály, tvořivě je promyšlet a vhodně je aplikovat, umně roubovat na zelený strom života.“⁸⁵

Poslední dva dny měsíce se většina zpráv dotýká výsledků XX. sjezdu KSSS, především z pohledu poučení a konkrétních opatření přijatých na jeho podnět.⁸⁶

Březen

V březnu se objevují články shrnující výsledky XX. sjezdu, komentáře, eseje a úvahy vztahující se ke sdělením a tezím sjezdu, především je rozebírán marxismus-leninismus a kult osobnosti. Objevuje se nepravděpodobná rubrika „Nad čísla a fakty XX. sjezdu KSSS“, která se vždy zaměřuje na jednu oblast státního hospodářství. Prvního března se na titulní straně objevuje rámeček s heslem: „Rozvinout soutěžení na počest celostátní konference strany v červnu.“ Následuje úvodník „Zkušenosti předních pracovníků učinit majetkem všech.“

Autor tu konstatuje, že XX. sjezd KSSS vyvolal živý zájem pracujících lidu. „Vždyť mírové perspektivy dané XX. sjezdem vnášejí klid, sebevědomí a jistotu do práce všech mírumilovných lidí.“ „Je třeba rozvinout socialistickou soutěž a iniciativu našich lidí na počest celostátní konference strany v červnu letošního roku, která se bude zabývat naší druhou pětiletkou.“ V souvislosti se XX. sjezdem byl tedy přijat závazek k socialistickému soutěžení.⁸⁷

Další článek na titulní straně nese název „Nový nástup sil pokroku a míru.“ Oznamuje, že sjezd komunistické strany, který skončil, vzbuzuje zájem celého světa. I kapitalistické země prý musely uznat přínos sjezdu. *Business Week* prý napsal, že politikové se neprojeví jen jako lidé pevně věřící ve vítězství socialismu nad kapitalismem, ale i jako lidé, kteří rozumějí tužbám národů nejen ve starých západoevropských zemích, nýbrž i v zaostalých zemích v Asii a na Středním východě.⁸⁸

Vladimír Smetal, laureát státní ceny, napsal na druhou stranu stat' „Budoucnost patří socialismu!“ Soudruh Chruščov prý se železnou logikou prokázal, že socialismus zvítězil. Mluvil srozumitelně a jasně, jakoby ze srdcí nás pracujících. Svět již vidí, že jsou to komunisté, kteří pozvedli prapor lidskosti. „Je jeden svět, ale přece jsou dva světy: atomová smrt dosud dlí ve tvářích japonských rybářů, v JAR jsou lidé barevné pleti zbaveni volebního práva. Ve jménu čeho? Lidskosti, boha, anebo ďábla peněz? Ale i v každém jedinci a jeho charakteru jsou dva světy – proto se ani budování socialismu neobejde bez překážek a chyb.“ XX. sjezd KSSS je otevřeně odhalil celému světu ve jménu pravdy, protože jedině tak mohou být napraveny. Sjezd ukázal, že je třeba tvůrčím způsobem čerpat z marxismu-leninismu a opírat se o komunistickou výchovu. Velkou roli v tom hraje i umění. Často ale všíme umění na krk chomout konvence, šedivosti a sektářsky přijímaného realismu přílišným

⁸⁵ ŠÍP, E. Celý svět naslouchal. *Rudé právo*. 26. 2. 1956, roč. 36, č. 57, s. 6–6.

⁸⁶ STJAŽKIN, M. Ve světle sjezdu. *Rudé právo*. 29. 2. 1956, roč. 36, č. 60, s. 1–1.

BURIAN, E. F. Mohutný maják. *Rudé právo*. 28. 2. 1956, roč. 36, č. 59, s. 2–2.

KONVIČNÝ, V. K práci národních výborů v zimním období. *Rudé právo*. 27. 2. 1956, roč. 36, č. 58, s. 1–1.

⁸⁷ Zkušenosti předních pracovníků učinit majetkem všech. *Rudé právo*. 1. 3. 1956, roč. 36, č. 61, s. 1–1.

⁸⁸ Nový nástup sil pokroku a míru. *Rudé právo*. 1. 3. 1956, roč. 36, č. 61, s. 1–1.

školometstvím a formulováním. „Více etické síly a krásy do umění! Ať vychází ze samotného charakteru člověka a celého jeho života!“ XX. sjezd se stal historickým mezníkem k tomu, aby se ze dvou světů stal jeden, jak to má přirozeně být. Jednotlivci nechť se vyznají ze své lásky ke straně a k práci, jež nám jako matka a otec pomůže k vítězství toho lepšího světa v nás.⁸⁹

Zpráva „Nad některými ohlasy na XX. sjezd KSSS v západním tisku“ 2. března sděluje, že „pravdu o výsledcích XX. sjezdu nelze zamlčet ani překroutit“.⁹⁰

Den poté se objevují i kritické příspěvky k poměrům na místních národních výborech a v rubrice „Ve světle kritiky čtenářů“, se tentokrát kritizuje hygiena v pražském hotelu Ideal.⁹¹

Tématem mnohých příspěvků je tvůrčí leninismus. 4. března: „Věrnost marxismu-leninismu.“ Sjezd se zásadně zabýval i stranickou prací a všechny projevy prý dokázaly, že se SSSR mezi XIX. a XX. sjezdem dokázal zbavit škodlivého kultu osobnosti. „XX. sjezd učí, že tvořivé používání marxismu-leninismu znamená, aby se vždy přihlíželo ke konkrétní situaci. Nepleťme si však tvůrčí přístup s revisionismem a oportunistem“.⁹² 30. března se v listu vyskytuje podobný příspěvek: „Za důsledné uplatňování leninských zásad v Maďarské straně pracujících.“ Jedná se o shrnutí diskusního příspěvku M. Rákosiho na stranickém aktivu v župě Hevcs. Rákosi zopakoval, že Rajkův proces byl založen na provokaci, a proto byl rehabilitován, z iniciativy vedení strany.

Je třeba uplatňovat a nezapomínat na leninské zásady vedení strany.⁹³

Dne 7. března se titulní strana zabývá krajskými aktivy k XX. sjezdu KSSS. Posledním oddílem jsou otázky strany: „Kult osobnosti, který odporuje marxisticko-leninské teorii, vládá donedávna nejen v SSSR, ale i v mezinárodním komunistickém hnutí. Je nezbytné překonat jeho následky, důsledně odpovědět na všechny otázky a vyvodit důsledky pro stranický život. Kult osobnosti vede k umrtvování vnitřního života strany, snižuje význam jejích kolektivních orgánů a může vést k chybám a zvlů. Dále vede k potlačování kritiky a praxi „dvojí kázně“. Významným dějinným osobnostem připisuje nadpřirozené vlastnosti, které nejsou posuzovatelné lidskými měřítky, prohlašuje je za tvůrce dějinného řádu. Je třeba si připomenout skromnost geniálních představitelů dělnické třídy, jako je Marx a Lenin. K úloze Stalina lze třeba říct pár slov. Je nutno vidět jeho kladnou úlohu v po leninské době, kdy bojoval proti trockistům. Buržoasie, která dříve Stalinovi spílala, dnes křičí, že je vymazáván z dějin a snaží se sjezd zkreslit, aby to vypadalo, že zde šlo hlavně o jeho osobu.“⁹⁴ Téma kultu osobnosti je znovu zpracováno 29. března: „Proč je kult osobnosti cizí duchu marxismu-leninismu?“ „Stalin byl prý dřív jedním z nejkovanějších marxistů, jeho logika a díla měly velký vliv na kádry. Gigantické úspěchy, které byly dosaženy v budování společnosti, byly však více než marxismu-leninismu připisovány osobě Stalina.“ Ale chyběla mu osobní skromnost, a tak nečinil přítrž vychvalování, naopak jej podněcoval. Jeho netečnost k pravidlům umožnila proniknout na vysoké posty zavilým agentům jako Berija. Dle XX. sjezdu KSSS by strana měla holdovat pravidelným konferencím, obměňování vedení

⁸⁹ SMETAL, Vladimír. Budoucnost patří socialismu. *Rudé právo*. 1. 3. 1956, roč. 36, č. 61, s. 2–3.

⁹⁰ Nad některými ohlasy na XX. sjezd KSSS v západním tisku. Pravdu o výsledcích XX. sjezdu KSSS nelze zamlčet. *Rudé právo*. 2. 3. 1956, roč. 36, č. 62, s. 1–1.

⁹¹ KROUPA, Stanislav. Když ruka ruku myje. *Rudé právo*. 1. 3. 1956, roč. 36, č. 63, s. 2–2; HŮLKA, Karel. Ve světle kritiky čtenářů. *Rudé právo*. 3. 3. 1956, roč. 36, č. 63, s. 2–2.

⁹² Věrnost marxismu-leninismu. *Rudé právo*. 4. 3. 1956, roč. 36, č. 64, s. 1–1.

⁹³ ČTK. Za důsledné uplatňování leninských zásad v Maďarské straně pracujících. *Rudé právo*. 30. 3. 1956, roč. 36, č. 90, s. 3–3.

⁹⁴ Krajské aktivy ke XX. sjezdu KSSS. *Rudé právo*. 7. 3. 1956, roč. 36, č. 67, s. 1–3.

a jít blíže k masám. Již Lenin říkal, že je právem mas špičky strany volit, ale i obměňovat. Strana, posílená XX. sjezdem, bude dále bojovat za vymýcení kultu.⁹⁵

Rudé právo oznamuje, že materiály z XX. sjezdu KSSS vycházejí v *Nové myslí*, každé číslo za 15 Kč v nákladu 150 tisíc výtisků. Speciální čísla budou vycházet od poloviny března nyní je práce na nich v závěrečné fázi.⁹⁶

V článku „Svoboda spisovatele je v pravdivosti“ se 14. března hovoří o svobodě slova: „Kulturní delegace Čechoslováků v Paříži se musela setkat s otázkou, zda v ČSR někdo určuje spisovatelům, co se má psát. Jak častý to argument západního propagandistického kolotoče. Již Marx a Engels říkali, že buržoazní svobody, jsou svobody spojené s kapitálem, proto není na škodu je odstranit, neb jde pouze o svobody minulého buržoazního člověka. To jsou právě ty svobody, o kterých na Západě tolik mluví.“⁹⁷

List podává 17. března podrobný referát o pohřbu Bieruta: „Poslední cesta Boleslawa Bieruta Varšavou.“ Na druhé straně jsou parafrázovány a citovány projevy státníků k jeho osobě. Je zde řeč Chruščova, soudruha Ču-Te, Novotného a dalších. Chruščov truchlí nad velikou ztrátou člověka, který nedávno na XX. sjezdu řekl, že polská dělnická třída je již po padesát let pevně spjata s Komunistickou stranou Sovětů, avantgardou světového proletariátu. Se Sověty pojí Poláky pouta ideové jednoty, přátelství a bratrství.⁹⁸

Jednadvacátého března přináší *Rudé právo* zajímavý poznatek z projevu Chruščova „Kartografie míru“. Konstatuje, že více než 1,5 miliardy obyvatel (tedy více než polovina planety) žije v tzv. pásmu míru, jak uvedl soudruh Chruščov ve zprávě o činnosti ÚV KSSS. Stať rozebírá pakty, které si vzájemně odporují. „Jak mohou být USA přátelské k Indonésii a přitom si to nerozházet s Holandskem (NATO) a Austrálií (SEATO) ve věci Západního Irianu?“⁹⁹

Duben

V dubnu nastává jistý útlum ve zpravodajství o XX. sjezdu KSSS. Mnoho příspěvků se zabývá pátým snížením cen¹⁰⁰ a zasedáním Světové rady míru ve Stockholmu. 4. dubna ÚV KSČ přijalo rezoluci k XX. sjezdu. Rezoluce je plně přetištěna na titulní straně listu, 5. dubna vychází k rezoluci hodnotící článek. „Ústřední výbor se zabýval výsledky XX. sjezdu KSSS – tohoto nejvýznamnějšího sjezdu v dějinách KSSS od dob Lenina a vyslovil s ním naprostý souhlas. (...) Je nezbytné ve světle závěrů XX. sjezdu KSSS důkladně, otevřeně a kriticky se podívat na všechny problémy naší stranické práce. (...) Rostoucí význam strany, správné uplatnění její vedoucí úlohy především vyžaduje v celé straně uskutečňovat a upevňovat kolektivní vedení. (...) Nemůže být ovšem jednoty tam, kde mínění jedné osoby nebo skupiny osob je vydáváno za jediné správné a neomylné. (...) Základní příčinou nedostatků na tomto úseku je zkostnatělost, lpění na dogmatech. Tvůrčím způsobem pracovat – to znamená opírat se o fakta. Jen zkoumání života pomůže nalézt správné řešení.“¹⁰¹

Osmého dubna se v *Rudém právu* objevuje článek, který shrnuje projev E. Ochaba, nového

⁹⁵ PRAVDA. Proč je kult osobnosti cizí duchu marxismu-leninismu? *Rudé právo*. 29. 3. 1956, roč. 36, č. 89, s. 1–2.

⁹⁶ Materiály z XX. sjezdu KSSS vycházejí v *Nové myslí*. *Rudé právo*. 10. 3. 1956, roč. 36, č. 70, s. 1–1.

⁹⁷ Svoboda spisovatele je v pravdivosti. *Rudé právo*. 14. 3. 1956, roč. 36, č. 74, s. 1–2.

⁹⁸ TASS. Poslední cesta B. Bieruta Varšavou. *Rudé právo*. 17. 3. 1956, roč. 36, č. 77, s. 1–1.

⁹⁹ BOUČEK, Jaroslav. Kartografie míru. *Rudé právo*. 21. 3. 1956, roč. 36, č. 81, s. 3–4.

¹⁰⁰ Páté snížení cen – výsledek práce našeho lidu. *Rudé právo*. 1. 4. 1956, roč. 36, č. 92, s. 2–2.

¹⁰¹ Jasný směr pro práci strany. *Rudé právo*. 5. 4. 1956, roč. 36, č. 93, s. 1–1.

prvního tajemníka ÚV Polské sjednocené dělnické strany. „Jako hlavní problém, jež má řešit nový pětiletý plán, označil E. Ochab zajištění předpokladů pro zvýšení reálných mezd a platů dělníků a zaměstnanců, stejně jako příjmů zemědělského obyvatelstva.“ Ochab dále říká, že předpokladem pro zvýšení mezd je zvýšení produktivity práce. Odvolává se na XX. sjezd KSSS při volání po zachování zásady kolektivního vedení. Mluví o „nacionalistické úchylce“, kterou představoval Wladyslaw Gomułka. Gomułka prý odmítal „kroky k omezení kulackého vykořisťování vesnické chudiny“. Dále se zde píše o rehabilitacích některých vysokých politiků z doby Gomułky včetně jeho samotného. „Přesto je třeba zdůraznit, že uvěznění Gomułky roce 1951, v ovzduší vytvořeném Berijou, v ovzduší Rajkova procesu, bylo nesprávné a neopodstatněné. (...) Současně je třeba jasně říci, že tato rehabilitace ani v nejmenším nemění nic na správném obsahu politického a ideologického boje, který strana vedla a vede proti ideovým koncepcím, které Gomułka hlásal.“¹⁰²

Článek zabývající se rozšiřující se kritikou se vyskytuje na druhé straně listu 15. dubna. Kritizuje přílišné množství zaměstnanců státního a hospodářského aparátu a fakt, že kritika často vzbudí pozornost kvůli kritice samé a pozornost je upřena na kritizujícího a ne na nedostatky samé.¹⁰³

List 18. dubna pojednává o zvýšení mezd v Polsku. Rada ministrů PLR rozhodla o zvýšení platů a mezd některých kategorií pracujících. Od 1. ledna budou osvobozeni od daní všichni, kteří vydělávají méně než 551 zlotých.¹⁰⁴ 19. dubna deník sděluje, že bylo zrušeno Informbyro. „Rozhodnutím ústředních výborů osmi komunistických a dělnických stran (...) byla zastavena činnost Informačního byra komunistických a dělnických stran i vydávání jeho tiskového orgánu, listu „Za trvalý mír.“ Založeno bylo prý v době, kdy byla potřeba překonat izolovanost komunistických a dělnických stran.“¹⁰⁵

Poslední dubnový týden se Polsku věnuje i mnoho dalších článků. O snížení cen¹⁰⁶ a o zahájení VIII. zasedání polského Sejmu. O zasedání Sejmu se píše: „Budou zvýšeny výdaje na starobní důchody, sociálně kulturní a hospodářské zařízení. Byl přijat návrh rozpočtu na rok 1956. Připravuje se amnestie až 30 000 vězňů uvězněných za politické trestné činy. Mají být totiž pečlivě zrevidovány všechny procesy, kde je důvodný předpoklad, že (...) došlo k zneužití úřední moci nebo byl (...) nesprávně určen trestný čin.“ 25. dubna je chválen stav socialismu v Polsku prostřednictvím výňatků z projevu Jozefa Cyrankiewicze na VIII. zasedání polského Sejmu.¹⁰⁷ Dále o zasedání Sejmu: Byl přijat zákon o amnestii, je to prý důkaz velkomyslnosti pracujícího lidu, byla dána druhá šance občanům, kteří dříve chybili. Dále schválen zákon bojující proti alkoholismu.¹⁰⁸ 29. dubna list píše, že zasedání polského Sejmu skončilo. Výsledky posledního dne zasedání jsou popsány stručně: „Cesta k návratu do vlasti je otevřena všem, kdo se vrátit chtějí.“¹⁰⁹

¹⁰² Z projevu prvního tajemníka ÚV Polské sjednocené dělnické strany E. Ochaba. *Rudé právo*. 8. 4. 1956, roč. 36, s. 5–5.

¹⁰³ Po koho tam vlastně jsou? *Rudé právo*. 11. 4. 1956, roč. 36, s. 2–2 a MALÍK, J. Na kritiku mají právo jen vedoucí? *Rudé právo*. 15. 4. 1956, roč. 36, s. 2–2.

¹⁰⁴ Usnesení o zvýšení mezd v Polsku. *Rudé právo*. 18. 4. 1956, roč. 36, č. 108, s. 3–3.

¹⁰⁵ Pro věc socialismu a trvalého míru. *Rudé právo*. 19. 4. 1956, roč. 36, č. 109, s. 1–1,

¹⁰⁶ Snížení cen některých průmyslových výrobků v Polsku. *Rudé právo*. 22. 4. 1956, roč. 36, č. 112, s. 6–6.

¹⁰⁷ Nikdy nebyl socialismus v Polsku tak silný jako dnes (Projev). *Rudé právo*. 25. 4. 1956, roč. 36, č. 115, s. 3–3.

¹⁰⁸ Polský Sejm přijal řadu významných zákonů. *Rudé právo*. 28. 4. 1956, roč. 36, č. 118, s. 4–4.

¹⁰⁹ Významné zasedání polského Sejmu skončilo. *Rudé právo*. 29. 4. 1956, roč. 36, č. 119, s. 4–4.

Také jsou v novinách zmíněny projevy z probíhajícího československého sjezdu spisovatelů.¹¹⁰ 30. dubna je psáno, že sjezd skončil. Uzavřel jej svým projevem Vítězslav Nezval. Sjezd prý ukázal zralost i nezralost čs. spisovatelů, jejich přednosti i chyby. Rozhodující vliv na sjezd měl XX. sjezd KSSS. Za hlavní přínos sjezdu je považována kritika byrokratismu, dogmatismu, kultu osobnosti.¹¹¹

Květen

V květnu list téměř nepíše ani o XX. sjezdu KSSS, ani o situaci v Polsku. Čtvrtého května list zpravuje o počátcích polské amnestie.¹¹² 7. května list informuje o komuniké k rezignaci J. Bermana. „Politické byro ÚV PSDS provedlo rozbor chyb ve stranické práci, k nimž došlo v posledních letech. Výsledkem bylo kritické zhodnocení činnosti soudruha J. Bermana. (...)“

Soudruh Berman resignoval na členství v politickém byru a na úřad náměstka předsedy Rady ministrů.¹¹³

V půli měsíce je otištěna zpráva o snižování stavu ozbrojených sil SSSR. V poslední době se zmírnilo napětí mezi státy, přestože některé země stále věnují astronomické částky na zbrojení a vývoj nových zbraní. SSSR chce podle zprávy do roku 1957 snížit stav vojska o 1,2 mil. mužů a úměrně snížit i vyzbrojení. Tento krok následuje po snížení stavu vojska v roce 1966 o více než 600 tisíc mužů.¹¹⁴ 19. května list zpravuje o dalším zvyšování mezd v Polsku.¹¹⁵

Červen

Mnoho drobných různorodých zpráv se v červnu se věnuje Polsku. Např.: Kambodžský státník Sihauk se chystá do Polska a před pozváním napsal: „S radostí přijímám pozvání Polské lidové republiky a připravuji se k návštěvě s velkou netrpělivostí, abych na vlastní oči viděl úspěchy polského lidu při jeho ušlechtilém úsilí při budování vlasti a dosažení příslušné úrovně, která polskému lidu zaručí šťastný život a přispěje k zachování světového míru.“ *Rudé právo* dodává: „Kambodža je neutrální, ale pokud je to možné přispívá aktivně k vzájemnému porozumění a bratrství mezi národy.“¹¹⁶

¹¹⁰ NEZVAL, Vítězslav. O některých problémech současné poesie. *Rudé právo*. 25. 4. 1956, roč. 36, č. 115, s. 3-3.

DRDA, Jan. Za literaturu životní pravdy. *Rudé právo*. 24. 4. 1956, roč. 36, č. 114, s. 3-3.

¹¹¹ II. sjezd čs. spisovatelů skončil. *Rudé právo*. 30. 4. 1956, roč. 36, č. 120, s. 1-1.

¹¹² Krátce ze světa. *Rudé právo*. 4. 5. 1956. roč. 36, č. 124, s. 7-7.

¹¹³ ČTK. Komuniké politického byra ÚV Polské sjednocené dělnické strany o rezignaci J. Bermana. *Rudé právo*. 7. 5. 1956. roč. 36, č. 126, s. 3-3.

¹¹⁴ Sovětský svaz snižuje stav ozbrojených sil o dalších 1,2 mil. mužů. *Rudé právo*. 15. 5. 1956. roč. 36, č. 135, s. 1-3.

¹¹⁵ ČTK. Zvýšení mezd a platů v polském zemědělském a potravinářském průmyslu. *Rudé právo*. 19. 5. 1956. roč. 36, č. 139, s. 3-3.

¹¹⁶ ČTK. Princ Norodom Sihauk v Polsku. *Rudé právo*. 4. 6. 1956, roč. 36, č. 155, s. 3-3.

V rubrice „24 hodiny v zahraničí“ je 5. června otištěna zpráva: „Před varšavským vojenským soudem probíhal v těchto dnech proces s třemi agenty střediska ve Frankfurtu nad Mohanem, kteří byli vycvičeni v americkém špionážním středisku a ilegálně přešli do Polska, aby tam organizovali špionážní činnost.“¹¹⁷

Následující dnem ohlašuje deník, že v Polsku bylo amnestováno 36. 000 osob. „Jak oznamuje generální prokuratura PLR, byly již skončeny práce na použití zákona o amnestii.“¹¹⁸

Devatenáctého června dochází ke změnám v polské vládě. Státní rada PLR odvolala na vlastní přání z úřadu ministra pošt a telegrafů prof. W. Szymanowského a udělila mu Řád práce. Na jeho místo jmenovala J. Rabanowského.¹¹⁹

Předposlední červnový den je čtenář informován, že 6. července odjíždí čs. delegace v čele s V. Širokým do Polska.¹²⁰

Krom drobných zpráv o mezinárodní výměně Polska a Číny a poznámek z poznaňského veletrhu se další dny neobjevují žádné zprávy o Polsku, vystřídala je domácí tematika. 12. června je zahájena celostátní konference KSČ, které se pak věnuje většina politických článků.¹²¹

Sedmnáctého června list ukazuje čtenáři, kam až může dospět kritika kultu osobnosti. „Je zarážející, že se najdou lidé, ba dokonce komunisté, kteří by lidem chtěli lepít na čelo kult osobnosti jako štítek. Soudruzi ze stranického výboru ze státního učiliště v Mladé Boleslavi měli napsat posudek na jednoho z žáků: „Má sklony ke kultu osobnosti.“

List dodává: „Řekněte sami: má sedmnáctiletý kluk být i jen tušení, co to kult osobnosti vlastně je?“¹²²

Poslední den v měsíci píše noviny, že před dvěma dny do Varšavy přijel generální tajemník OSN Dag Hammarskjöld na oficiální návštěvu. Uvítal jej ministr zahraničních věcí Rapacki a Katz-Suchy, ředitel Polského institutu pro mezinárodní otázky.¹²³ Ten samý den periodikum ohlašuje, že Polsko navštívil ministr kultury SSSR, aby podepsal smlouvu o vzájemné spolupráci.¹²⁴

Na závěrečné straně je poslední červnový den otištěno: „V Poznani došlo 28. června k vážným nepokojům. Od jisté doby se imperialističtí agenti a reakční podzemí živly pokoušeli využít hospodářských těžkostí v některých závodech k vyprovokování akcí proti lidové moci. Podařilo se jim vyprovokovat pouliční nepokoje. Byly přepadeny některé veřejné budovy, přičemž došlo k obětem na lidských životech. Veřejné orgány obnovily ve

¹¹⁷ ČTK. 24 hodiny v zahraničí. *Rudé právo*. 5. 6. 1956, roč. 36, č. 156, s. 4–4.

¹¹⁸ *Rudé právo*. 6. 6. 1956, roč. 36, č. 157, s. 6–6.

¹¹⁹ ČTK. Změny v polské vládě. *Rudé právo*. 19. 6. 1956, roč. 36, č. 170, s. 3–3.

¹²⁰ ČTK. Čs. vládní delegace navštíví Polskou lidovou republiku. *Rudé právo*. 29. 6. 1956, roč. 36, č. 180, s. 1–1.

¹²¹ Celostátní konference KSČ zahájena. *Rudé právo*. 12. 6. 1956, roč. 36, č. 163, s. 1–1 a Závěrečný projev soudruha Antonína Novotného. *Rudé právo*. 16. 6. 1956, roč. 36, č. 167, s. 1–1.

¹²² Tak takhle ne! *Rudé právo*. 17. 6. 1956, roč. 36, č. 168, s. 2–2.

¹²³ ČTK. Do Polska přijel generální tajemník OSN. *Rudé právo*. 30. 6. 1956, roč. 36, č. 181, s. 3–3.

¹²⁴ ČTK. Do Varšavy přijel. *Rudé právo*. 30. 6. 1956, roč. 36, č. 181, s. 4–4.

městě pořádek. Na místo dorazil i předseda Rady ministrů Cyrankiewicz. Provokace v Poznani byla zorganizována v době, kdy se polská vláda snaží odstranit nedostatky v životě pracujících a dosáhnout demokratizace veřejného života. Dnes byla v pozastavených závodech obnovena práce. Předběžné vyšetřování provokatérů naznačuje, že šlo o akci lidí spojených s reakčním podzemím.¹²⁵ Následuje zpráva o rozhlasovém projevu Cyrankiewicze, který konstatuje, že poznaňské události musely otrástit s každým Polákem. Nejvíce žalostný je fakt, že padli někteří vojáci a obyvatelé města. Hospodářské problémy závodů, které byly zneužity, budou napraveny.

Červenec

Hned první den nového měsíce se noviny na poslední straně zabývají reakcemi na události v Poznani. „Jak již bylo oznámeno, ve čtvrtek 28. června byly v Poznani vyprovokovány za využití nedostatků v některých závodech výboje proti lidové moci. Vzhledem k výjimečné situaci vyhlásily úřady od 21 hodin do 4 hodin ráno zákaz vycházení. Tu a tam se ještě druhý den ozbrojené skupiny pokoušely vyvolávat přestřelky a drancovat obchody, byly však rychle likvidovány.“ Ráno 29. nastoupila většina dělníků do práce. *Trybuna ludu* vyjadřuje hluboké zklamání lidu nad provokacemi agentů. „Nepřítel se domníval, že se mu krvavými akcemi podaří zbrzdit vývoj státního hospodářství. Provokatéři by přivítali to nejhorší pro dělnickou třídu, neboť čím hůře pro ni, tím hůře pro Polsko, tím lépe pro ty, kdož nenávidí polskou vládu a kdo sní o návratu statkářsko-kapitalistického režimu“. Západní agentury prý navíc přiznávají, že nepřítel byl mobilizován mimo Poznaň.¹²⁶

„Na mnoha místech se den po provokacích konaly závodní setkání lidu, na nichž byly jasně odsouzeny ony události. Konaly se i četné schůze stranických organizací, aby jedním hlasem vyslovily odsouzení poznaňských rebelií. Předsednictvo ÚV PSDS vydalo také prohlášení: odsuzujeme imperialistická dobrodružství a vyjadřujeme přesvědčení, že viníci budou jasně a spravedlivě potrestáni.“¹²⁷

Další den se mobilizující úvodník „Bud' me bděli a ostrážiti“ implicitně dotýká krize polského politického režimu. „Trnem v oku jsou nepřátelům naší země úspěchy jejího lidu. Proto štvou, proto lžou a zostouzejí. V souvislosti s XX. sjezdem se rozšířila kritika, které se ihned chytily nepřátelské živly a snažily se jí zneužít k tomu, aby budily nedůvěru v lidové demokratické zřízení. Tím více se strana bude upínat na pracující lidi, tím těsnější spojení s nimi bude udržovat, ještě více je aktivizovat a zesílit výchovnou práci celé strany.“¹²⁸ Podobná informace přichází z Maďarska.¹²⁹ Na třetí straně deníku se píše, jak polský lid odsuzuje poznaňské akce, jak v mnoha závodech po celém Polsku probíhají další masové a veřejné stranické schůze. Ve svých dopisech ÚV PSDS ujistí komunisté i bezpartijní, že se pevněji semknou kolem strany. Co říká zahraniční tisk: „Na základě mnoha svědectví se

¹²⁵ ČTK. Provokace nepřátel polského lidu v Poznani. *Rudé právo*. 30. 6. 1956, roč. 36, č. 181, s. 4–4.

¹²⁶ ČTK. Rozhořčení polského lidu nad provokací imperialistických agentů. *Rudé právo*. 1. 7., roč. 36, č. 182, s. 6–6.

¹²⁷ Nedovolíme, aby byla rozbíjena jednota dělnické třídy. *Rudé právo*. 1. 7., roč. 36, č. 182, s. 6–6.

¹²⁸ „Bud' me bděli a ostrážiti“. *Rudé právo*. 2. 7., roč. 36, č. 182, s. 1–1.

¹²⁹ ÚV Maďarské strany pracujících: stranické organizace necht' bděle střeží jednotu strany a posilují stranickou disciplínu. *Rudé právo*. 2. 7., roč. 36, č. 183, s. 3–3.

ukazuje, že pučisté byli na akci dlouho připravováni.¹³⁰ Zároveň se informuje o pohřbu obětí poznaňských událostí. Státní rada tyto občany posmrtně vyznamenala. Pohřbu se zúčastnila delegace PSDS.¹³¹ 2. července končí 25. mezinárodní veletrh v Poznani. V předposlední den byl mezi Polskem a SSSR uzavřen kontrakt ve výši 31 milionů rublů. Celkový obrat dosáhl 422 milionů rublů.¹³²

Během celého července se ve zpravodajství vyskytují příspěvky, které se přímo týkají poznaňských událostí nebo poučení z nich, avšak nová fakta nepřinášejí. 7. července je na poslední straně článek rekapitulující vývoj poznaňských událostí. Jde nejen o rekapitulaci, ale hlavně konstatování, že se život v Poznani vrátil do normálních kolejí. Obyvatelé prý napjatě čekají na výsledky šetření stranické a vládní komise. Z mnoha míst se ozývají hlasy naší veřejnosti volající po větší bdělosti. „Máme na paměti, že od 1. října platí v USA zákon o tzv. ‚vzájemném zajištění bezpečnosti‘ stanovící ročně 100 milionů dolarů na financování činnosti různých osob žijících v SSSR, Polsku, ČSR a jiných státech tzv. Varšavského paktu.“¹³³

Téměř po třech týdnech, 18. července, deník informuje o stavu vyšetřování událostí z Poznaň. Generální prokurátor PLR Rybicki poskytl interview Polské tiskové kanceláři. „Z těch, kdo byli zatčeni, bylo uvězněno 323 osob, a proti těmto osobám se vede vyšetřování. Osoby, na které prokuratura uvrhla vazbu, jsou vážně podezřelé z organizace přepadu a samého přepadení státních úřadů, vojáků, pracovníků státní bezpečnosti a milice. Mezi zatčenými je 64 lidí, kteří využili nepokojů k vloupáním a krádežím. Po skončení vyšetřování budou případy přeloženy vojvodskému soudu v Poznani, nebo okresnímu soudu pro město Poznaň. Jména osob, které střelely, nebyla zjištěna, je však jisté, že se nejdříve ozbrojili ve věznici v Mlynské ulici, které se zmocnili. První obětí banditů byl pracovník vojvodské správy státní bezpečnosti. Celkový počet obětí, které zahynuly 28. června v Poznani, stoupl ze 38, jak bylo oznámeno v původním komuniké, na 53.“¹³⁴

V červenci se znovu objevuje problém kultu osobnosti. 3. července je otištěno usnesení ÚV KSSS: „O překonávání kultu osobnosti.“ „Strana v poslední době učinila mnohá opatření jak vymýtit kult osobnosti ze všech sfér života. Je možno zejména poukázat na vážné chyby v řízení strany i v zahraniční politice, na zvlášť, která vedla k roztržce s poválečnou Jugoslávií. I když kult osobnosti existoval, vytvářela přesto iniciativa lidových mas vedených KSSS veliké historické dílo a překonávala přitom všechny překážky na cestě výstavby socialismu. (...) Je například jasné, že poznaňské akce byly zaplacený. Musíme z této skutečnosti vyvodit patřičné důsledky.“¹³⁵ 11. července deník přináší stať o straně a peripetiích, které s sebou nese odsouzení kultu osobnosti. Naše strana nyní soustřeďuje všechny síly na to, aby uvedla v život usnesení celostátní konference KSČ. XX. sjezd se zasloužil o další vývoj socialismu smělym a principiálním odhalením kultu osobnosti. Pevný a rozvážený postup, který naše strana zvolila k postupnému uplatňování výsledků XX. sjezdu, vedl k nebývalé aktivizaci statisíců komunistů. Zároveň však nelze přejít skutečnost, že nevelká část členů strany v tomto období zakolísala pod vlivem zkresleného chápání kultu osobnosti, tyto názory se projeví především v bezzásadovém, liberalistickém chápání otázek demokracie a svobody, maloměřáckém radikalismu, trockisticko-anarchistickém podceňování úlohy státu,

¹³⁰ ČTK. Rozhořčené protesty polského lidu proti imperialistické provokaci v Poznani. *Rudé právo*. 2. 7., roč. 36, č. 183, s. 3–3.

¹³¹ Pohřeb obětí poznaňských provokací. *Rudé právo*. 2. 7., roč. 36, č. 183, s. 3–3.

¹³² Veletrh v Poznani končí. *Rudé právo*. 2. 7., roč. 36, č. 183, s. 3–3.

¹³³ ČTK. Poučení z poznaňských událostí. *Rudé právo*. 7. 7., roč. 36, č. 188, s. 4–4.

¹³⁴ PAP. Z průběhu vyšetřování poznaňských událostí. *Rudé právo*. 18. 7., roč. 36, č. 199, s. 3–3.

¹³⁵ ÚV KSSS: O překonávání kultu osobnosti. *Rudé právo*. 3. 7., roč. 36, č. 184, s. 2–3.

v bezstarostném poměru k činnosti třídního nepřítele. Poučení ze zkušeností ostatních lidově demokratických zemí, odmítali jsme zároveň snahy o mechanické přenášení jejich postupu do situace v ČSR. Rozhodně nemohou dávat žádné lekce z demokracie ti, jejichž existence je založena na vykořisťování, zotročování a ponižování obrovské většiny pracujících lidí.¹³⁶ Deník píše 4. července o plánu na budoucí rozvoj Varšavy a tato zpráva je jednou z mnoha, které informují o zlepšující se kvalitě života a hospodářství v Polsku.¹³⁷

Příští den referuje *Rudé právo* nadcházející návštěvě čs. delegace v Polsku. Obě země jsou spjaty dlouholetým přátelstvím a společně překonávaným problémem budování socialismu. Zvláště v posledních letech byly rozšířeny styky v oblasti kultury. S hlubokým rozhořčením naše země přijala zprávy o imperialistických provokacích.¹³⁸ V souvislosti s přítomností čs. delegace v Polsku další dny vycházejí články, které informují o průběhu návštěvy a podporují vzájemné přátelství obou zemí. Často je zmíněn hospodářský rozvoj země, minulá hitlerovská tyranie. Noviny píší, jak přátelsky je delegace oslavována lidem.¹³⁹ 13. července tisk otiskuje závěrečné komuniké k návštěvě v Polsku. „Obě strany se bavily o rozvoji vzájemné spolupráce především v hospodářské oblasti – podepsaly protokol, který obě země v souladu s usneseními RVHP, zavazuje k přímým hospodářským stykům. Dále se shodly na průběhu státní hranice na základě současné hraniční čáry. Obě strany by také uvítaly vyřešení otázek kolektivní bezpečnosti, prostřednictvím smluv o neútočení mezi státy.“¹⁴⁰

Šestého července „USA chtěly Polsku poskytnout pomoc v podobě mouky, obilí na „zmírnění hladu polského lidu“. Polský Červený kříž tento druh filantropické pomoci odmítl v Ženevě na sjezdu Ligy ČK.“¹⁴¹ Proti nabídnuté pomoci a komentářům amerického tisku se polská strana později ohradila.¹⁴²

Dne 9. července přicházejí zprávy o změnách v polské vládě. Ministerstvo automobilového a traktorového průmyslu bylo sloučeno s ministerstvem strojírenství v jediné ministerstvo strojírenství, byli dovoláni ministři Fidelský a Tokarský a byl jmenován nový ministr strojírenství Jaszczuk. Ten byl původně ministrem energetiky, které po něm nyní převzal E. Zadrzinský.¹⁴³ 15. července přicházejí další novinky z Polska. „Státní rada Polské lidové republiky odvolala z funkce předsedy Státní komise pro hospodářské plánování E. Szyra a pověřila touto funkcí S. Jedrychowského.“ Dále bylo sloučeno ministerstvo výstavby měst a sídlišť a ministerstvo výstavby průmyslu v ministerstvo výstavby, do jehož čela byl jmenován E. Szyro.¹⁴⁴ V příštích dnech dochází k dalším přesunům v rámci polské vlády: byla sloučena

¹³⁶ Pevná leninská cesta naší strany. *Rudé právo*. 11. 7., roč. 36, č. 192, s. 3–3.

¹³⁷ ČTK. Usnesení o plánu výstavby Varšavy. *Rudé právo*. 4. 7., roč. 36, č. 185, s. 2–2; Vzrůst počtu zemědělských družstev v Polsku. *Rudé právo*. 6. 7., roč. 36, č. 187, s. 3–3.

¹³⁸ DROZD, M. Dále upevníme přátelství s polským lidem. K návštěvě čs. delegace v Polsku. *Rudé právo*. 5. 7., roč. 36, č. 186, s. 3–3.

¹³⁹ KVASNIČKA, B. Přátelství čs. a polského lidu je pevné a nerozborné. *Rudé právo*. 9. 7., roč. 36, č. 190, s. 1–

1 a ČTK. Čilý ruch v čs. kulturním středisku ve Varšavě. *Rudé právo*. 9. 7., roč. 36, č. 190, s. 3–3 a Lidové Polsko a lidové ČSR byly, jsou a budou dobrými přáteli. *Rudé právo*. 10. 7., roč. 36, č. 191, s. 1–1.

¹⁴⁰ ČTK. Závěrečné komuniké o rozhovor mezi delegací vlády ČSR a vládou Polské lidové republiky. *Rudé právo*. 13. 7., roč. 36, č. 194, s. 1–3.

¹⁴¹ Polský Červený kříž odmítl „pomoc“ USA. *Rudé právo*. 6. 7., roč. 36, č. 187, s. 3–3.

¹⁴² Protest polské vlády vládě USA. *Rudé právo*. 8. 7., roč. 36, č. 189, s. 1–1.

¹⁴³ PAP. Změny v Polské vládě. *Rudé právo*. 9. 7., roč. 36, č. 190, s. 1–1.

¹⁴⁴ Změny v polské vládě. *Rudé právo*. 15. 7., roč. 36, č. 196, s. 1–1.

ministerstva masného a mléčného průmyslu a potravinářského průmyslu v ministerstvo potravinářského průmyslu. V čele stanul M. Hoffmann. Také byla sloučena ministerstva papírenského průmyslu a ministerstvo lesnictví.¹⁴⁵

V druhé půlce července začalo zasedání Polské sjednocené dělnické strany. „Jak oznámila agentura PAP, bylo 18. července zahájeno plenární zasedání ÚV PSDS. Jednací řád zasedání je následující: 1. O politické a hospodářské situaci a stěžejních úkolech strany. 2. O základních tlesích pětiletého plánu na léta 1956–1960. 3. Organizační otázky strany. K referátu E. Ochaba k bodu číslo jedna již byla zahájena diskuze.“¹⁴⁶ 22. července Rudé právo přináší projev E. Ochaba ze shromáždění PSDS. „V Poznani nebyly orgány povolane k tomu, aby sřežily lidový stát, dostatečně bdělé a neorientovaly se v situaci. Budoucí VII. plenární shromáždění předkládá straně a lidu konkrétní akční program zvyšování životní úrovně a další demokratisace politického života“. E. Ochab také chválil výsledky šestiletého plánu a zamýšlel se nad pětiletým plánem. První tajemník podotkl, že ve všech odvětvích veřejného i hospodářského života v Polsku chyběla diskuze. „Po III. plenárním sjezdu PSDS, ale zvláště XX. sjezdu, byla diskuse nastartována, ale s jistými nedostatky: anarchistické a zpátečnické tendence dostaly příležitost. Je nutno si uvědomit, že demokratizace nesmí probíhat živelně, dává pak příležitost podvratným živlům.“ Nakonec se Ochab věnoval potřebě zavést leninské reformy a více propojit stranickou práci s masami.¹⁴⁷ 30. července plenární zasedání ÚV PSDS skončilo. Byli zvoleni noví soudruzi do politického byra a ústřední komise stranické kontroly. Ústřední výbor přijal rozhodnutí svolat III. sjezd Polské sjednocené dělnické strany.¹⁴⁸

Dvaadvacátého červencového dne je otištěna stat' Josefa Mašina, která se dotýká i polských nepokojů. „I když dnes po událostech v Poznani, roní ze Západu někteří kazimírové krokodýlí slzy nad polským lidem, nic tím nezmění na cestě, po níž polští lidé jdou. Protože vzpomínky na ten předválečný život za buržoazního beckovského Polska, na poslední stránky té starší historie jsou příliš živé. Od nich, od takových ‚přátel‘, si polský lid do své historie mluvit nedá.“¹⁴⁹

Koncem měsíce se články o Polsku zabývají převážně jeho hospodářskou situací, minulou šestiletkou a plánovanou pětiletkou. Cílem šestiletky byla industrializace země, cílem pětiletky je vyšší životní úroveň a větší výroba. Ukazatel průměrné reálné mzdy se prý za posledních pět let zvýšil o 13 %.¹⁵⁰

O návštěvě ze SSSR v Polsku je 29. července napsáno: „Přátelství sovětského lidu k Polsku je pevné a nerozborné.“ Žukov řekl: „Naše strana otevřeně a energicky vystoupila proti kultu osobnosti, jevu, který je marxismu-leninismu cizí. Boj proti kultu osobnosti ovšem neznamená, že by se popírala úloha vedoucích pracovníků a autority vůbec. Tu a tam je kult osobnosti směřován s otázkou nedílné velitelské pravomoci v armádě, což je vážný omyl.“ Žukov zdůraznil, že vojenská spolupráce mezi socialistickými státy je založena na společných

¹⁴⁵ ČTK. Některé změny v polské vládě. *Rudé právo*. 18. 7., roč. 36, č. 199, s. 3–3.

¹⁴⁶ Zasedání Polské sjednocené dělnické strany. *Rudé právo*. 19. 7., roč. 36, č. 200, s. 6–6.

¹⁴⁷ Z projevu prvního tajemníka Polské sjednocené dělnické strany. *Rudé právo*. 22. 7., roč. 36, č. 203, s. 5–5.

¹⁴⁸ Plenární zasedání ÚV PSDS skončilo. *Rudé právo*. 30. 7., roč. 36, č. 211, s. 3–3.

¹⁴⁹ MAŠÍN, Josef. O posledních stránkách mladé i straší historie. *Rudé právo*. 22. 7., roč. 36, č. 203, s. 3–3.

¹⁵⁰ ČTK. Cíl polské pětiletky: značně zvýšit životní úroveň pracujících. *Rudé právo*. 27. 7., roč. 36, č. 208, s. 3–3 a ČTK. Šestiletka postavila Polsko mezi přední státy Evropy. *Rudé právo*. 27. 7., roč. 36, č. 208, s. 6–6.

mezinárodních úkolech a nezištném bratrství. Dále se Žukov věnoval některým zásadám vojenským a vše zakončil zdravicí polskému lidu, za což sklídl bouřlivý potlesk.¹⁵¹

Srpen

Srpnové články s polskou tematikou se zaměřují na hospodářskou situaci země a většinou pohlíží na pozitivní ekonomické aspekty života v Polsku či poukazují na vyhlídky na zlepšení. „1. srpna podepsal za Polsko náměstek předsedy Rady ministrů T. Gede a Ludmila Jankovcová smlouvu o prohloubení vzájemných hospodářských vztahů.“¹⁵² O tři dny později: „Zvýšení životní úrovně obyvatelstva je hlavním úkolem polské pětiletky.“ Dle uveřejněného usnesení VII. plenárního zasedání ÚV PSDS k pětiletému plánu do roku 1960. Za hlavní slabinu minulého šestiletého plánu označilo shromáždění nedostatečný rozvoj zemědělství, nesplnil se tehdy plánovaný 50% vzrůst výroby. Dále to byly příliš vysoké, neuskutečnitelné investice a nutnost především vybudovat průmysl, které napomohly tomu, že plán zvýšení životní úrovně obyvatel nebyl během šestiletky splněn. Během pětiletky se mají mzdy zvýšit nejméně o 30 %. Národní důchod předpokládá 50% nárůst. Plánuje se i elektrifikace 900 km polských tratí.¹⁵³

„První tajemník ÚV PSDS navštívil kolektiv poznaňské automobilky ZISPO,“¹⁵⁴ informuje list 10. srpna. Hovořil zde o nejdůležitějších problémech, které projednalo VII. plénum, seznámil dělníky s přijatými opatřeními za účelem zvýšení životní úrovně a řešení hospodářských úkolů. V další části se zabýval poznaňskými událostmi a jejich tragikou, charakterizoval jejich pozadí a poukázal na závěry, které z toho vyplývají pro stranickou organizaci ZISPO. Dělníci se také vyjádřili a uvedli, že nespokojenost se zdlouhavým řešením určitých problémů vedla k neuváženému postupu, čehož pak využili nepřátelé k provokaci.¹⁵⁵ Ve stejný den list zveřejňuje první rozsudky polských „agentů“. Vojenský soud v Poznani projednal případ J. Przybyla, který prováděl špionáž v Poznani a ve Štětíně. Bylo zjištěno, že jednal z příkazu zrádce polského lidu generála Anderse. Przybyl dostal deset let vězení.¹⁵⁶

Deváctého srpna: Polská armáda snižuje počet vojáků. „Další snížení stavu polské armády o 50 tisíc mužů. Krok byl přijat v rámci všeobecné vůle k odzbrojení. Propuštěným vojákům bude zajištěna státní péče a umožněno se uplatnit především v průmyslu a zemědělství.“¹⁵⁷

Září

¹⁵¹ ČTK. Přátelství sovětského lidu k Polsku je pevné a nerozborné. *Rudé právo*. 29. 7., roč. 36, č. 210, s. 5–5.

¹⁵² ČTK. Rozšíření výměny zboží s Polskou lidovou republikou. *Rudé právo*. 2. 8., roč. 36, č. 214, s. 4–4.

¹⁵³ Zvýšení životní úrovně obyvatelstva je hlavním úkolem polské pětiletky. *Rudé právo*. 4. 8., roč. 36, č. 216, s. 4–4.

¹⁵⁴ Zde začaly demonstrace a stávka koncem června, které se zvrhly v násilnou akci.

¹⁵⁵ ČTK. E. Ochab mezi dělníky v Poznani. *Rudé právo*. 10. 8., roč. 36, č. 222, s. 3–3.

¹⁵⁶ ČTK. Rozsudek nad agenty výzvědné služby. *Rudé právo*. 10. 8., roč. 36, č. 222, s. 4–4.

¹⁵⁷ Další snížení stavu polské armády o 50.000 mužů. *Rudé právo*. 19. 8., roč. 36, č. 231, s. 1–1.

Sedmý zářijový den bylo IX. zasedání polského Sejmu zahájeno. Hlavními tématy bude řešení aktuálních problémů národního hospodářství, svolání o odzbrojení SSSR, debata o návrzích řady zákonů. Cyrankiewicz řekl, že v zájmu demokratizace má být posílena role Sejmu a vláda má omezit vydávání dekretů. Další témata – bytová výstavba, zásobování potravinami a průmyslovým zbožím a příčiny těžkostí v těchto odvětvích. „Cyrankiewicz řekl, že v nejbližší době budou zveřejněny výsledky vyšetřování o poznaňských událostech. Energicky se ohradil proti požadavkům některých zahraničních organizací, které chtějí vyslat na procesy s viníky poznaňských událostí své pozorovatele. V závěru poukázal Cyrankiewicz na to, že minulé období nebylo nejlépeším. Zdůraznil, že k překonání těžkostí pomohlo Polsku to, že je členem socialistického tábora, s nímž je spojuje úsilí o vybudování socialismu a zachování míru.“¹⁵⁸

Třináctého září list píše, že byly schváleny změny ve složení Rady ministrů Polska. Také byla vytvořena komise, která se bude zabývat volebním řádem. Generální prokuratura má předložit zprávu o průběhu rehabilitace nevinně odsouzených osob.¹⁵⁹

Polský tisk 24. září vyzdvihuje sovětskou pomoc. „List *Trybuna* zdůrazňuje, že poskytnutí úvěru 100 milionů rublů ve zlatě a v dodávkách potřebného zboží má veliký význam pro rozvoj polského národního hospodářství. Tato pomoc je zejména důležitá na počátku pětiletky. Stejně jako byla mnohokrát dříve, po válce, kdy jsme o SSSR pomoc dostali.“¹⁶⁰

Poprvé se píše o prvních procesech s viníky poznaňských nepokojů z června 28. září. „První procesy s viníky zločinů za poznaňských událostí“. „Souzení jsou tři obžalovaní: J. Folytynowicz – 20letý zaměstnanec vinařského závodu v Poznani. K. Żurek, 19letý bez pracovního poměru a J. Sroka, 18letý, listonoš z Poznaň. Všichni jmenovaní se zúčastnili přepadů, demolicí, pálení a závěrečné vraždy pracovníka Státní bezpečnosti Izdebného. V případě bude svědčit 33 svědků. Ve druhém případě je zažalováno 9 osob. Většinou starých kolem 20 let. Ti jsou obžalováni z útoku na budovu Státní bezpečnosti. Někteří jen z pomahačství při akci. Po výsleších bylo přelíčení odloženo na 28. září.“¹⁶¹ Další den zpravodajství o procesech pokračuje: „K poznaňským procesům.“ Při soudním přelíčení 28. září byla přítomna polská ministryně spravedlnosti Wasilkowská, mnoho právníků (i tři ze západního světa: britský soudce, labouristický poslanec a profesor trestního práva, belgický advokát a ochránce lidských práv). Přítomno bylo také mnoho polských i zahraničních novinářů. V prvním procesu je žalobcem A. Lehman. Ten vinní obžalované za to, že za stávky skupiny dobrodruhů a kriminálních živlů vyprovokovali akce, při nichž docházelo k násilí. Nepřátelské a dobrodružné živly jednaly povětšinou z popudu štvavé rozhlasové a letákové propagandy kapitalistických stanic. Druhá skupina je souzena za útok na veřejné budovy, rabování. Obvinění se prakticky přiznali, výpovědi svědků vesměs potvrzují žalobu.

Řízení procesu se zdá být velmi korektní. 29. září budou vyslechnuti další svědkové a předloženy další důkazy.¹⁶²

Říjen

¹⁵⁸ IX. Zasedání polského Sejmu zahájeno. *Rudé právo*. 7. 9. 1956. roč. 36, č. 250, s. 3–3.

¹⁵⁹ ČTK. IX. zasedání polského Sejmu skončilo. *Rudé právo*. 13. 9. 1956. roč. 36, č. 256, s. 4–4.

¹⁶⁰ ČTK. Polský tisk vyzdvihuje sovětskou pomoc. *Rudé právo*. 24. 9. 1956. roč. 37, č. 267, s. 2–2.

¹⁶¹ ČTK. První procesy s viníky zločinů za poznaňských událostí. *Rudé právo*. 28. 9. 1956. roč. 37, č. 271, s. 4–4.

¹⁶² K poznaňským procesům. *Rudé právo*. 29. 9. 1956. roč. 37, č. 272, s. 4–4.

List se během října zabývá dohrou nepokojů v Polsku velice intenzivně. Dalším velkým tématem je koncem měsíce povstání v Maďarsku. Pokračuje agenda ohledně Suez, která má svůj prostor vždy na poslední straně deníku. Píše se také o reformě pojištění v ČSR, o zvyšování důchodů.

Druhého října se píše: „1. října se konal proces se třemi obžalovanými, kteří se podíleli na vraždě člena státní bezpečnosti Izebného. V procesu vystoupil sociolog Chalasiński, kterýv podstatě učinil některé závěry ve prospěch obžalovaných. Řekl i to, že mládí obžalovaných mělo bezpochyby vliv na vznik jejich psychosy. Pak následovaly projevy svědků.“¹⁶³ Na poslední straně novin je na téma navázáno: „Prokurátor Lehman zdůraznil, že soud se zabývá pouze kriminální stránkou věci, neboť politické zhodnocení provedlo VII. plénum ÚV PSDS. Mluvil o zklamání zahraničních kruhů, které předpovídaly, že na lavici obžalovaných usednou dělníci, a nečekali, že to budou lidé s nezajímavou či zločinnou minulostí. Na to je třeba říct, že lidová moc nikdy nehovořila s dělníky jazykem soudního řízení. Pro bestiální zločiny žádal prokurátor tvrdý, spravedlivý trest. Po prokurátorovi promluvili obhájci.“¹⁶⁴ 6. října se píše o zahájení již třetího procesu s poznaňskými obviněnými. „Tentokrát proti desetičlenné bandě, která červnové události využila ke krádežím a útokům. Všichni obvinění jsou ve věku od 18 do 25 let. Někteří z nich byli již soudně a disciplinárně vyšetřováni. Mezi obviněnými jsou také dva studenti.“¹⁶⁵ Tento třetí proces se ve zpravodajství deníku objevuje i další den. „Druhý den třetího procesu proti šestičlenné skupině: vojvodský soud vyslechl obžalovaného Bulczynského, který se přiznal a poděkoval orgánům za slušné a mírné zacházení. Další obviněný nebyl ze zdravotních důvodů schopen výpovědi. Další tři obvinění: Zelionacki, Kaczowski, Jachimiak se doznali jen částečně a přelíčení bylo odročeno na 8. října.“¹⁶⁶

Desátého října se list zabývá jiným procesem než minulé dva dny: „V procesu proti devítičlenné skupině útočníků na budovu bezpečnosti a jiné státní instituce. 9. října měli slovo obhájci obviněných. Obhájce obviněného Wierzbického poukázal na to, že se jeho klient od začátku vyšetřování plně přiznával. Žádal tedy pouze výchovný rozsudek. Obhájce Piotrowského zdůraznil dosavadní bezúhonnost klienta.“¹⁶⁷ 13. října se objevuje informace, že „12. října byly vyneseny rozsudky nad účastníky provokace, které 28. června v Poznani zorganizovaly nepřátelské živly. Soud skupinu uznal vinnou z útoku na veřejnou budovu a vlastnění zbraní.

Tři lidé byli odsouzeni k 6 letům vězení, další byli odsouzeni v rozmezí osmnáct měsíců až tři roky“.¹⁶⁸

Na třetí straně je 16. října zpráva: „Devátý den procesu proti osmičlenné skupině obviněných z ozbrojeného útoku na příslušníky občanské milice za poznaňských událostí. Například obviněný Janusz Kulas vyzýval dělníky ke stávce a účastnil se ozbrojeného útoku na příslušníky.“ (...) „Soud nesoudí a nebude soudit dělníky za účast ve stávce nebo demonstraci, nýbrž bude soudit všechny, kdo se dopustili zločinů.“¹⁶⁹ Také pokračuje soud

¹⁶³ Z průběhu poznaňských procesů. *Rudé právo*. 2. 10. 1956. roč. 37, č. 275, s. 4-4.

¹⁶⁴ ČTK. Pátý den procesu v Poznani. *Rudé právo*. 2. 10. 1956. roč. 37, č. 276, s. 4-4.

¹⁶⁵ . ČTK. Třetí proces v Poznani zahájen. *Rudé právo*. 6. 10. 1956. roč. 37, č. 279, s. 3-3.

¹⁶⁶ Z průběhu procesu v Poznani. *Rudé právo*. 7. 10. 1956. roč. 37, č. 280, s. 5-5.

¹⁶⁷ ČTK. Z průběhu procesů v Poznani. *Rudé právo*. 10. 10. 1956. roč. 37, č. 283, s. 4-4.

¹⁶⁸ ČTK. Rozsudky nad skupinou účastníků provokací v Poznani. *Rudé právo*. 13. 10. 1956. roč. 37, č. 286, s. 4-4.

¹⁶⁹ ČTK. Z průběhu procesů v Poznani. *Rudé právo*. 16. 10. 1956. roč. 37, č. 289, s. 3-3.

s Januszem Kulasem a dalšími z ozbrojeného útoku v době poznaňských událostí. Obhájci uváděli jako polehčující okolnost velký vliv davové psychózy. „Na lavici obžalovaných se ocitli ti, kdo se neomezili na pokojnou demonstraci, tak jako tisíce poznaňských dělníků, nýbrž dopustili se konkrétních trestních činů.“¹⁷⁰

Deník se v říjnu zabývá zprávou o připravovaném ekonomickém plánu pro Polsko. „První nástin má být hotov v roce 1958, plán má být vypracován na dobu 15–20 let. Přistoupí se k mezinárodní spolupráci na úkor státní soběstačnosti. Nejdůležitější je otázka těžby paliv v souvislosti s rozvojem atomové energie. Cílem je jednoznačně zlepšení hmotných podmínek obyvatel.“¹⁷¹

Zasedání VIII. pléna Polské sjednocené dělnické strany začalo 20. října. „Na programu jsou aktuální politické a hospodářské problémy, personální a organizační otázky.“ Za členy ÚV PSDS byl kooptován Gomulka a další.¹⁷² 22. října: zpráva ze zasedání pléna PSDS:

„Byla vytvořena komise pro vypracování oprav k návrhu usnesení o aktuálních politických úkolech strany a aktuálních hospodářských otázkách.“ Den na to zasedání končí: „Plénum v zásadě schválilo návrhy politického byra k aktuálním politickým a hospodářským úkolům strany. Bylo zvoleno byro ve složení Gomulka, Jendrychowski, Zambrowski, Zawadzki, Logasowinski, Morawski, Ochab, Rapacki, Cyrankiewicz. 1. tajemníkem byl zvolen Gomulka.“¹⁷³ Článek s titulkem „V Polsku po VIII. plenu ÚV PSDS“ shrnuje resoluce a dopisy polských pracujících k výsledkům zasedání ÚV PSDS. „V boji za obnovu politického a hospodářského života se všichni lidé seskupují kolem vedení strany a sovětsko-polské přátelství je v životním zájmu lidu.“ (...) „Tu a tam se chtějí k hnutí za demokratizaci země připojit nepřátelské živly a využít situace pro své podvrtné cíle. *Trybuna Ludu* uvádí, že ve Vratislavi došlo k neodpovědným projevům „páchnoucím nacionalistickou a protisovětskou demagogií“. List zdůrazňuje, že vratislavští pracující s pobouřením tyto projevy odsoudili.“¹⁷⁴

Jednadvacátého října: Komuniké o rozhovorech delegace předsednictva ÚV KSSS s politbyrem ÚV Polské sjednocené dělnické strany. „19. října přijela do Varšavy delegace ÚV KSSS, aby projednala s politbyrem ÚV Polské sjednocené dělnické strany aktuální otázky, které zajímají obě strany. Za Sověty přijeli Chruščov, Kaganovič, Mikojan a Molotov. Za Polsko jednali Cyrankiewicz, Gierek, Ochab, Rapacki, Gomulka a další. Rozhovory probíhaly v ovzduší stranické a přátelské upřímnosti. „Bylo stanoveno, že v nejbližší době odjede delegace ÚV PSDS do Moskvy, aby zde s předsednictvem ÚV KSSS projednala otázky dalšího prohloubení politické a hospodářské spolupráce mezi Polskou lidovou republikou a Sovětským svazem, jakož i posílení bratrského přátelství a spolupráce mezi KSSS a PSDS.“¹⁷⁵

V den, kdy je zveřejněno ono komuniké, deník píše o protirežimních vlnách v polském tisku. „V posledních dnech se v polském tisku stále častěji objevují projevy nesené tónem odmítání socialistické cesty. Otravují duše (ty články) čtenářů importovaným jedem ideologie cizí pracujícím. Autoři těchto článků se veřejně zříkají Lenina i Marxe. Do nedávna se autoři podobných projevů maskovali tím, že odhalují následky „kultu osobnosti“. Takové články se objevují čím dál častěji a představují širokou kampaň, která zviklává samy základy lidově

¹⁷⁰ ČTK. Z průběhu procesů v Poznani. *Rudé právo*. 20. 10. 1956. roč. 37, č. 293, s. 5–5.

¹⁷¹ Příprava perspektivního hospodářského plánu v Polsku. *Rudé právo*. 4. 10. 1956. roč. 37, č. 277, s. 4–4.

¹⁷² ČTK. VIII. plenum ÚV Polské sjednocené dělnické strany. *Rudé právo*. 20. 10. 1956. roč. 37, č. 293, s. 5–5.

¹⁷³ ČTK. Skončilo VIII: plenární zasedání ÚV PSDS. *Rudé právo*. 23. 10. 1956. roč. 37, č. 296, s. 4–4.

¹⁷⁴ ČTK. V Polsku po VIII. plenu ÚV PSDS. *Rudé právo*. 25. 10. 1956. roč. 37, č. 298, s. 4–4.

¹⁷⁵ Komuniké o rozhovorech delegace předsednictva ÚV KSSS s politbyrem ÚV Polské sjednocené dělnické strany. *Rudé právo*. 21. 10. 1956. roč. 37, č. 294, s. 5–5.

demokratického zřízení.“ Například je kritizován jeden autor takto: (...) vyzývá tento autor, aby se „skoncovalo se žargonem, který si vytvořil komunistický tábor pro rozmluvu s masami. Je třeba skoncovat s hesly „Proletáři všech zemí, spojte se!“, „Reakce“, „Výstavba socialismu“, neboť tato hesla byla hesly bitevními, hesly ozbrojené etapy revoluce. Heslo „Proletáři všech zemí, spojte se!“ dnes neznamena vůbec nic.“ Tento nestoudník, který si říká literát (...) navrhuje pohřbit heslo, posvátné každému proletáři (...).¹⁷⁶

Článek v *Rudém právu* s názvem „Úhelným kamenem naší politiky je a bude spojenectví s SSSR“ 24. října informuje o reakci *Trybuny Ludu* na prohlášení Eisenhowera a Adenauera. Mluví se zde o „směšných a naivních pokusech využít situace k politickým spekulacím.“ D. Eisenhower komentoval situaci v Polsku a vyjádřil podporu polskému lidu v jeho boji. Tomu se Rudé právo i polský deník vysmívají. Dále *Trybuna Ludu* odmítá Adenauera, který „ráčil vyjádřit svou ochotu navázat styky se svobodným Polskem“.¹⁷⁷

„Bylo zahájeno X. zasedání Sejmu PLR“, sděluje titulek 24. října. Řešit se bude volební řád do Sejmu PLR, zákon o pětiletce 1956-1960, návrh zákonů týkajících se různých stránek života země, schválení dekretů Státní rady PLR vydaných mezi 9. a 10. zasedáním, schválení změn ve složení Rady ministrů PLR.¹⁷⁸

Dalším dnem list zpravuje čtenáře o propuklých nepokojích v Maďarsku. „V současné době úspěšně probíhá likvidace kontrarevolučních band.“ (...) „Ve velkých závodech vytvořili dělníci ozbrojené oddíly na ochranu svých závodů a jejich zařízení. Hlavním cílem nepřátel je nyní poštvat dělnickou třídu proti vedení strany a proti přátelství Maďarska se SSSR.“ (...) „Maďarská dělnická třída a pracující lid s rozhořčením reagovaly na zločinný pokus o kontrarevoluční puč, který měl zvrátit lidově demokratické zřízení a zlikvidovat vládu.“¹⁷⁹ Deník také píše, že se uskutečnilo „Velké shromáždění obyvatel Varšavy.“ Ve středu se prý konalo ve Varšavě velké shromáždění svolané výborem PSDS, Svazem polské mládeže a varšavským výborem Národní fronty. Projev přednesl Gomuška a kromě jiného vyzval pracující k vyšší produktivitě práce, jen tak bude lze zvýšit platy. Pak mluvil o nerozlučném přátelství se SSSR.¹⁸⁰

Dále list přepsal část úvodníku z *Trybuny Ludu*: „Čistý proud a špinavá pěna.“ Tento text se věnuje neodpovědným a lehkomyšlným jedincům. Píše, že většina těch, kteří se nechali nakazit nacionalistickou demagogií (jako např. vratislavští), si neuvědomují cíle, které zahraniční špionáž má a ignorují zájmy své domoviny.¹⁸¹ V ČSR podobný úvodník vychází v *Rudém právu* 26. října. Ota Václavík píše: „Západní kapitalistické státy věřily, že se jim pomocí propagandy podaří odchýlit Polsko od socialistické cesty, to se ale zmýlily. Četné rezoluce a dopisy polských pracujících prý dokazují, že polští obyvatelé pevně věří v socialistickou cestu. Západní státy se jen nechaly zmýlit širokou politickou diskuzí v Polsku. Znovu zdůrazňován význam přátelství se SSSR.“¹⁸² Druhý den otiskuje deník Václavíkovu reportážní zprávu o dění ve Varšavě. „Horečné vzrušení posledních dnů ustoupilo pocitu uklidnění z toho, že strana předložila program, který má zemi vymanit

¹⁷⁶ Protisocialistické projevy v polském tisku. *Rudé právo*. 21. 10. 1956. roč. 37, č. 294, s. 5–5.

¹⁷⁷ ČTK. *Rudé právo*. 24. 10. 1956. roč. 37, č. 297, s. 3–3.

¹⁷⁸ ČTK. Zasedání Sejmu PSDS. *Rudé právo*. 24. 10. 1956. roč. 37, č. 297, s. 4–4.

¹⁷⁹ ČTK. Vážné události v Maďarsku. Kontrarevoluční živly vyvolaly krvavé nepokoje. *Rudé právo*. 25. 10. 1956. roč. 37, č. 298, s. 1–1.

¹⁸⁰ Velké shromáždění obyvatel Varšavy. *Rudé právo*. 25. 10. 1956. roč. 37, č. 298, s. 4–4.

¹⁸¹ Čistý proud a špinavá pěna“. *Rudé právo*. 25. 10. 1956. roč. 37, č. 298, s. 4–4.

¹⁸² VÁCLAVÍK, Ota. Zklamané naděje světové reakce. *Rudé právo*. 26. 10. 1956. roč. 37, č. 299, s. 1–1.

z hospodářských nesnází (...).“ Mluví se zde o „značných nedostatcích v zásobování, nízkých reálných mzdách“. Je prý nutné zvýšit produktivitu práce, a to se už v Polsku děje. Polsko bylo velmi zničené válkou, a proto prý byla jeho poválečná situace těžší. „Pro naše pracující byl ruch v Polsku možná otazníkem. Žijeme totiž v jiných životních podmínkách. (...) Životní úroveň v naší zemi je mnohem vyšší.“¹⁸³

Poslední dva dny měsíce je zahraniční zpravodajství již zaplněno děním v Maďarsku, které nahrazuje agendu kolem polských turbulencí.

Listopad

Zpracovávány jsou především události v Maďarsku. Ty vypukly souběžně s říjnovými demonstracemi v Polsku, o kterých se však v *Rudém právu* v listopadu již nic nepíše, a veškerá pozornost je věnována „kontrarevoluci v Maďarsku.“

4. Komparace mediálního obrazu událostí s jejich reálným průběhem doloženým dle odborné literatury¹⁸⁴

Mediální obraz XX. sjezdu KSSS je ve sledovaném období v *Rudém právu* utvořen cca sto padesáti příspěvky, které se týkají jeho průběhu, přínosu a výsledků. Ty se objevovaly povětšinou na prvních dvou stranách výtisku. Na konci února a v březnu se XX. sjezdu dotýkaly téměř všechny zprávy v listu, ačkoli se samotným sjezdem přímo nezabývaly. Typické byly každodenní neautorské úvodníky, které rozvíjely některé z témat XX. sjezdu. Příspěvky ze sjezdu a o sjezdu často tvořily prepisy projevů, či jejich shrnutí a komentáře k nim. Další část agendy by bylo možné nazvat jako závazky k vyšší produktivitě práce na základě nového stimulu, který komunistickému hnutí XX. sjezd poskytl. Důležité jsou i články, které se zabývaly hospodářským pokrokem v SSSR, kterým se ČSR či jiné socialistické země nechávaly inspirovat. Mezi další změny, které XX. sjezd přinesl, patří přiznání nutné obrody přebujelé byrokracie a nutnost přímé stranické práce a kolektivního vedení strany.

Pro další pohyb událostí byl zásadní zcela nový element, který s sebou XX. sjezd nesl, a sice přiznání nutnosti přerodu stranické politiky, náprava chyb a odsouzení kultu osobnosti. Je viditelné, že kritických příspěvků v deníku po sjezdu skutečně přibylo. N. S. Chruščov ve svém hlavním referátu, který byl v deníku otištěn 16. února, řekl: „Strana se nesmí bát říkat lidu pravdu o nedostatcích a obtížích našeho postupu vpřed, kdo se bojí přiznat chyby a slabiny, není revolucionář.“ Z toho se alespoň navenek českoslovenští komunisté poučili a

¹⁸³ VÁCLAVÍK, Ota. Varšava těchto dnů; jen v práci je klíč k lepším zítřkům. *Rudé právo*. 27. 10. 1956. roč. 37, č. 300, s. 4–4.

¹⁸⁴ Ke zmíněným článkům v této části práce již nejsou připojeny odkazy, protože se nacházejí v předchozích kapitolách.

dali prostor čtenářům, aby psali do rubriky „Ve světle kritiky čtenářů,“ většinou o dílčích domácích problémech. Esenciální kritika režimu či základních elementů jeho fungování se v deníku neobjevovala.

Chyby v minulé politice byly tedy částečně přiznány i v ČSR, avšak co se týče převzetí odpovědnosti za ně, k nápravě nedošlo, neboť stranické posty v Československu zůstaly na rozdíl od severního souseda nezměněny. Stranické vedení se obávalo ztráty funkcí, tak po XX. sjezdu nesvolalo sjezd KSČ, kde by byli delegáti voleni od základních organizací, ale pouze konferenci strany.

V Polsku docházelo ke změnám na mnoha ministerstvech, v květnu byl odvolán i šéf polské bezpečnosti Berman, což *Rudé právo* 7. května komentuje takto: „Politické byro ÚV PSDS provedlo rozbor chyb ve stranické práci, k nimž došlo v posledních letech.

Výsledkem bylo kritické zhodnocení činnosti soudruha J. Bermana. (...) Soudruh Berman resignoval na členství v politickém byru a na úřad náměstka předsedy Rady ministrů.“
Důvody rezignace, jimiž byly především náznaky Bermanova spojení s Berijou a jeho odpovědnost za politický teror, uveřejněny nejsou.

Informace o kultu osobnosti a jeho odsouzení jsou v listu zpřístupněny pouze v rozsahu Chruščovova hlavního referátu a projevů ostatních delegátů, kteří v podstatě opakovali či rozvíjeli Chruščovovy teze. Zcela zde chybí zpráva o „tajné zprávě“ z noci na 25. února, která se týkala Stalinových zločinů. Obsah oné zprávy nebyl publikován ani ve stranické revue *Nová mysl*, která jinak otiskovala projevy všech mluvčích, včetně bezvýznamných zdravic západních komunistů. Naproti tomu v Polsku mohli straníci tajnou zprávu studovat a byla jim kopírována. Kult osobnosti jako téma XX. sjezdu je poprvé předestřeno před čtenáře hned 16. února: „ÚV se energicky postavil proti kultu osobnosti, který je cizí duchu marxismu-leninismu a který dělá z toho či onoho pracovníka zázračného hrdinu a zároveň snižuje úlohu strany a lidových mas a zmenšuje jejich tvůrčí aktivitu. Rozšíření kultu osobnosti vedlo někdy k vážným chybám v naší práci.“ Od té doby se stalo téma stranické práce a kultu osobnosti vedle hospodářského rozvoje a zahraniční politiky ústředním motivem článků o XX. sjezdu. Stalinovo jméno však redaktoři listu napsali poprvé až 7. března, v článku k posjezdovým aktivitám KSČ: „K úloze Stalina lze třeba říct pár slov. Je nutno vidět jeho kladnou úlohu v po leninské době, kdy bojoval proti trockistům. Buržoasie, která dříve Stalinovi spílala, dnes křičí, že je vymazáván z dějin a snaží se sjezd zkreslit tak, aby to vypadalo, že zde šlo hlavně o jeho osobu.“ Hlavním referentem z Velkého kremelského paláce byl Emil Šíp, který v době sjezdu denně přispíval do *Rudého práva* svými komentativními zprávami o dění v Moskvě, které pravidelně uvozoval větou: „Do Velkého kremelského paláce se vedraly paprsky ranního slunce (...)“ nebo jinou variací na toto téma. Jeho publicistika popisovala strhující Chruščovův projev, který byl poslouchán s neutuchající pozorností a odměněn bouřlivým aplausem ve stoje. Také si všiml atmosféry živé diskuze v Moskvě. Během února líčil ohnivou polemiku, která se odehrávala v továrnách, v ulicích i na univerzitách. XX. sjezd byl dle něj vítězstvím komunistického hnutí, které se stalo světovou soustavou.

Někdy list doznával, že kult osobnosti a jeho kritika jsou vhodnou maskou pro kritiku režimu obecně. Stalo se tak kupříkladu 21. října, v den odletu sovětské delegace z Polska a zvolení Gomušky do čela ÚV, kdy se v polském tisku dle Moskvy objevily antisovětské výroky. „V posledních dnech se v polském tisku stále častěji objevují projevy nesené tónem odmítání socialistické cesty. Otravují duše čtenářů importovaným jedem ideologie cizí pracujícím. Autoři těchto článků se veřejně zřikají Lenina i Marxe. Do nedávna se autoři podobných projevů maskovali tím, že odhalují následky ‚kultu osobnosti‘. Jeden autor vyzývá, aby se skoncovalo se žargonem, který si vytvořil komunistický tábor pro rozmluvu s masami. Je prý třeba skoncovat s hesly ‚Proletáři všech zemí, spojte se!‘, ‚Reakce‘, ‚Výstavba socialismu‘, neboť tato hesla byla hesly bitevními, hesly ozbrojené etapy revoluce. Heslo ‚Proletáři všech zemí, spojte se!‘ dnes neznamena vůbec nic. Tento nestoudník, který

si říká literát, navrhuje pohřbít heslo, posvátné každému proletáři (...).“

Události v Poznani z konce června byly z hlediska mediálního obrazu zajímavější. První informace o nepokojích byly otisknuty 30. června, tedy dva dny po samotné skutečnosti, a to na poslední straně výtisku pod titulkem „Provokace nepřátel polského lidu v Poznani.“ Šlo prý o akci reakčních živlů, které nenávidí polskou vládu snažící se demokratizovat veřejný život a zlepšit životní úroveň. Využili prý k tomu hospodářské těžkosti v některých závodech, která mají být napraveny. Provokatéři vyvolali pouliční nepokoje a napadli veřejné budovy. Již předběžné vyšetřování naznačuje, že šlo o akci reakčního podzemí řízenou z ciziny. Další dny deník vždy na poslední straně psal o napadení budov, ozbrojených rebeliích, obětech na životech a zákazu vycházení, které bylo kvůli výjimečnému stavu 29. června v Poznani vyhlášeno. Po tomto datu, jak uvádí článek z počátku července, se již život v závodech a ve městě vrátil do normálních kolejí. Nebyla zde jediná zmínka o konkrétním závodu ZISPO jako o roznětce celé akce, ani o delegaci, kterou dělníci vyslali do Varšavy kvůli zlepšení svých pracovních, především platových podmínek. „Provokatéři“ zůstali pro publikum bezrozměrnou skupinou lidí, protože čtenář se z jediné zprávy o nepokojích nedozvěděl, že demonstrujících dělníků bylo zhruba 12 tisíc. Jejich heslo „Chléb a vodu“ zůstalo také zamlčeno.

Deník tedy vyvolával představu, že socialistický blok je rozkládán vlivem západních agentů, kteří osnují „imperialistická dobrodružství“, jak stojí psáno v článku „Poučení z Poznaňských událostí“ ze 7. července. Ten mimo jiné upozorňoval na americký zákon platný od 1. října, dle něhož americká administrativa věnuje 100 milionů dolarů na „vzájemné zajištění bezpečnosti“ (rozumějme špionážní činnost) a mobilizoval občany ČSR k ostražitosti.

Poznaňské události byly dány do souvislosti s XX. sjezdem a s posjezdovým nárůstem kritiky v úvodníku „Buďme bdělí a ostražití“ 2. července. Ten se implicitně dotýkal krize polského politického režimu: „Trnem v oku jsou nepřátelům naší země úspěchy jejího lidu.

Proto štvou, proto lžou a zostouzejí. V souvislosti s XX. sjezdem se rozšířila kritika, které se ihned chytily nepřátelské živly a snažily se jí zneužít k tomu, aby budily nedůvěru v lidové demokratické zřízení.“

Další dny deník nová fakta o poznaňských událostech nepřinesl. 18. července prokurátor PLR oznámil, že obětí rebelií nebylo 38, ale 53.¹⁸⁵ „Z těch, kdo byli zatčeni, bylo uvězněno 323 osob, a proti těmto osobám se vede vyšetřování. Mezi zatčenými je 64 lidí, kteří využili nepokojů k vloupáním a krádežím. Jména osob, které střílely, nebyla zjištěna, je však jisté, že se nejdříve ozbrojili ve věznici v Mlynské ulici.“ Obyvatelé prý napjatě čekají na vyšetření zločinů. Tím zpravodajství o nepokojích v Polsku na čas skončilo. Další informace list poskytl až 10. srpna v článku o návštěvě E. Ochaba v automobilce ZISPO. Deník neudal, že jde o místo, kde byla nastartována červnová stávková. Ochab v závodu hovořil o výsledcích VII. pléna PSDS, o poznaňských událostech a jejich špionážním pozadí a dělníci přiznali neuvážené chování, které bylo využito provokatéry. Na poslední straně list otiskl zprávu, že probíhají procesy s agenty v Polsku, jež jako by potvrzovala Ochabův projev v ZISPU z předešlé strany. Píše se zde: „Vojenský soud v Poznani projednal případ J. Przybyla, který prováděl špionáž v Poznani a ve Štětíně. Bylo zjištěno, že jednal z příkazu zrádce polského lidu generála Andersze. Przybyl dostal deset let vězení.“ Zpravodajství o procesech s viníky poznaňských událostí se objevilo až 28. září. Do té doby o problému v listu nepojednávalo. První proces probíhal se třemi osobami, které se zúčastnily přepadů, demolicí, pálení a závěrečné vraždy pracovníka Státní bezpečnosti Izdebného. Jde o J. Folytynowicze – 20letého zaměstnance vinařského závodu v Poznani, K. Żureka, 19letého bez pracovního poměru a J. Sroka, 18letého listonoše z Poznaně. V dalším procesu bylo zažalováno devět osob, většinou ve věku kolem 20 let, z útoku na budovu Státní bezpečnosti. Při soudním přelíčení 28. září

¹⁸⁵ Odborná literatura uvádí v souvislosti s počtem obětí číslo 53, ale někdy i 73 a 78.

byla dle RP přítomna polská ministryně spravedlnosti Wasilkowská a mnoho právníků (i tři ze západního světa: britský soudce, labouristický poslanec a profesor trestního práva, belgický advokát a ochránce lidských práv). V prvním procesu byl žalobcem A. Lehman. Prokurátor Lehman zdůraznil, že soud se zabývá pouze kriminální stránkou věci, neboť politické zhodnocení provedlo VII. plénum ÚV PSDS. „Obžalovaní během stávky skupiny dobrodruhů a kriminálních živlů vyprovokovali akce, při nichž docházelo k násilí. Nepřátelské a dobrodružné živly jednaly povětšinou z popudu štvavé rozhlasové a letákové propagandy kapitalistických stanic.“ Sociolog Chalasiński, přítomný u procesu, udělal dle listu *cosi* ve prospěch obžalovaných tím, že řekl, že mládí obžalovaných mělo bezpochyby vliv na vznik jejich psychózy. O třetím procesu s „desetičlennou bandou, která se dopustila krádeží a útoků“, se píše 10. října. Všichni obvinění byli ve věku od 18 do 25 let a již byli trestně stíháni. 16. října soud vynesl rozsudky v prvním procesu, ve kterém byli tři zúčastnění odsouzeni k šesti letům vězení. „Soud nebude soudit dělníky za stávky a demonstrace, ale všechny, kteří se dopustili zločinů.“ Tím zpravodajství o obviněných na dlouho (s jistotou do půli listopadu) ustalo, protože se deník začal přednostně věnovat VIII. plénu PSDS a pak událostem v Maďarsku.

Fakta o těchto procesech ani jména obviněných odborná literatura nezmiňuje. Jednou z verzí, která se nabízí a která by byla typická pro praxi komunistických režimů, je, že šlo o občany s poskvřenou minulostí, jež komunistické vedení vybralo, aby dobře posloužili k propagandistickým účelům jakožto exemplární případy nezodpovědných mladých provokatérů.

Polsko zaznamenalo mnohé změny již před poznaňskými událostmi – prvním tajemníkem byl zvolen E. Ochab, v dubnu byly amnestovány desítky tisíc vězňů a rehabilitován Gomułka. O rehabilitaci politika se v titulku list nezmínil, pouze publikoval slova E. Ochaba ve shrnutí jeho projevu. Ochab mluvil o „nacionalistické úchylce“, kterou představoval Władysław Gomułka, jenž odmítal kroky k omezení kulackého vykořisťování vesnické chudiny. „Přesto je třeba zdůraznit, že uvěznění Gomułky roce 1951, v ovzduší vytvořeném Berijou, v ovzduší Rajkova procesu, bylo nesprávné a neopodstatněné. Proto je nutná rehabilitace vysokých politiků z doby Gomułky včetně jeho samotného. Současně je třeba jasně říci, že tato rehabilitace ani v nejmenším nemění nic na správném obsahu politického a ideologického boje, který strana vedla a vede proti ideovým koncepcím, které Gomułka hlásal.“ Předešlé věty o rehabilitacích byly však pouhou součástí projevu čerstvě zvoleného tajemníka, který se věnoval především zvýšení platů a důchodů. Navíc nebyl čtenář seznámen s minulostí W. Gomułky, především se skutečností, že byl propuštěn z vězení až roku 1955, a s důvody, proč byl odsouzen.

Polské amnestie na konci byly v deníku prezentovány zcela otevřeně: „Připravuje se amnestie až 30 tisíc vězňů uvězněných za politické trestné činy. Mají být totiž pečlivě zrevidovány všechny procesy, kde je důvodný předpoklad, že došlo k zneužití úřední moci nebo byl nesprávně určen trestný čin.“ Tato náhlá otevřenost *Rudého práva* v informování o „demokratizaci veřejného života“ v Polsku, jak to nazývalo i vedení PSDS, je v kontrastu s realitou, že o několik dní později deník zcela vynechal ze svého zpravodajství neklidný studentský majáles v Praze.

Dále se během července a srpna čtenář postupně dozvídal o změnách v polské vládě.

Například se jednalo o sloučení ministerstva automobilového a traktorového průmyslu s ministerstvem strojírenství v jediné ministerstvo strojírenství nebo sloučení ministerstva výstavby měst a sídlišť s ministerstvem výstavby průmyslu v jediné ministerstvo výstavby. Do čela tohoto ministerstva komunisté jmenovali E. Szyra, který byl předtím odvolán z funkce předsedy Státní komise pro hospodářské plánování, kam zasedl S. Jedrychowsky. O výměně státního prokurátora PLR (v dubnu nastoupil Rybicki za odvolaného Kalinowského) však list neinformuje, stejně tak ani o změně na ministerstvu spravedlnosti (v květnu byl

odvolán H. Śwaitkowski a nastoupila Z. Wasilkowska) a vnitra. Uvedené pohyby na vysokých postech nejsou zdůvodněny a omezují se na pouhý výčet jmen a sloučených ministerstev. *Rudé právo* v červenci referovalo o Polsku ve více drobných zprávách a plánech na zlepšení tamní situace hospodářství. Zároveň se objevovalo mnoho zpráv o polských obchodních smlouvách, závodech, loďářství apod.

Hospodářská situace a její zlepšení tvoří výrazný podíl informací o Polsku. Země v červenci dle *Rudého práva* odmítla americkou pomoc v podobě mouky, obilí na „zmírnění hladu polského lidu“. Proti nabídnuté pomoci a komentářům amerického tisku se polská strana ohradila, avšak hned v září děkuje SSSR za poskytnutí úvěru 100 milionů rublů ve zlatě a v dodávkách potřebného zboží, které má prý má veliký význam pro rozvoj polského národního hospodářství.

Během zasedání VIII. pléna dorazila 19. října do Varšavy delegace z Moskvy vedená Chruščovem. První tajemník prý jednal na návštěvě velmi znepokojeně a nahlas dával najevo svůj nesouhlas s požadavky Gomułky a s možností jeho zvolení. *Rudé právo* o tom 21. října napsalo: „19. října přijela do Varšavy delegace ÚV KSSS, aby projednala s politbyrem ÚV Polské sjednocené dělnické strany aktuální otázky, které zajímají obě strany. Za Sověty přijeli Chruščov, Kaganovič, Mikojan a Molotov. Za Polsko jednali Cyrankiewicz, Gierek, Ochab, Rapacki, Gomułka a další. Rozhovory probíhaly v ovzduší stranické a přátelské upřímnosti. Dne 21. října je zvolen VIII. plénem jednomyslně Gomułka jako 1. tajemník PSDS. *Rudé právo* o tom pojednalo velmi zdrženlivě v krátkém článku na poslední straně. Jméno nového tajemníka se nevyskytlo ani v titulku článku a informace o jeho zvolení byla ve výčtu nově zvolených členů ÚV. O tom, že měl ze všech členů největší podporu, se deník nezmínil a jeho politické cíle, jako odchod Sovětů z polské armády, zůstaly utajeny. „Plénium v zásadě schválilo návrhy politického byra k aktuálním politickým a hospodářským úkolům strany.

Bylo zvoleno byro ve složení Gomułka, Jendrychowski, Zambrowski, Zawadzki, Logasowinski, Morawski, Ochab, Rapacki, Cyrankiewicz. 1. tajemníkem byl zvolen Gomułka.“ 22. října noviny otiskly zprávu, která zmiňovala jakousi událost ve Vratislavi, aniž by vysvětlovala její průběh a důvody: „Tu a tam se chtějí k hnutí za demokratizaci země připojit nepřátelské živly a využít situace pro své podvrtné cíle. *Trybuna Lydu* uvedla, že ve Vratislavi došlo k neodpovědným projevům „páchnoucím nacionalistickou a protisovětskou demagogií“. List zdůraznil, že vratislavští pracující s pobouřením tyto projevy odsoudili.“ Od 22. října se totiž konala v Poznani, Gdaňsku, Štětíně obrovská shromáždění za účelem podpořit nově zvoleného Gomułku, o čemž deník mlčel. Další stotisícové demonstrace se udály dalšího dne v Lodži a Lublíně. 24. října se ve Varšavě sešlo půlmilionové shromáždění, které následovalo po schůzkách studentů a dělníků. Ve Vratislavi se nevyhnuli otevřené protisovětské rétorice.

Závěr

Nejčastěji skloňovaným spojením se po XX. sjezdu KSSS stal „kult osobnosti“, či „odsouzení kultu osobnosti“. Komunisté v Moskvě odsoudili minulé roky, aniž by měli dost odvahy zároveň se souslovími skloňovat i Stalinovo jméno, protože by to znamenalo hlasité přiznání nedokonalosti režimu v posledních třech desetiletích. *Rudé právo* se tímto problémem zabývalo často v článcích týkajících se nutnosti zlepšení stranické práce, zavedení kolektivního vedení a uplatňování tvůrčího leninismu. Tyto pojmy však poněkud ztrácejí obsah, neboť nejsou čtenáři vysvětleny. „Kult osobnosti“ je sice zjevně odsouzen a je spojován se Stalinem, (ačkoli se deník brání otevřenému označení Stalina a raději se spokojí s neurčitými zájmeny), ale co znamená v československých podmínkách a jak ovlivnil KSČ, řečeno nebylo. 5. dubna list napsal o přijetí rezoluce KSČ k XX. sjezdu: „Je nezbytné ve světle závěrů XX. sjezdu KSSS důkladně, otevřeně a kriticky se podívat na všechny problémy naší stranické práce. (...) Rostoucí význam strany, správné uplatnění její vedoucí úlohy především vyžaduje v celé straně uskutečňovat kolektivní vedení.“ Co tedy znamenalo mýcení kultu osobnosti v ČSR, když sousloví nikdy nebylo spojeno s Gottwaldovým jménem? V listu se nevyskytl žádný náznak spojování osoby „prvního dělnického prezidenta“ s tímto nešvarem, který zavládl v SSSR. Hovoří tedy deník o problému pouze jako o trnu v patě světového komunistického hnutí? Nebo jenom bezmyšlenkovitě opakuje tezi, která sem pronikla z ideové alma mater socialistického bloku, aniž by byla pro situaci v ČSR relevantní? Odpověď na poslední otázku je zřejmě záporná. Ačkoli kult osobnosti nebyl spojen s Gottwaldem, strana přiznala jeho negativní působení tím, že reflektovala nutnost „uskutečňovat kolektivní vedení“ či „důsledně uplatňovat kolektivní vedení“. Je tedy jasné, že dříve kolektivní vedení nefungovalo, nebo alespoň ne ideálně. V těchto výročí je implicitně přiznána existence jakéhosi „kultu osobnosti“ v ČSR. Strana se dále zavázala upřímně a otevřeně kritizovat problémy stranické práce, ovšem dost odvahy na reformu sama sebe neměla. V Polsku odcházeli politici poskvrnění berijajismem z ÚV PSDS a z vězení političtí

vězni, zatímco v ČSR byly chyby přiznány jen v obecné rovině bez konkrétních následků a převzetí odpovědnosti. Dogmatické přejímání termínů jako je kult osobnosti, který vynalezl XX. sjezd, jenž s dogmatismem sám polemizoval, ilustruje přímočaře 17. června samo *Rudé právo*: „Je zarážející, že se najdou lidé, ba dokonce komunisté, kteří by lidem chtěli lepit na čelo ‚kult osobnosti‘ jako štítek. Soudruzi ze stranického výboru ze státního učiliště v Mladé Boleslavi měli napsat posudek na jednoho z žáků: ‚Má sklony ke kultu osobnosti.‘ Řekněte sami: má sedmnáctiletý kluk byt' i jen tušení, co to kult osobnosti vlastně je?“

Deník vyvolával představu étosu obrozené strany posílené XX. sjezdem. Strany, která se nebrání kritice. Tento klam měl zakrýt prakticky nulové nastalé změny.

Je důležité si uvědomit fakt, že českoslovenští komunisté měli oproti svému sousedovi ze severu obrovskou výhodu díky absenci silného politického tlaku „zezdola“ způsobeného ekonomickou nouzí. Systém „stalenkovismus“ (viz stranu 25), jak byla situace v Československu někdy nazývána, politiky nedonutil k sebereflexi. Možná proto deník zprávy o pohybech v polské vládě během léta 1956 a o nástupu Gomułky zahanbeně situuje na poslední stranu deníku a nechává je zcela bez vysvětlení. Dalším důležitým faktorem je silně omezený přístup k tzv. tajné zprávě, jejíž obsah byl v Československu určen jen očím a uším stranického vedení, které se rozhodně nesnažilo záznam množit či poskytovat ke studiu, jak činili v Polsku. Tím byl zcela utlumen šok a „atmosféra otázek a pochyb“, která zavládla v Polsku.

Tato hra na změnu a na kritiku se projevuje v deníku i na charakteru kritických příspěvků od čtenářů či komentátorů. Příspěvky v rubrice „Ve světle kritiky čtenářů“ byly sice vzácné, avšak kritické dosti neožehavým způsobem. Týkaly se pravidelně konkrétních problémů, které se vyskytují v každé společnosti. Čtenáři si zde všímali např. opuštěné nevyužitě štěrkovny, špatných hygienických podmínek v pražském hotelu nebo nedodržování závazků v konkrétním JZD. Je sice nutno ocenit, že tedy byly přiznány alespoň nějaké stinné stránky systému, ačkoli onen „ideální typ“, ke kterému systém směřoval, tedy socialismus, téměř žádné mít neměl. Vzhledem k existenci předběžné cenzury (viz kapitolu 2. 1) je také nutné předjímat preventivní regulující zásahy cenzorů, kteří ostřejší kritiku do tisku nepustili. Zdá se tedy, že celá rubrika směřovala k jasnému alibistickému cíli: vyvolat dojem kritické otevřené společnosti, která se nebojí polemiky, avšak udržet kritizování v takové míře, která nezjitří pochybnosti a nebude napadat podstatu režimu. Samotné uznání existence nedostatku kritiky v době před XX. sjezdem je ze strany komunistů věcí do jisté míry odvážnou. Vždyť komunistické vedení zažilo dobu první republiky a svobody slova a nutně i většina tehdejších občanů ČSR. Je proto překvapivé, že se komunisté nebáli připustit fakt, že zabraňovali otevřenosti, a dokonce to nazvat chybou.

Přestože byly odsouzeny chyby režimu za doby Stalina, jako jsou dogmatismus a kult osobnosti, na jehož pěstění a toleranci měli zásluhu především sovětští soudruzi, v *Rudém právu* se neobjevila skepse či kritika vůči Sovětskému svazu. Ta by se mohla projevit například úbytkem informací o tamních hospodářských úspěších, odsouzením neprozíravosti a neaktivity soudruhů ze Stalinova okolí či náznakem emancipace československého konání na mezinárodní scéně. I po XX. sjezdu byly však ódy na hospodářskou úroveň SSSR na denním pořádku a také při referování o zahraniční politice si udržel dominanci Sovětský svaz, od jehož postoje se odvíjely přístupy ostatních zemí východního bloku.

Polsko, jak bylo naznačeno výše, zvolilo zcela odlišný přístup k výsledkům XX. sjezdu než ČSR. Přistoupilo ke změnám, které však československý recipient neměl velkou šanci pochopit. Deník například psal o polském závazku orientovat se v nadcházející pětiletce místo na další industrializaci a kolektivizaci na zlepšení životní úrovně obyvatelstva. Mluvili o tom i polští představitelé. Z toho je nasnadě, že bylo v Polsku co zlepšovat a tamější ekonomická situace zjevně není ideální. Ačkoliv se nikde nepsalo o polské chudobě a země hrdě odmítala „směšné a ponižující“ americké nabídky finanční pomoci, bystrému čtenáři neunikne, že

v souvislosti s ČSR a SSSR se o nutnosti zvýšit životní úroveň nehovořilo, a dedukuje z toho patřičné závěry. Místo o bolavých místech polské ekonomiky se referovalo o vzkvétajícím polském loďářství, úspěchu červnového poznaňského veletrhu, plánech na zvelebení Varšavy nebo o násobném vzrůstu výroby za minulou šestiletku.¹⁸⁶ Poznaňské události, které měly působit jako akce skupinek „živlů“ aktivizovaných špionážním podzemím, byly do souvislosti s ekonomickými potížemi vloženy velmi vágně: „Od jisté doby se imperialističtí agenti a reakční podzemní živly pokoušely využít hospodářských těžkostí v některých závodech k vyprovokování akcí proti lidové moci.“ Ony hospodářské těžkosti nebyly blíže specifikovány. *Rudé právo* ony události 2. července komentovalo v úvodníku „Buďme bdělí a ostražití,“ kde se otevřeně hovoří o zneužívání posjezdové kritiky a odhalení slabých míst těmi, kdo jsou nepřátelé socialismu. Přiznalo tedy, jak vratké může být ono traktované sepětí lidu se stranou, když jen nárůst kritiky může mít zásadní konsekvence pro lidovou demokracii. Ony rozvratné živly, které se pohybují kdesi v podzemí, mají tedy podle samotných komunistů obrovský vliv na masy. Avšak neurčité pojmy „živel“, „třídní nepřítel“ a „špionážní podzemí“ nenabývají konkrétní podoby. Osoby, které jsou obviněné z rebelií v Poznani, mají být nereprezentativními vzorky Poláků, černými ovce, které se nechaly strhnout davovou psychózou (ačkoli jinak se deník slovu „dav“ v souvislosti s Poznání vyhýbal a preferoval výraz „skupiny“) a dopustily se trestných činů. Kdo však byli oni agenti, kteří měli stát v pozadí celého dění a režírovat jej z podzemí? To se čtenáři nedozvěděli. Nastává paradox: zmanipulovaní mladí Poláci byli odsouzeni k vězení, zatímco skuteční viníci, jak je *Rudé právo* prezentovalo, zřejmě zůstali na svobodě a dále působili v Polsku. Kniha „Dějiny Polska“ z roku 1975 již píše o Poznaňských událostech jako o tragických masových protestech a stávkách, které vyvolalo nesplnění ekonomických požadavků pracujících (Melichar: 1975, s. 522). Násilně industrializované a dekatolizované Polsko, které stále pociťovalo válečnou demolici a masakry, nemohlo zapomenout na ruský a sovětský přístup k sobě samému. Poláci si stále pamatovali na „trojí dělení“ a i pakt Ribbentrop-Molotov,¹⁸⁷ který je někdy nazýván „čtvrtým dělením Polska“, a věděli, kdo se přičinil o přerušení tradice jejich státnosti. Negativní přístup k utlačovatelským Rusům vyšel na povrch v logickou dobu. Hospodářská situace nebyla dobrá, otevřený přístup k poznatkům z XX. sjezdu probudil dotazy a polemiky ze strany studentů, katolíků, ale i členů samotné strany (viz stranu 18). Prokazatelný vliv Beriji na polskou politiku a politické procesy otřásl veřejností, stejně jako Światłovy zprávy o zločinech komunismu, které se do Polska dostávaly ze Svobodné Evropy. Polská komunistická strana vycítila nálady ve společnosti a uchýlila se k reformám ve vládě i stranickém vedení. V říjnu vyměnila prvního tajemníka Ochaba za muže, jenž byl znám svými negativními názory na přítomnost Sovětů v polské armádě a sovětských „poradců“, kteří byli vlastně dozorcími a našeptávači vůle Kremlu. Poláci mu prokázali mnoha shromážděními obrovskou podporu, na některých dali prostor i svým protisovětským názorům.

Co se týče jazykových prostředků *Rudého práva*, užívalo řeč schematickou a vyprázdněnou, která kvůli vršení termínů a frází na sebe poskytuje nebývalý prostor paradoxu, kontradikci či nonsensu. Vždyť již samotné spojení „diktatura proletariátu“, které je jedno z vůdčích v marxistické teorii, nabízí dvojí výklad. Slovo „proletariátu“ může být v 2. pádě, což odpovídá i původnímu záměru architekta spojení, nebo také ve 3. pádě, což je ta úsměvnější verze.

Jedním z nepřeborných případů, kdy je několik konsekutivních vět zaplněno nesrovnalostmi, je článek z 22. října: „Tu a tam se chtějí k hnutí za demokratizaci země

¹⁸⁶ Často se v *Rudém právu* srovnává nárůst výroby ve východním bloku a na Západě. Východní blok násobí produkci mnohem více, avšak není zmíněna výchozí situace.

¹⁸⁷ Smlouva mezi německým a ruským ministerstvem zahraničních věcí z léta 1939 o neútočení a rozdělení sfér zájmů v Evropě mezi Hitlera a Stalina.

připojit nepřátelské živly a využít situace pro své podvratné cíle. *Trybuna Lydu* uvádí, že ve Vratislavi došlo k neodpovědným projevům „páchnoucím nacionalistickou a protisovětskou demagogií“. (...) Vratislavští pracující s pobouřením tyto projevy odsoudili.“ Polsko patřilo mezi lidové demokracie a v rétorice komunistů mezi tzv. demokratické státy, proto je s podivem, že demokratická země potřebovala ještě další demokratizaci. K té se měly „připojit“ nepřátelské živly, aby ji využily pro své podvratné cíle. Pokud se ovšem „připojily“ k demokratizaci, pak patrně demokratizovaly zemi spolu s ostatními, ačkoli jejich cíle se lišily a chtěly oné demokratizace nakonec využít. Ve Vratislavi došlo k neodpovědným výrokům, které vratislavští pracující prý odsoudili. Kdo však tyto výroky pronesl, když ne vratislavští pracující? A kdo vlastně jsou ti pracující, když studenti, důchodci, ženy na mateřské dovolené, mládež, nemocní a handicapovaní mezi ně nepatří?¹⁸⁸

Resumé

Tato bakalářská práce se zabývá XX. sjezdem KSSS, jeho mediálním obrazem v *Rudém právu* a jeho vlivem na státy východního bloku, které po sjezdu přistoupily k více či méně významným reformám. Silné změny nastaly v Polsku, které v červnu zažilo nepokoje v Poznani, jejichž mediální obraz je v práci rovněž zahrnut, a posléze obměny ve vládních funkcích.

Ve studii jsou shrnuty výsledky analýzy zpravodajství a publicistiky *Rudého práva* během roku 1956 a ty jsou porovnány s historickou odbornou literaturou, která se zabývá danou periodou.

Chruščovova tajná řeč ovlivnila politické klima v mnoha socialistických zemích, v ČSR se však široké známosti nedočkala, protože k tomu chyběla politická vůle stalinského vedení KSČ. Vedení strany nepřistoupilo ke změnám postů a obrodě strany tak, jak to udělali v Polsku. Moskva na vývoj u západního souseda, především na zvolení bývalého politického vězně Gomušky do čela ÚV, nereagovala příliš intenzivně, neboť v říjnu řešila naléhavější problémy v Maďarsku a na Suez. V *Rudém právu* se o změnách v PSDS psalo velmi stručně a poznaňské události byly ve shodě s oficiální interpretací ruské *Pravdy* nepravdivě označeny za akci diverzantů a živlů, organizovaných ze zahraničí. Tyto události dostaly prostor většinou na poslední straně listu.

XX. sjezd KSSS byl medializován jako přelomová událost pro komunistické hnutí, které se znovu inspiruje leninismem, kolektivismem a odsoudí kult osobnosti. Tak byl interpretován v ČSR, avšak Chruščovův projev, odhalující Stalinovy zločiny, který vstoupil do dějin nejsilněji, byl z agendy deníku zcela vynechán. Konkretizace kultu osobnosti přímým jmenováním Stalina je v listu velmi vzácné, stejně tak není kult osobnosti spojován s Gottwaldem.

¹⁸⁸ Detailnější, a především odborný rozbor znaků komunistického vyjadřování, jeho schémat a specifík nabízí kniha Petra Fidelia „Řeč komunistické moci“ vydaná roku 1998.

Summary

For communist movement, 20th Congress of the Communist Party of the Soviet Union was the very first opportunity after Stalin's death to pay off its scores with history. In the paper *Rudé právo*, it was presented as an affair of an exceptional concern. However, not every socialist country was ready to bring out its outcome and the revelations in full extent and face the aftermaths.

The current thesis reviews the leading Czechoslovak communist journal of that time *Rudé právo* as well as the more recent literature on the events of 1956. After the analysis of 36th volume of the newspaper and the research of the literature, the events of 1956 in Czechoslovakia, USSR and Poland (and its portray in the paper) could be summarized as follows.

In Poland, Khrushchev's Secret Speech containing the information on Stalin's crimes was circulating among common party members, whereas in Czechoslovakia it was approachable solely for the elite of the party. In addition, this Polish openness after the Congress was connected with then unfavorable economic situation and anti-Russian moods which forced the leading powers to substitute some of the top functionaries of the party and to amnesty thousands of political prisoners. After the Poznań protests, that were outwardly presented by the communist leaders (and by *Rudé právo* also) as a subversive action of contrarevolutionaries commanded from abroad, the urgency of change became even more intense. As a result of this pressure, the former political detainee Gomułka took over the position of First Secretary of PUWP. He had a mass support, which happened to be a thorn in Khrushchev's side. Also *Rudé právo* informed about his election briefly and unenthusiastically.

As indicated before, Czechoslovakia held a function of a loyal satellite which was nevertheless too scared to admit previous lapses and claim the responsibility for them. This proved in the fact that the executed changes were rather cosmetic. Unlike in Poland, no important politicians were replaced and no amnesty proclaimed. The official criticism and discussions which were pretended to be largely enhanced were, in fact, kept away from the regime's real sore points. The cause of that absence of willingness to dramatic reversal could

stem from the people's relative contentment with the economic situation of that time (at least in comparison with Poland suffering from hunger).

Seznam zkratek

AP – Associated Press, americká tisková agentura

ČK – Červený kříž

ČTK – Československá tisková kancelář

ČSR – Československá republika

HSTD – Hlavní správa tiskového dohledu

JAR – Jihoafrická republika

JZD – Jednotné zemědělské družstvo

KGB – Комитет государственной безопасности (Výbor státní bezpečnosti SSSR)

KSČ – Komunistická strana Československa

KSSS – Komunistická strana Sovětského svazu

KS SSSR – Komunistická strana Svazu sovětských socialistických republik

KV KSČ – Krajské výbory KSČ

NATO – North Atlantic Treaty Organization

NSR – Německá spolková republika

OSN – Organizace spojených národů

PAP – Polska Agencja Prasowa (Polská tisková kancelář)

PLR – Polská lidová republika

PSDS – Polská sjednocená dělnická strana

PUWP – Polish Unionistic Worker's Party

ROH – Revoluční odborové hnutí

SČSP – Svaz československo-sovětského přátelství

SEATO – Southeast Asia Treaty Organization

SSSR – Svaz sovětských socialistických republik

ÚV – Ústřední výbor

USA – United States of America

ZISPO – Zakłady Imieniem Stalina Poznan (továrna v Poznani)

Použitá literatura

Prameny:

Chruščev, N. S.: *20. sjezd Komunistické strany Sovětského svazu*. Praha: ÚV KSČ, 1956.

Rudé právo 1956, ročník 36 a 37 viz přílohu č. 1.

Literatura neperiodická:

DE FLEUR, Melvin L., BALL-ROKEACH, Sandra J. *Teorie masové komunikace*. Praha: Karolinum, 1996. 363 s. ISBN 80-7184-09-8.

FIDELIUS, Petr. *Řeč komunistické moci: eseje*. Praha: Triáda, 2002. 216 s. ISBN 80-86138-03-8.

FORMÁNKOVÁ, Pavlína, KOURA, Petr. *Žádáme trest smrti!* Praha: Ústav pro studium totalitních režimů, 2008. 607 s. ISBN 978-80-87211-03-8.

GADDIS, John L. *Studená válka*. Praha: Sloart, 2006. 278 s. ISBN 80-7209-843-8.

KAPLAN, Karel. *Kronika komunistického Československa: doba tání 1953–1956*. Brno: Barrister & Principal, 2005. 768 s. ISBN 978-80-87029-31-2.

KAPLAN, Karel, TOMÁŠEK, Dušan. *O cenzuře v Československu v letech 1945–1956*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 1994. 183 s. ISBN 80-85270-38-2.

KŘIVÁNKOVÁ, Alena, VARTÁL, Josef. *Dějiny československé žurnalistiky, díl 4. Český a slovenský tisk v letech 1944-1987*. Praha: Novinář, 1989. 223 s. ISBN 80-7077-036-8.

KUNCZIK, Michael. *Základy masové komunikace*. Praha: Karolinum, 1995. 307 s. ISBN 80-7184-134-X.

KUSÁK, Alexej. *Kultura a politika v Československu 1945-1956*. Praha: Torst, 1998. 663 s. ISBN 80-7215-055-3.

MCNAIR, Brian. *Sociologie žurnalistiky*. Praha: Portál, 2004. 182 s. ISBN 80-7178-840-8.

McQUAIL, Denis. *Úvod do teorie masové komunikace*. Praha: Portál, 2002. 447 s. ISBN 978-80-7367-338-3.

MELICHAR, Václav. *Dějiny Polska*. Praha: Svoboda, 1975. 570 s.

PÁVOVÁ, Jana. *Demagog ve službách strany: Portrét komunistického politika a ideologa Václava Kopeckého*. Praha: Ústav pro studium totalitních režimů, 2008. 191 s. ISBN 978-80-87211-09-0.

RAYFIELD, Donald. *Stalin a jeho mistři popravčí*. Praha-Plzeň: BETA-Dobrovský, Ševčík, 2004. 431 s. ISBN 80-7306-250-X.

ROBERTS, John M. *Dvacáté století: Dějiny světa od roku 1901 do současnosti*. Praha-Plzeň: BETA-Dobrovský, Ševčík, 2004. 631 s. ISBN 80-7306-131-7.

ŘÍCHOVÁ, Blanka, JIRÁK, Jan. *Politická komunikace a média*. Praha: Karolinum, 2000. 163 s. ISBN 80-2460182-6.

SARTORI, Giovanni. *Srovnávací ústavní inženýrství*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2001. 238 s. ISBN 80-85850-94-X.

SIEBERT, Fred S., PETERSON, Theodore, SCHRAMM, Wilbur. *Four theories of the press*. Urbana: University of Illinois Press, 1963. 153 s. ISBN 0-252-72421-6.

TAUBMAN, William. *Chruščov: člověk a jeho doba*. Praha: BB Art, 2005. 846 s. ISBN 80-7341-625-5.

VYKOUKAL, Jiří, LITERA, Bohuslav, TEJCHMAN, Miroslav. *Východ – vznik, vývoj a rozpad sovětského bloku 1944-1989*. Praha: Libri, 2000. 860 s. ISBN 80-85983-82-6.

Literatura periodická:

DUCHACEK, Ivo. *Czechoslovakia: Loyal Satellite*. In *The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science*, Vol. 317, No. 1, (1958), pp. 115-122.

GRANVILLE, Johanna. *Reactions to the Events of 1956: New Findings from the Budapest and Warsaw Archives*. In *Journal of Contemporary History*, Vol. 38, No. 2, (2003), pp. 261-290.

KEMP-WELCH, Tony. *Khrushchev's Secret Speech and Polish Politics: The Spring of 1956*. In *Europe-Asia Studies*, Vol. 48, No. 2, (1996), pp. 181-206.

KRAMER, Mark. *The Soviet Union and the 1956 Crises in Hungary and Poland: Reassessments and New Findings*. In *Journal of Contemporary History*, Vol. 33, No. 2, (1998), pp. 163-214.

TABORSKY, Edward. *Czechoslovakia in the Khrushchev - Bulganin Era*. In *American Slavic and East European Review*, Vol. 16, No. 1, (1957), pp. 50-65.

Online literatura:

KONČELÍK, Jakub. *Http://www.koncelik.eu/* [online]. 2008, 2008 [cit. 2009-03-20]. Dostupný z WWW.<<http://www.koncelik.eu/tiskovy-zakon-184-1950/>>.

WWW. radio. cz [online]. 2000, 2009 [cit. 2009-04-21]. Dostupný z WWW <<http://www.radio.cz/cz/clanek/85580+obvin%C4%9Bn%C3%AD+z+pozna%C5%88sk%C3%BDch+ud%C3%A1lost%C3%AD&cd=2&hl=cs&ct=clnk&gl=cz&client=firefox-a>>.

Seznam příloh

1. **Soupis nalezených článků: únor až říjen 1956 (seznam)**
2. **Obrázky článků (obrázky)**

Přílohy

Příloha č. 1: Soupis nalezených článků: únor až říjen 1956 (seznam)

Socialistickým soutěžením k rovnoměrnému plnění plánu. Rudé právo. 1. 2. 1956, roč. 36, č. 32, s. 1-1.
JANOŮŠEK, Jiří. Kecskemét – Szeged – Kiskörös. Rudé právo. 1. 2. 1956, roč. 36, č. 32, s. 1-1.
Výraz tužeb po upevnění míru. Rudé právo. 1. 2. 1956, roč. 36, č. 32, s. 1-1.
VYKUKA, M. Silami všech komunistů. Rudé právo. 1. 2. 1956, roč. 36, č. 32, s. 2-2.
Spojit propagandistickou práci se životem. Rudé právo. 1. 2. 1956, roč. 36, č. 32, s. 2-2.
RP. Velký zájem světové veřejnosti o poselství N. A. Bulganina D. Eisenhowerovi. Rudé právo. 1. 2. 1956, roč. 36, č. 32, s. 4-4.
Masová politická práce – záležitost všech komunistů. Rudé právo. 2. 2. 1956, roč. 36, č. 33, s. 1-1.
RP. Plně podporujeme rozhodnutí našeho tábora. Rudé právo. 2. 2. 1956, roč. 36, č. 33, s. 1-1.
NA OKRAJ DNE: 400 volných bytů. Rudé právo. 2. 2. 1956, roč. 36, č. 33, s. 3-3. -
Polsko úspěšně splnilo svůj národohospodářský plán. Rudé právo. 2. 2. 1956, roč. 36, č. 33, s. 3-3.
Z. H. Kde ochabne bdělost, tam je živná půda pro třídního nepřítele. Rudé právo. 3. 2. 1956, roč. 36, č. 34, s. 2-2.
ČTK. Šesté snížení cen v Bulharsku. Rudé právo. 5. 2. 1956, roč. 36, č. 36, s. 4-4.
Výměna zboží mezi SSSR a Maďarskem podstatně roste. Rudé právo. 4. 2. 1956, roč. 36, č. 36, s. 4-4.
KOŤÁTKO, J. K návrhu směrnic XX. Sjezdu KSSS – Produktivita práce v kolchozech vzroste na dvojnásobek. Rudé právo. 8. 2. 1956, roč. 36, č. 39, s. 3-3.
Maďarské NS schválilo mírovou politiku vlády. Rudé právo. 9. 2. 1956, roč. 36, č. 40, s. 5-5.
Před XX. Sjezdem KSSS. Rudé právo. 11. 2. 1956, roč. 36, č. 42, s. 4-4.

Bakalářská práce

- Odjezd delegace ÚV KSČ na XX. Sjezd KSSS. Rudé právo. 12. 2. 1956, roč. 36, č. 43, s. 1-1.
- ŠÍP, E. Před velkými dny. Rudé právo. 12. 2. 1956, roč. 36, č. 43, s. 1-1.
- NOVOTNÝ, A. Veliký příklad KSSS. Rudé právo. 12. 2. 1956, roč. 36, č. 43, s. 2-2.
- Naši pracující pozdravují XX. Sjezd KSSS. Rudé právo. 12. 2. 1956, roč. 36, č. 43, s. 2-2.
- Pozdravy našich letí do Moskvy. Rudé právo. 13. 2. 1956, roč. 36, č. 44, s. 1-1.
- XX. sjezd KSSS. Rudé právo. 14. 2. 1956, roč. 36, č. 45, s. 1-1.
- ŠÍP, E. Naše myšlenky budou dnes v Kremlu. Rudé právo. 14. 2. 1956, roč. 36, č. 45, s. 1-1.
- Průběh prvního dne jednání XX. sjezdu KSSS. Rudé právo. 15. 2. 1956, roč. 36, č. 46, s. 1-1.
- Zpráva o činnosti ÚV KSSS XX. sjezdu strany – Z referátu 1. tajemníka ÚVKSSS soudruha N. S. Chruščova. Rudé právo. 15. 2. 1956, roč. 36, č. 46, s. 1-1.
- ŠÍP, E. První den ve Velkém kremelském paláci. Rudé právo. 15. 2. 1956, roč. 36, č. 46, s. 2-2.
- XX. sjezd KSSS – významný mezník na cestě ke komunismu – Z úvodníku moskevské Pravdy. Rudé právo. 15. 2. 1956, roč. 36, č. 46, s. 3-3.
- Světový tisk k zahájení XX. sjezdu KSSS – Událost nesmírného mezinárodního významu. Rudé právo. 15. 2. 1956, roč. 36, č. 46, s. 3-3.
- Druhý den sjezdového jednání ve Velkém kremelském paláci. Rudé právo. 16. 2. 1956, roč. 36, č. 47, s. 1-1.
- Zpráva o činnosti ÚV KSSS. Rudé právo. 16. 2. 1956, roč. 36, č. 47, s. 1-1.
- Delegace na XX. sjezdu KSSS. Rudé právo. 16. 2. 1956, roč. 36, č. 47, s. 10-10.
- TASS. Průběh 2. dne sjezdového jednání. Rudé právo. 16. 2. 1956, roč. 36, č. 47, s. 10-10.
- ŠÍP, E. Sovětští lidé žijí XX. sjezdem. Rudé právo. 16. 2. 1956, roč. 36, č. 47, s. 10-10.
- Komunismus je nepřemožitelný. Rudé právo. 17. 2. 1956, roč. 36, č. 48, s. 1-1.
- XX. sjezd KSSS. Rudé právo. 17. 2. 1956, roč. 36, č. 48, s. 1-1.
- Z průběhu 3. dne jednání. Rudé právo. 17. 2. 1956, roč. 36, č. 48, s. 1-1.
- Projev člena politického byra ÚV KS Číny soudruha Ču Te. Rudé právo. 17. 2. 1956, roč. 36, č. 48, s. 2-2.
- Projev soudruha D. T. Šepilova ke zprávě ÚV KSSS. Rudé právo. 17. 2. 1956, roč. 36, č. 48, s. 2-2.
- Ohlas XX. sjezdu KSSS mezi našim lidem – Vítězný postup socialismu. Rudé právo. 17. 2. 1956, roč. 36, č. 48, s. 2-2. - báseň Ma. Kratochvílové K XX. sjezdu
- XX. sjezd KSSS středem zájmu světové veřejnosti. Rudé právo. 17. 2. 1956, roč. 36, č. 48, s. 2-2.
- Po příkladu strany Leninovy. Rudé právo. 18. 2. 1956, roč. 36, č. 49, s. 1-1.
- Z průběhu 4. dne jednání. Rudé právo. 18. 2. 1956, roč. 36, č. 49, s. 1-1.
- Projev 1. tajemníka ÚV PSDS soudruha Boleslava Bieruta. Rudé právo. 18. 2. 1956, roč. 36, č. 49, s. 2-2.
- Projev soudruha M. A. Suslova ke zprávě o činnosti ÚV KSSS. Rudé právo. 18. 2. 1956, roč. 36, č. 49, s. 2-3.
- Projev Rákosiho. Rudé právo. 18. 2. 1956, roč. 36, č. 49, s. 4-4.
- SUCHOŇ, E. Hluboká víra v člověka a lidstvo. Rudé právo. 18. 2. 1956, roč. 36, č. 49, s. 6-6.
- COUFAL, L. Významné poučení pro propagandisty. Rudé právo. 18. 2. 1956, roč. 36, č. 49, s. 6-6.
- ŠTASTNÝ, V. Socialismus roste a sílí. Rudé právo. 18. 2. 1956, roč. 36, č. 49, s. 6-6.
- ŠÍP, E. Poznámky ze sjezdu. Rudé právo. 18. 2. 1956, roč. 36, č. 49, s. 6-6.
- ŘEŘIČHA, J. Těžba uhlí by se dala zvýšit, kdyby.... Rudé právo. 18. 2. 1956, roč. 36, č. 49, s. 7-7.
- KUBÍK, O. Na školení u milionářů. Rudé právo. 18. 2. 1956, roč. 36, č. 49, s. 7-7.
- Je v rukou národů zajistit trvalý mír. Rudé právo. 19. 2. 1956, roč. 36, č. 50, s. 1-1.
- KUPKA, F. Slova jistoty a lásky. Rudé právo. 19. 2. 1956, roč. 36, č. 50, s. 1-1.
- Z 5. dne jednání. Rudé právo. 19. 2. 1956, roč. 36, č. 50, s. 1-1.
- TASS. Odpolední jednání. Rudé právo. 19. 2. 1956, roč. 36, č. 50, s. 1-1.
- Projev soudruha A. Mikojana k zorganizování činnosti ÚV KSSS. Rudé právo. 19. 2. 1956, roč. 36, č. 50, s. 3-4.
- K novým úspěchům při rozvoji našeho hospodářství. Rudé právo. 20. 2. 1956, roč. 36, č. 51, s. 1-1.
- Projev A. N. Něsmejanova, presidenta Akademie věd SSSR. Rudé právo. 20. 2. 1956, roč. 36, č. 51, s. 2-2.
- Projev soudruha Malenkova ke zprávě o čin. ÚV KSSS. Rudé právo. 20. 2. 1956, roč. 36, č. 51, s. 2-2.
- ČTK. Prohlášení pěti komunistických stran. Rudé právo. 20. 2. 1956, roč. 36, č. 51, s. 2-2.
- Jednání XX. sjezdu dává našemu lidu novou sílu pro socialistickou výstavbu vlasti - Náš zpravodaj hovoří s občany. Rudé právo. 21. 2. 1956, roč. 36, č. 52, s. 1-1.
- Z průběhu 6. dne jednání. Rudé právo. 21. 2. 1956, roč. 36, č. 52, s. 1-1.
- Projev soudruha V. M. Molotova ke zprávě o činnosti ÚV KSSS. Rudé právo. 21. 2. 1956, roč. 36, č. 52, s. 3-3.
- Rozmach soutěžení – odpověď našeho lidu na XX. sjezd KSSS. Rudé právo. 22. 2. 1956, roč. 36, č. 53, s. 1-1.
- Z průběhu 7. dne jednání. Rudé právo. 22. 2. 1956, roč. 36, č. 53, s. 1-1.
- Společně s mírovými silami světa jdeme vpřed. Rudé právo. 22. 2. 1956, roč. 36, č. 53, s. 1-1.
- Projev Šolochova. Rudé právo. 22. 2. 1956, roč. 36, č. 53, s. 2-2.
- DRDA, Jan. O budoucnosti světa. Rudé právo. 22. 2. 1956, roč. 36, č. 53, s. 6-6.
- Směrnice XX. sjezdu k 6. pětiletému plánu rozvoje národního hospodářství SSSR na léta 1956-1960 – Zpráva předsedy Rady ministrů SSSR soudruha N. A. Bulganina. Rudé právo. 22. 2. 1956, roč. 36, č. 53, s. 2-2.
- Z průběhu 9. dne jednání. Rudé právo. 24. 2. 1956, roč. 36, č. 55, s. 2-2.

Bakalářská práce

Projev soudružky A. M. Pankartové. Rudé právo. 24. 2. 1956, roč. 36, č. 55, s. 3-3.
Dále rozvíjet a upevňovat revoluční odkaz února. Rudé právo. 25. 2. 1956, roč. 36, č. 56, s. 1-1.
Resoluce XX. sjezdu KSSS ke zprávě o činnosti ÚV KSSS. Rudé právo. 25. 2. 1956, roč. 36, č. 56, s. 1-2.
Z průběhu 6. dne jednání. Rudé právo. 25. 2. 1956, roč. 36, č. 56, s. 3-3.
Komunistická strana – záruka všech vítězství. Rudé právo. 26. 2. 1956, roč. 36, č. 57, s. 1-1.
XX. sjezd zakončen. Rudé právo. 26. 2. 1956, roč. 36, č. 57, s. 1-1.
Usnesení XX. sjezdu KSSS o přípravě nového programu KSSS. Rudé právo. 26. 2. 1956, roč. 36, č. 57, s. 1-1.
Směrnice XX. sjezdu KSSS k 6. pětiletému plánu rozvoje národního hospodářství SSSR. Rudé právo. 26. 2. 1956, roč. 36, č. 57, s. 2-6.
ŠÍP, E. Celý svět naslouchal.... Rudé právo. 26. 2. 1956, roč. 36, č. 57, s. 6-6.
XX. sjezd KSSS – obraz triumfující síly. Rudé právo. 27. 2. 1956, roč. 36, č. 58, s. 1-1.
KONVIČNÝ, V. K práci národních výborů v zimním období. Rudé právo. 27. 2. 1956, roč. 36, č. 58, s. 1-1.
BURIAN, E. F. Mohutný maják. Rudé právo. 28. 2. 1956, roč. 36, č. 59, s. 2-2.
STJAŽKIN, M. Ve světle sjezdu. Rudé právo. 29. 2. 1956, roč. 36, č. 60, s. 1-1.
Každý má velkou odpovědnost. Rudé právo. 29. 2. 1956, roč. 36, č. 60, s. 1-1.

Březen

Zkušenosti předních pracovníků učinit majetkem všech. Rudé právo. 1. 3. 1956, roč. 36, č. 61, s. 1-1.
Rozvinout soutěžení na počest celostátní konference strany v červnu. Rudé právo. 1. 3. 1956, roč. 36, č. 61, s. 1-1.
Nový nástup sil pokroku a míru. Rudé právo. 1. 3. 1956, roč. 36, č. 61, s. 1-1.
ČTK. XX. sjezd KSSS ve filmových týdenících. Rudé právo. 1. 3. 1956, roč. 36, č. 61, s. 1-1.
PASTRNÁK, Vítězslav. Odvážněji uplatňovat vymoženosti nové techniky. Rudé právo. 1. 3. 1956, roč. 36, č. 61, s. 1-1.
SMETAL, Vladimír. Budoucnost patří socialismu. Rudé právo. 1. 3. 1956, roč. 36, č. 61, s. 2-3.
Nad číslu a fakty XX. sjezdu KSSS. Rudé právo. 1. 3. 1956, roč. 36, č. 61, s. 4-4.
XX. sjezd KSSS hovoří k našim rolníkům. Rudé právo. 2. 3. 1956, roč. 36, č. 62, s. 1-1.
Nad některými ohlasy na XX. sjezd KSSS v západním tisku. Pravdu o výsledcích XX. sjezdu KSSS nelze zamlčet. Rudé právo. 2. 3. 1956, roč. 36, č. 62, s. 1-1.
TASS. Prohlášení TASS k některým výroky německého ministra zahraničí H. Brentana. Rudé právo. 2. 3. 1956, roč. 36, č. 62, s. 1-1.
Spolupráce socialistických zemí. Rudé právo. 3. 3. 1956, roč. 36, č. 63, s. 1-1.
KROUPA, Stanislav. Když ruka ruku myje. Rudé právo. 1. 3. 1956, roč. 36, č. 63, s. 2-2.
HŮLKA, Karel. Ve světle kritiky čtenářů. Rudé právo. 3. 3. 1956, roč. 36, č. 63, s. 2-2.
VELECKÝ, Z. Jedna z nejdůležitějších otázek: Zajištění evropské kolektivní bezpečnosti. Rudé právo. 3. 3. 1956, roč. 36, č. 63, s. 3-4.
ČTK. Charles Pineau: Francie by mohla být spojovacím článkem mezi Východem a Západem. Rudé právo. 3. 3. 1956, roč. 36, č. 63, s. 4-4.
Věrnost marxismu-leninismu. Rudé právo. 4. 3. 1956, roč. 36, č. 64, s. 1-1.
Z rozhlasového projevu Zdeňka Nejedlého. Rudé právo. 4. 3. 1956, roč. 36, č. 64, s. 2-2.
Na okraj dne. Rudé právo. 4. 3. 1956, roč. 36, č. 64, s. 2-2.
KOPECKÝ, Jan. Usnesení XX. sjezdu KSSS se mění v život. Patříme k sobě. Rudé právo. 4. 3. 1956, roč. 36, č. 64, s. 3-3.
ČTK. Krátce ze světa: V Maďarsku byl zahájen Měsíc maďarsko-sovětského přátelství. Rudé právo. 4. 3. 1956, roč. 36, č. 64, s. 6-6.
Hlavní věc v řízení výroby. Rudé právo. 5. 3. 1956, roč. 36, č. 65, s. 1-1.
JAKOUBEK, Jiří. Nad číslicemi a fakty XX. sjezdu: Pro blaho sovětských lidí. Rudé právo. 5. 3. 1956, roč. 36, č. 65, s. 3-3.
Krajské aktivity KSC k výsledkům XX. sjezdu Komunistické strany Sovětského svazu. Rudé právo. 6. 3. 1956, roč. 36, č. 66, s. 1-1.
DANKO, Pavel. I na naši železnici to půjde. Rudé právo. 6. 3. 1956, roč. 36, č. 66, s. 2-2.
ŠÍP, Emil. Velký rozvoj kulturních styků SSSR a zahraničí. Rudé právo. 6. 3. 1956, roč. 36, č. 66, s. 3-3.
HOCHMANN, Jiří. Starosti s přebytky. Rudé právo. 6. 3. 1956, roč. 36, č. 66, s. 4-4.
Krajské aktivity ke XX. sjezdu KSSS. Rudé právo. 7. 3. 1956, roč. 36, č. 67, s. 1-3.
Jak v sovětském zemědělství usilují o vyšší výrobu. Rudé právo. 8. 3. 1956, roč. 36, č. 68, s. 3-3.
Na čem záleží. Rudé právo. 9. 3. 1956, roč. 36, č. 69, s. 1-1.
Na číslicemi a fakty XX. sjezdu KSSS. Rudé právo. 9. 3. 1956, roč. 36, č. 69, s. 3-3.
Blíž k lidu. Rudé právo. 10. 3. 1956, roč. 36, č. 70, s. 1-1.
Usnesení ÚV KSC o studiu materiálů XX. sjezdu KSSS. Rudé právo. 10. 3. 1956, roč. 36, č. 70, s. 1-1.

Bakalářská práce

- Materiály z XX. sjezdu KSSS vycházejí v Nové myslí. Rudé právo. 10. 3. 1956, roč. 36, č. 70, s. 1-1.
Usnesení ÚV KSČ o studiu materiálů XX. sjezdu KSSS. Rudé právo. 11. 3. 1956, roč. 36, č. 71, s. 1-1.
ČTK. Zahájen II. sjezd Sjednocené lidové strany rolnické. Rudé právo. 12. 3. 1956, roč. 36, č. 72, s. 2-2.
Nové číslo časopisu Život strany. Rudé právo. 13. 3. 1956, roč. 36, č. 73, s. 1-1.
Ze života strany. Rudé právo. 13. 3. 1956, roč. 36, č. 73, s. 1-1.
Na produktivité práce záleží nejvíce. Rudé právo. 13. 3. 1956, roč. 36, č. 73, s. 1-1.
ČTK. Výkonný výbor KS VB jednal o XX. sjezdu. Nové číslo časopisu Život strany. Rudé právo. 13. 3. 1956, roč. 36, č. 73, s. 4-4.
Svoboda spisovatele je v pravdivosti. Rudé právo. 14. 3. 1956, roč. 36, č. 74, s. 1-2.
KUMEŠ, Pavel. Před okresními konferencemi. Rudé právo. 15. 3. 1956, roč. 36, č. 75, s. 1-1.
ČTK. O výsledcích XX. sjezdu KSSS. Rudé právo. 16. 3. 1956, roč. 36, č. 76, s. 3-3.
HOCHMANN, Jiří. Je možno zachovat trvalý mír! Rudé právo. 16. 3. 1956, roč. 36, č. 76, s. 3-4.
V leninském duchu projednat práci v okresech. Rudé právo. 17. 3. 1956, roč. 36, č. 77, s. 3-3.
TASS. Poslední cesta B. Bieruta Varšavou. Rudé právo. 17. 3. 1956, roč. 36, č. 77, s. 1-1.
Němečtí komunisté splní svou povinnost v boji za mír a demokracii. Rudé právo. 18. 3. 1956, roč. 36, č. 78, s. 6-6.
FRANĚK, Jiří. Neporučnickovat, ale politicky vést. Rudé právo. 20. 3. 1956, roč. 36, č. 80, s. 1-1.
„O formách přechodu k socialismu. Rudé právo. 20. 3. 1956, roč. 36, č. 80, s. 2-3.
BENEŠ, K. J. Konference spisovatelů o nové próze. Rudé právo. 21. 3. 1956, roč. 36, č. 81, s. 1-1.
BOUČEK, Jaroslav. Kartografie míru. Rudé právo. 21. 3. 1956, roč. 36, č. 81, s. 3-4.
Spolupráce SSSR a USA – prospěšná pro obě strany. Rudé právo. 22. 3. 1956, roč. 36, č. 82, s. 3-3.
„Na základě zkušeností XX. sjezdu zintenzivnit boj za sjednocení a nezávislost země.“ Na plenárním zasedání promluvil o XX. sjezdu předseda Korejské strany práce Kim Ir Sen a jeho námětek Coj Jen Gen. Přijali za své teze XX. sjezdu KSSS.
ČTK. Na základě zkušeností XX. sjezdu zintenzivnit boj za sjednocení a nezávislost země. Rudé právo. 23. 3. 1956, roč. 36, č. 83, s. 4-4.
ČTK. Plenární zasedání ÚV FKS o výsledcích XX. sjezdu KSSS. Rudé právo. 23. 3. 1956, roč. 36, č. 83, s. 4-4.
INDRA, Alois. Kritika a sebekritika. Rudé právo. 24. 3. 1956, roč. 36, č. 84, s. 2-3.
TASS. Směrnice XX. sjezdu KSSS se mění v život. Rudé právo. 24. 3. 1956, roč. 36, č. 84, s. 2-2.
TASS. Příklad KSSS bude povzbuzovat francouzské komunisty v boji za jendotu dělnické třídy, za mír. Rudé právo. 24. 3. 1956, roč. 36, č. 84, s. 4-4.
Ke studiu materiálů XX. sjezdu KSSS. Rudé právo. 25. 3. 1956, roč. 36, č. 85, s. 1-1.
TASS. Generální tajemník KS Indie: Vliv XX. sjezdu KSSS na svět je obrovský a bezprostřední. Rudé právo. 26. 3. 1956, roč. 36, č. 86, s. 3-3.
Maurice Thorez o výsledcích XX. sjezdu KSSS. Rudé právo. 28. 3. 1956, roč. 36, č. 88, s. 4-4.
PRAVDA. Proč je kult osobnosti cizí duchu marxismu-leninismu? Rudé právo. 29. 3. 1956, roč. 36, č. 89, s. 1-2.
ČTK. Za důsledné uplatňování leninských zásad v Maďarské straně pracujících. Rudé právo. 30. 3. 1956, roč. 36, č. 90, s. 3-3.
ČTK. Referát Gheorghe Gheroghiu-Deje o XX. sjezdu KSSS. Rudé právo. 30. 3. 1956, roč. 36, č. 90, s. 3-3.

Duben

- Páté snížení cen – výsledek práce našeho lidu. Rudé právo. 1. 4. 1956, roč. 36, č. 92, s. 2-2.
Místo zvýšení výroby – zvýšení manka. Rudé právo. 1. 4. 1956, roč. 36, č. 92, s. 3-3.
Stranická práce se musí projevit ve výsledcích výroby. Rudé právo. 3. 4. 1956, roč. 36, č. 93, s. 1-1.
J., K. Pražskými obchody. Rudé právo. 3. 4. 1956, roč. 36, č. 93, s. 1-1.
Co naši čtenáři nepřehlédli. Rudé právo. 3. 4. 1956, roč. 36, č. 93, s. 2-2.
ČTK. Před 11. výročím osvobození Maďarska. Rudé právo. 3. 4. 1956, roč. 36, č. 93, s. 2-2.
Resoluce ÚV KSČ ke zprávě o výsledcích XX. sjezdu KSSS, přijatá dne 30. března 1956, Rudé právo. 4. 4. 1956, roč. 36, č. 94, s. 2-2.
Na okraj dne. Rudé právo. 4. 4. 1956, roč. 36, č. 94, s. 2-2.
CZOTTNER, Sándor. Jedenáct let svobodného Maďarska. Rudé právo. 4. 4. 1956, roč. 36, č. 94, s. 3-3.
Blahopřejné telegramy k maďarskému státnímu svátku. 4. 4. 1956, roč. 36, č. 93, s. 3-3.
Jasný směr pro práci strany. Rudé právo. 5. 4. 1956, roč. 36, č. 93, s. 1-1.
KŘIVÁNEK, Rudolf. Kousnout do kyselého jablka. Rudé právo. 5. 4. 1956, roč. 36, č. 93, s. 2-2.
NENADÁL, Stanislav. Darovaný automobil. Rudé právo. 5. 4. 1956, roč. 36, č. 93, s. 2-2.
STÍBOŘÍK, Vladimír. Místo vnějšího lesku více drobné práce s lidmi. Rudé právo. 5. 4. 1956, roč. 36, č. 93, s. 2-2.
OPAVSKÝ, Jar. Pacient sto třináct. Rudé právo. 5. 4. 1956, roč. 36, č. 93, s. 3-3.
Cestou upevňování zásady odměny podle zásluhy. Rudé právo. 6. 4. 1956, roč. 36, č. 94, s. 1-1.
JOURA, Jaroslav. Čtenáři nám píší. Rudé právo. 6. 4. 1956, roč. 36, s. 2-2.

Bakalářská práce

- MEZULIÁNIK, Miloslav, Aby měli živi koně více obroku (K otázce byrokratického papírování ve státním aparátu). Rudé právo. 6. 4. 1956, roč. 36, s. 2-2.
- BENEŠ, Josef. Důsledně dodržovat zásadu kolektivnosti ve stranické práci. Rudé právo. 6. 4. 1956, roč. 36, s. 2-2.
- Z článku moskevské Pravdy. Komunistická strana vítězila a vítězí svou věrností leninismu. Rudé právo. 6. 4. 1956, roč. 36, č. 94, s. 3-3.
- Cesta velmocí, K novým jevům v orientaci francouzské zahraniční politiky. Rudé právo. 7. 4. 1956, roč. 36, č. 95 s. 4-4.
- Střežit zájmy pracujících. Rudé právo. 8. 4. 1956, roč. 36, s. 1-1.
- BOBEK, Josef. Neodpovědnost. Rudé právo. 8. 4. 1956, roč. 36, s. 2-2.
- ČTK. „Budeme vychovávat masy v duchu polsko-sovětského přátelství, v duchu socialistické ideologie“. Rudé právo. 8. 4. 1956, roč. 36, č. 96, s. 5-5.
- Významná událost v životě strany. Rudé právo. 9. 4. 1956, roč. 36, s. 1-1.
- XX. sjezd KSSS a závěry vyplývající pro práci naší strany. Z referátu předneseného soudruhům A. Novotným na zasedání ÚV KSČ ve dnech 29. - 30. března 1956. Rudé právo. 10. 4. 1956, roč. 36, s. 1-4.
- KURKA, Rudolf. Za čtyři roky se nic nestalo. Rubrika „Ve světle kritiky čtenářů“. Rudé právo. 10. 4. 1956, roč. 36, s. 4-4.
- Kritika pracovníka MNV Miroslav, že se u nich na závod nešetří se dřevem.
- Rubrika „Na okraj dne“ – Každý den se v ní objevují krátké zprávy, tentokrát například kritika přílišného papírování, když člověk potřebuje objednat do závodu novou lopatu.
- Síla pravdy. Rudé právo. 11. 4. 1956, roč. 36, s. 1-1.
- Po koho tam vlastně jsou. Rudé právo. 11. 4. 1956, roč. 36, s. 2-2.
- Komunisté a bezpartijní. Rudé právo. 12. 4. 1956, roč. 36, s. 1-1.
- HOŘENÍ, Zdeněk. Dokořán otevřít stavidla kritice. Rudé právo. 12. 4. 1956, roč. 36, s. 1-1.
- „Ve světle kritiky čtenářů“. Rudé právo. 12. 4. 1956, roč. 36, s. 2-2.
- Přísně střežil socialistickou zákonnost. Rudé právo. 12. 4. 1956, roč. 36, s. 2-2.
- Odstranit vlivy byrokratismu ve veřejném životě. Rudé právo. 13. 4. 1956, roč. 36, s. 1-1.
- Nejvýznamnější poučení z XX. sjezdu KSSS. Rudé právo. 13. 4. 1956, roč. 36, s. 3-4.
- MALÍK, J. Na kritiku mají právo jen vedoucí? Rudé právo. 15. 4. 1956, roč. 36, s. 2-2.
- DOLEJŠÍ, Vojtěch. Nad čím dnes přemýšlíme. Rudé právo. 15. 4. 1956, roč. 36, s. 2-2.
- Hnutí maďarských pracujících: Zvýšit technickou úroveň průmyslu. Rudé právo. 15. 4. 1956, roč. 36, s. 5-5.
- K zasedání podvýboru Komise pro odzbrojení. Nalézt reálnou cestu k odzbrojení. Rudé právo. 15. 4. 1956, roč. 36, s. 3-3.
- Nejlepší pracovníky do řad strany. Rudé právo. 16. 4. 1956, roč. 36, č. 107, s. 1-1
- Ne výbor, ale členská schůze má mít hlavní slovo. Rudé právo. 17. 4. 1956, roč. 36, č. 107, s. 2-2
- Kontrola lidu – cesta k vymýcení byrokratismu. Rudé právo. 18. 4. 1956, roč. 36, č. 108, s. 1-1.
- Právo kontroly není výsadou výboru. Rudé právo. 18. 4. 1956, roč. 36, č. 108, s. 2-2.
- Usnesení o zvýšení mezd v Polsku. Rudé právo. 18. 4. 1956, roč. 36, č. 108, s. 3-3.
- Pro věc socialismu a trvalého míru. Rudé právo. 19. 4. 1956, roč. 36, č. 109, s. 1-1.
- Odzvání železně opoň. Rudé právo. 19. 4. 1956, roč. 36, č. 109, s. 4-4.
- Leninskou cestou budování socialismu. Rudé právo. 22. 4. 1956, roč. 36, č. 112, s. 2-2.
- Snížení cen některých průmyslových výrobků v Polsku. Rudé právo. 22. 4. 1956, roč. 36, č. 112, s. 6-6
- Ve Varšavě skončila celostátní porada polských stavbařů. Rudé právo. 22. 4. 1956, roč. 36, č. 112, s. 6-6
- Čs. spisovatelé zahájili svůj sjezd. Rudé právo. 23. 4. 1956, roč. 36, č. 113, s. 1-1.
- Změny v polské vládě. Rudé právo. 23. 4. 1956, roč. 36, č. 113, s. 2-2.
- DRDA, Jan. Za literaturu životní pravdy. Rudé právo. 24. 4. 1956, roč. 36, č. 114, s. 3-3.
- Zahájení VIII. zasedání polského Sejmu. Rudé právo. 24. 4. 1956, roč. 36, č. 114, s. 6-6.
- Z jednání komisí polského Sejmu. Rudé právo. 24. 4. 1956, roč. 36, č. 114, s. 6-6.
- Pro myslivce ano, pro nás ne? Rudé právo. 25. 4. 1956, roč. 36, č. 115, s. 2-2.
- NEZVAL, Vítězslav. O některých problémech současné poesie. Rudé právo. 25. 4. 1956, roč. 36, č. 115, s. 3-3
- Z průběhu VIII. dne zasedání polského Sejmu. Rudé právo. 26. 4. 1956, roč. 36, č. 116, s. 6-6.
- Diskuze ze šestého dne sjezdu. Rudé právo. 28. 4. 1956, roč. 36, č. 118, s. 3-3.
- Polský Sejm přijal řadu významných zákonů. Rudé právo. 28. 4. 1956, roč. 36, č. 118, s. 4-4.
- Významné zasedání polského Sejmu skončilo. Rudé právo. 29. 4. 1956, roč. 36, č. 119, s. 4-4.
- II. sjezd čs. spisovatelů skončil. Rudé právo. 30. 4. 1956, roč. 36, č. 120, s. 1-1.

Květen

- Důležitý úkol dělnického hnutí. Rudé právo. 1. 5. 1956, roč. 36, č. 121, s. 2-2.
- MAŠÍN, Josef. Co jsme viděli na výstavě polského stavebnictví. Rudé právo. 4. 5. 1956, roč. 36, č. 124, s. 2-2.

Bakalářská práce

- Rubrika "Krátce ze světa". Rudé právo. 4. 5. 1956. roč. 36, č. 124, s. 7-7.
- ČTK. Konference o reorganizaci studia na polských vysokých školách. Rudé právo. 5. 5. 1956. roč. 36, č. 125, s. 3-3.
- ČTK. Zvýšení hornických mezd v Polsku. Rudé právo. 5. 5. 1956. roč. 36, č. 125, s. 3-3.
- U budoucích inženýrů v Krakově. Rudé právo. 6. 5. 1956. roč. 36, č. 126, s. 5-5.
- ČTK. Komuniké politického byra ÚV Polské sjednocené dělnické strany o resignaci J. Bermana. Rudé právo. 7. 5. 1956. roč. 36, č. 126, s. 3-3.
- ČTK. Dbát stížností a připomínek obyvatelstva. Rudé právo. 8. 5. 1956. roč. 36, č. 128, s. 4-4.
- ŠIROKÝ, Viliam. K některým otázkám práce strany. 12. 5. 1956. roč. 36, č. 132, s. 4-4.
- Leninskou cestou. Rudé právo. 13. 5. 1956. roč. 36, č. 133, s. 1-1.
- TASS. Severoatlantický pakt brání nastolení důvěry mezi národy. Rudé právo. 14. 5. 1956. roč. 36, č. 134, s. 5-5.
- Před významnou událostí. Rudé právo. 15. 5. 1956. roč. 36, č. 135, s. 1-1.
- Sovětský svaz snižuje stav ozbrojených sil o dalších 1,2 mil. mužů. Rudé právo. 15. 5. 1956. roč. 36, č. 135, s. 1-1.
- J. Cyrankiewicz pojedje na oficiální návštěvu do Francie. Rudé právo. 16. 5. 1956, roč. 36, č. 136, s. 3-3.
- Na pomoc investiční výstavbě. Rudé právo. 18. 5. 1956. roč. 36, č. 134, s. 1-1
- ČTK. Zvýšení mezd a platů v polském zemědělském a potravinářském průmyslu. Rudé právo. 19. 5. 1956. roč. 36, č. 139, s. 3-3.
- ČTK. Uplatňování pouček XX. sjezdu KSSS v Maďarsku. Rudé právo. 20. 5. 1956. roč. 36, č. 140, s. 6-6.
- ČTK. Překážky, které nás rozdělávaly, začínají dnes mizet. Rudé právo. 21. 5. 1956. roč. 36, č. 141, s. 3-3.
- INDRA, Alois. Rozhodně a iniciativně odstraňovat nedostatky ve stranické práci. Rudé právo. 22. 5. 1956. roč. 36, č. 142, s. 2-2.
- ČTK. Polské bezpečnostní úřady zatkly velitele hitlerovského tábora. Rudé právo. 23. 5. 1956. roč. 36, č. 143, s. 2-2.
- Nový typ rodinného domku v Polsku. Rudé právo. 26. 5. 1956. roč. 36, č. 146, s. 3-3.
- Za moderní socialistickou literaturu. Rudé právo. 27. 5. 1956. roč. 36, č. 147, s. 4-4.

Červen

- KALÁB, Miloš. O rozvoji vědeckého komunismu. Rudé právo. 1. 6. 1956, roč. 36, č. 152 s. 1-1.
- TASS. Vztahy mezi oběma zeměmi nabyly jasného charakteru. Rudé právo. 1. 6. 1956, roč. 36, č. 152, s. 3-3.
- Přátelské prohlášení J. Broz-Tito k nastávající návštěvě SSSR.
- Jde o sebekritiku činy. Rudé právo. 3. 6. 1956, roč. 36, č. 154, s. 1-1,
- Pod svícem bývá tma, aneb jak ministerstvo lesů šetří lesy. Rudé právo. 3. 6. 1956, roč. 36, č. 154, s. 2-2.
- Na dobré cestě. Rudé právo. 4. 6. 1956, roč. 36, č. 155, s. 1-1.
- ČTK. Polsko vyvází námořní a říční lodi. Rudé právo. 4. 6. 1956, roč. 36, č. 155, s. 3-3.
- ČTK. Princ Norodom Sihak v Polsku. Rudé právo. 4. 6. 1956, roč. 36, č. 155, s. 3-3. ČTK. Soutěž mezi hutníky ČSR, SSSR a Polska. Rudé právo. 5. 6. 1956, roč. 36, č. 156, s. 1-1.
- Kolektiv největšího polského hutního kombinátu V. I. Lenina vyzval k socialistické soutěži kolektiv hutí v Čeljabinsku a Nové hutí Klementa Gottwalda v Kunčicích.
- ČTK. Zasedání čs. -polské zdravotnické komise. Rudé právo. 5. 6. 1956, roč. 36, č. 156, s. 1-1.
- ČTK. 24 hodiny v zahraničí. Rudé právo. 5. 6. 1956, roč. 36, č. 156, s. 4-4.
- DRAGON, Stanislav. Slyšet lidi a odpovídat jim. Rudé právo. 6. 6. 1956, roč. 36, č. 157, s. 2-2.
- Rychlé telefonní spojení mezi Prahou a Varšavou. Rudé právo. 6. 6. 1956, roč. 36, č. 157, s. 5-5.
- V Polsku bylo amnestováno 36. 000 osob. Rudé právo. 6. 6. 1956, roč. 36, č. 157, s. 6-6.
- FIALA, František. Diskuse končí – práce na plnění úkolů pětiletky pokračuje. Rudé právo. 8. 6. 1956, roč. 36, č. 159, s. 3-3.
- KARDEJL, Edvard. O vedoucí úloze Svazu komunistů Jugoslaviie při budování socialismu. Rudé právo. 8. 6. 1956, roč. 36, č. 159, s. 4-4.
- OPAVSKÝ, Jaroslav. Polský kabaret Wagabunda. Rudé právo. 8. 6. 1956, roč. 36, č. 159, s. 3-3.
- Celostátní konference – významná událost v životě strany. Rudé právo. 11. 6. 1956, roč. 36, č. 162, s. 1-1.
- INDRA, Alois. O kritice zdola a sebekritice shora. Rudé právo. 11. 6. 1956, roč. 36, č. 162, s. 2-2.
- Dr. S. Radhakrišnan přijel z Prahy do Varšavy. Rudé právo. 11. 6. 1956, roč. 36, č. 162, s. 3-3.
- Celostátní konference KSČ zahájena. Rudé právo. 12. 6. 1956, roč. 36, č. 163, s. 1-1.
- Zpráva o průběhu celostátní konference KSČ. Rudé právo. 13. 6. 1956, roč. 36, č. 164, s. 1-1.
- V pevné jednotě do boje za splnění usnesení konference za další rozmach naší vlasti, za splnění pětiletky. Rudé právo. 16. 6. 1956, roč. 36, č. 167, s. 1-1.
- Závěrečný projev soudruha Antonína Novotného. Rudé právo. 16. 6. 1956, roč. 36, č. 167, s. 1-1.

Bakalářská práce

- Závěrečné slovo soudruha Viliama Širokého k diskuzi na celostátní konferenci KSČ. Rudé právo. 16. 6. 1956, roč. 36, č. 167, s. 6-6.
- ČTK. U vesnice Blechow v Polsku spadl balon Svobodné Evropy se štavavými protipolskými letáky. Rudé právo. 16. 6. 1956, roč. 36, č. 167, s. 8-8.
- Jasný směr naší cesty. Rudé právo. 17. 6. 1956, roč. 36, č. 168, s. 1-1. Po stopách historie Slovenské sovětské republiky. Rudé právo. 17. 6. 1956, roč. 36, č. 168, s. 2-2.
- Směrnice ÚV KSČ pro sestavení druhého pětiletého plánu rozvoje národního hospodářství ČSR. Rudé právo. 17. 6. 1956, roč. 36, č. 168, s. 3-3.
- ČTK. Slavnostní zahájení poznaňského veletrhu. Rudé právo. 17. 6. 1956, roč. 36, č. 168, s. 8-8.
- Mezinárodní poznaňský veletrh zahájen. Rudé právo. 18. 6. 1956, roč. 36, č. 169, s. 3-3.
- Proč na státním statku v mariánských lázních stranická práce není dobrá. Rudé právo. 19. 6. 1956, roč. 36, č. 170, s. 2-2.
- ČTK. Změny v polské vládě. Rudé právo. 19. 6. 1956, roč. 36, č. 170, s. 3-3.
- Dnes přijíždí do Prahy vládní delegace Korejské lidové republiky v čele s Kim Ir Senem. Rudé právo. 21. 6. 1956, roč. 36, č. 172, s. 1-1.
- Nová etapa v rozvoji spolupráce mezi SSSR a FLRJ v zájmu míru a socialismu. Rudé právo. 21. 6. 1956, roč. 36, č. 172, s. 1-1.
- Kim Ir Sen – bojovník za mír a socialismus. Rudé právo. 21. 6. 1956, roč. 36, č. 172, s. 1-1.
- Odpověď na otázku: jak se zvýší nízké důchody. Rudé právo. 21. 6. 1956, roč. 36, č. 172, s. 2-2.
- Praha uvítala delegaci z Koreje. Rudé právo. 22. 6. 1956, roč. 36, č. 173, s. 1-1.
- 36 promarněných životů. Rudé právo. 22. 6. 1956, roč. 36, č. 173, s. 3-3.
- Vláda Československé republiky uznala Maroko a Tunisko jako nezávislé a svrchované státy. Rudé právo. 23. 6. 1956, roč. 36, č. 174, s. 1-1.
- STJAŽKIN, M. Využíváme plně místních možností? Rudé právo. 23. 6. 1956, roč. 36, č. 174, s. 2-2.
- Korejský a československý lid zůstanou navždy přáteli. Rudé právo. 23. 6. 1956, roč. 36, č. 174, s. 2-2.
- Patnáct let od vpádu nacistického Německa do SSSR. Rudé právo. 23. 6. 1956, roč. 36, č. 174, s. 2-2.
- Skupina z britského parlamentu přijela do ČSR. Rudé právo. 24. 6. 1956, roč. 36, č. 175, s. 1-1.
- Smlouvy o spolupráci mezi KLDK a ČSR podepsány. Rudé právo. 24. 6. 1956, roč. 36, č. 175, s. 1-1.
- Kolektivnost vedení spočívá ve spojení s masami. Rudé právo. 24. 6. 1956, roč. 36, č. 175, s. 2-2.
- Sovětská lidová armáda má v lidu Jugoslávie své nejlepší přátele. Rudé právo. 24. 6. 1956, roč. 36, č. 175, s. 6-6.
- MAŠÍN, Josef. Máme být na co hrdí, ale: poznámky z poznaňského veletrhu. Rudé právo. 25. 6. 1956, roč. 36, č. 176, s. 3-3.
- VANĚK, K. Přiznal se! Rudé právo. 25. 6. 1956, roč. 36, č. 176, s. 3-3.
- 24 hodiny v zahraničí: Brněnský taneční orchestr G. Broms sklídl ovace na turné po Polsku. Rudé právo. 26. 6. 1956, roč. 36, č. 177, s. 4-4.
- Vládní delegace KLDK navštíví Polsko. Rudé právo. 27. 6. 1956, roč. 36, č. 178, s. 3-3.
- Americký film na festival do Karlových Var. Rudé právo. 27. 6. 1956, roč. 36, č. 178, s. 3-3.
- ČTK. 24 hodiny v zahraničí: Indie a Polsko vytvoří smíšenou lodní společnost. Rudé právo. 27. 6. 1956, roč. 36, č. 178, s. 4-4.
- ČTK. Polští novináři odjeli z Ostravska. Rudé právo. 28. 6. 1956, roč. 36, č. 179, s. 2-2.
- ČTK. Polská kulturní delegace v Jugoslávii. Rudé právo. 28. 6. 1956, roč. 36, č. 179, s. 4-4.
- Počet členů Polské dělnické strany se zvyšuje. Rudé právo. 28. 6. 1956, roč. 36, č. 179, s. 4-4.
- ČTK. Čs. vládní delegace navštíví Polskou lidovou republiku. Rudé právo. 29. 6. 1956, roč. 36, č. 180, s. 1-1.
- FOJTÍK, Jan. Třídní vztahy a třídní boj v naší společnosti. Rudé právo. 29. 6. 1956, roč. 36, č. 180, s. 3-3.
- Aby se ženy více uplatnily ve společnosti. Rudé právo. 30. 6. 1956, roč. 36, č. 181, s. 1-1.
- Do Polska přijel generální tajemník OSN. Rudé právo. 30. 6. 1956, roč. 36, č. 181, s. 3-3.
- Eugene Dennis o významu XX. jsezd KSSS. Rudé právo. 30. 6. 1956, roč. 36, č. 181, s. 3-3.
- ČTK. Provokace nepřátel polského lidu v Poznani. Rudé právo. 30. 6. 1956, roč. 36, č. 181, s. 4-4.
- ČTK. Do Varšavy přijel ministr kultury SSSR podepsat smlouvu o vzájemné spolupráci. Rudé právo. 30. 6. 1956, roč. 36, č. 181, s. 4-4.

Červenec

- ČTK. Rozhořčení polského lidu nad provokací imperialistických agentů. Rudé právo. 1. 7., roč. 36, č. 182, s. 6-6.
- Nedovolíme, aby byla rozbíjena jednota dělnické třídy. Rudé právo. 1. 7., roč. 36, č. 182, s. 6-6.
- Buďme bdělí a ostražití. Rudé právo. 2. 7., roč. 36, č. 182, s. 1-1.
- Žádosti o povolení soukromých cest do ciziny. Rudé právo. 2. 7., roč. 36, č. 183, s. 2-2.
- KOSTKA, R., VELICH, V. Veliké dílo tvůrčího leninismu. Rudé právo. 2. 7., roč. 36, č. 182, s. 1-1

Bakalářská práce

- Čeští studenti na návštěvě ve Štětíně. Rudé právo. 2. 7., roč. 36, č. 183, s. 3-3.
- ÚV Maďarské strany pracujících: stranické orgány nechť bděle střeží jednotu strany a posilují stranickou disciplínu. Rudé právo. 2. 7., roč. 36, č. 183, s. 3-3.
- ČTK. Rozhořčené protesty polského lidu proti imperialistické provokaci v Poznani. Rudé právo. 2. 7., roč. 36, č. 183, s. 3-3.
- Pohřeb obětí poznaňských provokací. Rudé právo. 2. 7., roč. 36, č. 183, s. 3-3. Státní rada posmrtně vyznamenala občany, kteří se stali obětí provokací. Pohřbu s zúčastnila delegace PSDS.
25. mezinárodní veletrh v Poznani končí. Rudé právo. 2. 7., roč. 36, č. 183, s. 3-3.
- ÚV KSSS. Usnesení ÚV KSSS: O překonávání kultu osobnosti. Rudé právo. 3. 7., roč. 36, č. 184, s. 2-3. Kdo nám chce dávat lekce z demokracie? Rudé právo. 4. 7., roč. 36, č. 185, s. 2-2.
- VANĚK, K. Špioni nám republiku nerozvrátí. Rudé právo. 4. 7., roč. 36, č. 185, s. 2-2.
- ČTK. Usnesení o plánu výstavby Varšavy. Rudé právo. 4. 7., roč. 36, č. 185, s. 2-2.
- ČTK. Palmiro Togliatti k provokaci v Poznani. Rudé právo. 4. 7., roč. 36, č. 185, s. 4-4. DROZD, M. Dále upevníme přátelství s polským lidem. K návštěvě čs. delegace v Polsku. Rudé právo. 5. 7., roč. 36, č. 186, s. 3-3.
- TASS. Komise OSN pro odzbrojení zahájila činnost. Rudé právo. 5. 7., roč. 36, č. 186, s. 4-4. Odjezd čs. vládní delegace do Polska. Rozloučení na Hlavním nádraží v Praze. Rudé právo. 6. 7., roč. 36, č. 187, s. 1-1.
- Naděje nepřátel komunismu nevyšly. Rudé právo. 6. 7., roč. 36, č. 187, s. 3-3.
- Viliam Široký: Dále posílí přátelské vztahy mezi ČSR a Polskem (interview). Rudé právo. 6. 7., roč. 36, č. 187, s. 3-3.
- ČTK. Polský Červený kříž odmítl „pomoc“ USA. Rudé právo. 6. 7., roč. 36, č. 187, s. 3-3. USA chtěly Polsku poskytnout pomoc v podobě mouky, obilí aj. na „zmírnění hladu polského lidu“. Polský Červený kříž tento druh filantropické pomoci odmítl v Ženevě na sjezdu Ligy ČK.
- ČTK. Počet zemědělských družstev v Polsku roste. Rudé právo. 6. 7., roč. 36, č. 187, s. 3-3.
- Důležitý dokument mezinárodního dělnického hnutí. Rudé právo. 6. 7., roč. 36, č. 187, s. 4-4.
- Československá vládní delegace přijela do Varšavy: projev předsedy vlády V. Širokého. Rudé právo. 7. 7., roč. 36, č. 188, s. 1-1.
- Špionům u nás nepokvete. Na základě rozhovoru s bývalým americkým špiónem. Rudé právo. 7. 7., roč. 36, č. 188, s. 3-3.
- Čs. vládní delegace v Polsku. Rudé právo. 8. 7., roč. 36, č. 189, s. 1-1.
- Stáž na hranici. Rudé právo. 8. 7., roč. 36, č. 189, s. 1-1.
- Dopis navrátilce: jsem šťasten, že jsem se vrátil. Rudé právo. 8. 7., roč. 36, č. 189, s. 5-5.
- ČTK. SSSR vrací Polsku umělecká díla ukořistěna hitlerovci. Rudé právo. 8. 7., roč. 36, č. 189, s. 6-6.
- Protest polské vlády vládě USA. Rudé právo. 8. 7., roč. 36, č. 189, s. 1-1.
- KVASNIČKA, B. Přátelství čs. a polského lidu je pevné a nerozborné. Rudé právo. 9. 7., roč. 36, č. 190, s. 1-1.
- ČTK. Čilý ruch v čs. kulturním středisku ve Varšavě. Rudé právo. 9. 7., roč. 36, č. 190, s. 3-3. PAP. Změny v Polské vládě. Rudé právo. 9. 7., roč. 36, č. 190, s. 1-1.
- ČTK. 7. července se vrátila z Jugoslávie do Varšavy polská vládní delegace, vedená ministrem kultury Kurylukem, která uzavřela smlouvu o kulturní spolupráci mezi zeměmi. Rudé právo. 9. 7., roč. 36, č. 190, s. 3-3.
- Lidové Polsko a lidové Československo byly, jsou a budou dobrými přáteli. Rudé právo. 10. 7., roč. 36, č. 191, s. 1-1.
- Denně hovořit s lidmi – úkol každého komunisty. Rudé právo. 11. 7., roč. 36, č. 192, s. 1-1.
- Upřímná spolupráce násobí naše síly. Projev V. Širokého v Gdaňsku. Rudé právo. 11. 7., roč. 36, č. 192, s. 1-5.
- Pevná leninská cesta naší strany. Rudé právo. 11. 7., roč. 36, č. 192, s. 3-3.
- ČTK. Skočila návštěva čs. vládní delegace v Polsku. Rudé právo. 12. 7., roč. 36, č. 193, s. 1-3.
- ČTK. Závěrečné komuniké o rozhovoru mezi delegací vlády ČSR a vládou Polské lidové republiky. Rudé právo. 13. 7., roč. 36, č. 194, s. 1-3.
- Je na čase přejít od rozhovorů o odzbrojení ke skutečnému odzbrojování. Rudé právo. 13. 7., roč. 36, č. 194, s. 6-6.
- Společná cesta bratrských zemí. Rudé právo. 14. 7., roč. 36, č. 195, s. 1-1. „Polsko překročilo výrobu z roku 1937 již pětinašobně.“
- Velké oči a zlá vůle – další bublina západní lži propagandy praskla. Rudé právo. 14. 7., roč. 36, č. 195, s. 2-2.
- M. Thorez a E. Fajon k usnesení ÚV KSSS o překonávání kultu osobnosti a jeho následků. Rudé právo. 14. 7., roč. 36, č. 195, s. 4-4.
- Změny v polské vládě. Rudé právo. 15. 7., roč. 36, č. 196, s. 1-1.
- J. Kopeling o významu XX. sjezdu KSSS. Rudé právo. 17. 7., roč. 36, č. 198, s. 3-3.
- PAP. Z příběhu vyšetřování poznaňských událostí. Rudé právo. 18. 7., roč. 36, č. 199, s. 3-3. ČTK. Některé změny v polské vládě. Rudé právo. 18. 7., roč. 36, č. 199, s. 3-3.
- ČTK. Protest Polska u vlády USA. Rudé právo. 18. 7., roč. 36, č. 199, s. 3-3.

Bakalářská práce

- Přátelství ČSR a Polska má velký význam pro věc mírové spolupráce v Evropě. Rudé právo. 19. 7., roč. 36, č. 200, s. 1-1.
- Zasedání Polské sjednocené dělnické strany. Rudé právo. 19. 7., roč. 36, č. 200, s. 6-6.
- ČTK. Proces s britskými špiony v Polsku. Rudé právo. 20. 7., roč. 36, č. 201, s. 4-4.
- Telegram k státnímu svátku Polské lidové republiky. Rudé právo. 22. 7., roč. 36, č. 203, s. 1-1.
- ČTK. Oslava polského státního svátku v Karlových Varech. Rudé právo. 22. 7., roč. 36, č. 203, s. 1-1.
- MAŠÍN, Josef. O posledních stránkách mladé i straší historie. Rudé právo. 22. 7., roč. 36, č. 203, s. 3-3. TASS. Strana a vláda vytrvale a důsledně uskutečňují usnesení XX. sjezdu KSSS. Rudé právo. 22. 7., roč. 36, č. 203, s. 5-5.
- Z projevu prvního tajemníka Polské sjednocené dělnické strany. Rudé právo. 22. 7., roč. 36, č. 203, s. 5-5.
- Do Varšavy přijela sovětská vládní delegace. Rudé právo. 22. 7., roč. 36, č. 203, s. 6-6.
- ČTK. Polský lid oslavil svůj státní svátek. Rudé právo. 23. 7., roč. 36, č. 204, s. 2-2.
- ČTK. Dvakrát přes harnice – přátelství našich a polských pionýrů. Rudé právo. 23. 7., roč. 36, č. 204, s. 2-2.
- ČTK. Upevňujeme bratrské přátelství svobodných socialistických národů. Rudé právo. 23. 7., roč. 36, č. 204, s. 3-3.
- DUBOVSKÝ, Ivan. Hospodářská spolupráce zemí socialistického tábora a její další perspektivy. Rudé právo. 24. 7., roč. 36, č. 205, s. 3-3.
- ČTK. Z VII. zasedání ÚV Polské dělnické sjednocené strany. Rudé právo. 25. 7., roč. 36, č. 206, s. 3-3. OLIVA, Felix. K problému dogmatismu v politické ekonomii. Rudé právo. 26. 7., roč. 36, č. 207, s. 2-2. ČTK. Sovětská vládní delegace navštívila Karkov a Stalingród. Rudé právo. 26. 7., roč. 36, č. 206, s. 4-4.
- K. S. Za účinnost kritických vystoupení v tisku. Rudé právo. 27. 7., roč. 36, č. 208, s. 2-2
- KOHLER, Bruno. V odpověď na intriky imperialistických agentů zvýšíme revoluční bdělost. Rudé právo. 27. 7., roč. 36, č. 208, s. 3-3.
- ČTK. Cíl polské pětiletky: značně zvýšit životní úroveň pracujících. Rudé právo. 27. 7., roč. 36, č. 208, s. 3-3.
- ČTK. Sovětsko-polská dohoda o kulturní spolupráci byla ratifikována. Rudé právo. 27. 7., roč. 36, č. 208, s. 6-6.
- ČTK. Šestiletka postavila Polsko mezi přední státy Evropy. Rudé právo. 27. 7., roč. 36, č. 208, s. 6-6.
- ČTK. Rozhodnutí Egyptské vlády: znárodnit Suezský průplav: Ujímáme se znovu svých práv a budeme je hájit až do konce. Rudé právo. 28. 7., roč. 36, č. 209, s. 1-1.
- ČTK. Přátelství sovětského lidu k Polsku je pevné a nerozborné. Rudé právo. 29. 7., roč. 36, č. 210, s. 5-5.
- Plenární zasedání ÚV PSDS skončilo. Rudé právo. 30. 7., roč. 36, č. 211, s. 3-3.

Srpen

- ČTK. Večeře na počest polské hospodářské delegace. Rudé právo 1. 8., roč. 36, č. 213. s. 1-1.
- SRŠEŇ, Karel. K novým dokumentům V. I. Lenina. Rudé právo. 1. 8., roč. 36, č. 213. s. 2-2. Rozprava k vládnímu prohlášení v Národním shromáždění. Rudé právo 1. 8., roč. 36, č. 213. s. 3-3.
- Polské národní rady v číslech. Rudé právo. 1. 8., roč. 36, č. 213. s. 5-5.
- Významný zákon k prohloubení socialistického demokratismu. Rudé právo. 2. 8., roč. 36, č. 214. s. 1-1.
- KVASNIČKA, Bohumil. Z cestovních zápisků: Polské přimoří. Rudé právo. 2. 8., roč. 36, č. 214. s. 4-4.
- ČTK. Rozšíření výměny zboží s Polskou lidovou republikou. Rudé právo. 2. 8., roč. 36, č. 214. s. 4-4. Zvýšení životní úrovně obyvatelstva je hlavním úkolem polské pětiletky. Rudé právo. 4. 8., roč. 36, č. 216. s. 4-4.
- ČTK. Zpráva ÚV PSDS. Rudé právo. 7. 8., roč. 36, č. 219. s. 3-3.
- HORÁLEK, Milan. Úloha organizace práce při zkracování pracovní doby. Rudé právo. 8. 8., roč. 36, č. 220. s. 2-2.
- ČTK. Další navrátilci do Polska. Rudé právo. 9. 8., roč. 36, č. 221. s. 4-4.
- ČTK. E. Ochab mezi dělníky v Poznani. Rudé právo. 10. 8., roč. 36, č. 222. s. 3-3.
- ČTK. Rozsudek nad agenty výzvědné služby. Rudé právo. 10. 8., roč. 36, č. 222. s. 4-4.
- ČTK. Prohlášení Polska. Rudé právo. 12. 8., roč. 36, č. 224. s. 6-6.
- ČTK. Úkoly polské Národní fronty. Rudé právo. 13. 8., roč. 36, č. 225. s. 3-3.
- Nejen množství, ale i sortiment a kvalitu. Rudé právo. 15. 8., roč. 36, č. 227. s. 1-1.
- ČTK. Perspektivy polského strojírenství v pětiletce. Rudé právo. 15. 8., roč. 36, č. 227. s. 3-3.
- RP. Komunistická strana Německa zakázána. Rudé právo. 18. 8., roč. 36, č. 230. s. 1-1.
- Další snížení stavu polské armády o 50.000 mužů. Rudé právo. 19. 8., roč. 36, č. 231. s. 1-1. ČTK.
- Bude v Polsku elektrifikováno asi 900 km železničních tratí. Rudé právo. 19. 8., roč. 36, č. 231. s. 5-5.
- ŠIMEK, Jan. O postavení inteligence v naší společnosti. Rudé právo. 21. 8., roč. 36, č. 233. s. 2-3.
- ČTK. Delegace ÚV PSDS odjela do Jugoslávie. Rudé právo. 26. 8., roč. 36, č. 238. s. 5-5.
- ČTK. Nová jmenování v Polsku. Rudé právo. 26. 8., roč. 36, č. 238. s. 6-6.
- ČTK. Důlní katastrofa v Polsku. Rudé právo. 28. 8., roč. 36, č. 240. s. 6-6
- ČTK. Polský zbrojní průmysl vyrábí spotřební zboží. Rudé právo. 29. 8., roč. 36, č. 241. s. 6-6.
- ČTK. Rozvoj využití jaderné energie v Polsku. Rudé právo. 31. 8., roč. 36, č. 243.

Bakalářská práce

Září

- Prohlášení čs. výboru obránců míru. Rudé právo. 2. 9., roč. 36, č. 245, s. 1-1.
- ČTK. Od 1. října se pracuje 46 hodin týdně. Rudé právo. 7. 9. 1956. roč. 36, č. 250, s. 1-1.
- IX. Zasedání polského Sejmu zahájeno. Rudé právo. 7. 9. 1956. roč. 36, č. 250, s. 3-3.
- Výměna zboží mezi Polskem a Rakouskem. Rudé právo. 8. 9. 1956. roč. 36, č. 251, s. 5-5.
- Přejmenování Mezinárodních Stalinových cen na Mezinárodní Leninovy ceny "Za upevnění míru mezi národy". Rudé právo. 8. 9. 1956. roč. 36, č. 250, s. 6-6.
- E. Ochab o hlavních úkolech polské vesnice. Rudé právo. 11. 9. 1956. roč. 36, č. 254, s. 3-3.
- ČTK. IX. zasedání polského Sejmu skončilo. Rudé právo. 13. 9. 1956. roč. 36, č. 256, s. 4-4.
- Máme o šestinu více JZD než loni. Rudé právo. 14. 9. 1956. roč. 36, č. 257, s. 2-2.
- Pravomoc a odpovědnost národních výborů se rozšiřuje. Rudé právo. 15. 9. 1956. roč. 36, č. 258, s. 2-2.
- DOLANSKÝ, Jiří. Hlavní problémy rozvoje národního hospodářství. Rudé právo. 15. 9. 1956. roč. 36, č. 258, s. 3-3.
- Rozšířit okruh čtenářů stranického tisku. Rudé právo. 20. 9. 1956. roč. 36, č. 263, s. 2-2.
- Zeptejte se dědečka. Rudé právo. 20. 9. 1956. roč. 36, č. 263, s. 2-2.
- ČTK. Polský tisk vyzdvihuje sovětskou pomoc. Rudé právo. 24. 9. 1956. roč. 37, č. 267, s. 2-2.
- ČTK. V Polsku budou volby do Sejmu 16. prosince. Rudé právo. 25. 9. 1956. roč. 37, č. 268, s. 3-3.
- ČTK. První procesy s viníky zločinů za poznaňských událostí. Rudé právo. 28. 9. 1956. roč. 37, č. 271, s. 4-4.
- K poznaňským procesům. Rudé právo. 29. 9. 1956. roč. 37, č. 272, s. 4-4.
- ČTK. Významný archeologický objev v Poznani. Rudé právo. 30. 9. 1956. roč. 37, č. 273, s. 5-5. Byl objeven dobytčí dvůr starý 3500 let.

Říjen

- Z průběhu poznaňských procesů. Rudé právo. 2. 10. 1956. roč. 37, č. 275, s. 4-4.
- ČTK. Pátý den procesu v Poznani. Rudé právo. 2. 10. 1956. roč. 37, č. 276, s. 4-4.
- Usnesení Ústředního výboru KSČ o stranické propagandě. Rudé právo. 4. 10. 1956. roč. 37, č. 277, s. 3-3.
- Příprava perspektivního hospodářského plánu v Polsku. Rudé právo. 4. 10. 1956. roč. 37, č. 277, s. 4-4.
- Z průběhu poznaňských procesů. Rudé právo. 5. 10. 1956. roč. 37, č. 278, s. 3-3.
- ČTK. Třetí proces v Poznani zahájen. Rudé právo. 10. 1956. roč. 37, č. 279, s. 3-3.
- Snížení cen některých průmyslových výrobků. Rudé právo. 6. 10. 1956. roč. 37, č. 279, s. 3-3.
- Z průběhu procesu v Poznani. Rudé právo. 7. 10. 1956. roč. 37, č. 280, s. 5-5.
- NSR musí jednat s Varšavou a Prahou. Rudé právo. 9. 10. 1956. roč. 37, č. 22, s. 5-5.
- ČTK. Z průběhu procesů v Poznani. Rudé právo. 10. 10. 1956. roč. 37, č. 283, s. 4-4.
- ČTK. Rozsudky nad skupinou účastníků provokací v Poznani. Rudé právo. 13. 10. 1956. roč. 37, č. 286, s. 4-4.
- ŽMUDA, Zofia. Návštěvou v Čs. kulturním středisku ve Varšavě. Rudé právo. 16. 10. 1956. roč. 37, č. 289, s. 1-1.
- K problému dogmatismu v politické ekonomii. Rudé právo. 16. 10. 1956. roč. 37, č. 289, s. 2-2.
- Prý je nutné překonat odtrženost teorie od praxe a bojovat proti dogmatismu ve prospěch tvůrčího přístupu k ekonomii.
- Tvůrčím způsobem rozvíjet myšlenky XX. sjezdu KSSS. Rudé právo. 16. 10. 1956. roč. 37, č. 289, s. 3-3.
- ČTK. Z průběhu procesů v Poznani. Rudé právo. 16. 10. 1956. roč. 37, č. 289, s. 3-3.
- Politika nátlaku na Egypt pokračuje. Rudé právo. 19. 10. 1956. roč. 37, č. 290, s. 4-4.
- Ještě jedna Poruba by mohla stát. Rudé právo. 20. 10. 1956. roč. 37, č. 293, s. 2-2.
- ČTK. VIII. plenum ÚV Polské sjednocené dělnické strany. Rudé právo. 20. 10. 1956. roč. 37, č. 293, s. 5-5.
- ČTK. Z průběhu procesů v Poznani. Rudé právo. 20. 10. 1956. roč. 37, č. 293, s. 5-5.
- ČTK. Komuniké o rozhovorech delegace předsednictva ÚV KSSS s politbyrem ÚV Polské sjednocené dělnické strany. Rudé právo. 21. 10. 1956. roč. 37, č. 294, s. 5-5.
- Protisocialistické projevy v polském tisku. Rudé právo. 21. 10. 1956. roč. 37, č. 294, s. 5-5.
- KOSINA, Stanislav. S formálností nikam nedojdeme. Rudé právo. 22. 10. 1956. roč. 37, č. 295, s. 2-2.
- Odpověď na otázku čtenáře: Co je společenská produktivita práce. Rudé právo. 22. 10. 1956. roč. 37, č. 295, s. 2-2.
- TASS. Poselství N. A. Bulganina prezidentu Dwightu Eisenhowerovi. Rudé právo. 22. 10. 1956. roč. 37, č. 295, s. 3-3.
- ČTK. Z VIII. plenárního zasedání ÚV Polské sjednocené dělnické strany. Rudé právo. 22. 10. 1956. roč. 37, č. 295, s. 3-3.
- ČTK. Skončilo VIII. plenární zasedání ÚV PSDS. Rudé právo. 23. 10. 1956. roč. 37, č. 296, s. 4-4.
- Z průběhu procesů v Poznani. Rudé právo. 23. 10. 1956. roč. 37, č. 296, s. 4-4.

Bakalářská práce

- ČTK. Naši umělci hráli ve Varšavě a v Hamburku. Rudé právo. 24. 10. 1956. roč. 37, č. 297, s. 1-1.
- ČTK. Úhelným kamenem naší politiky je a bude spojenectví s SSSR. Rudé právo. 24. 10. 1956. roč. 37, č. 297, s. 3-3.
- ČTK. Zasedání Sejmu PSDS. Rudé právo. 24. 10. 1956. roč. 37, č. 297, s. 4-4.
- ČTK. Vážné události v Maďarsku. Kontrarevoluční živly vyvolaly krvavé nepokoje. Rudé právo. 25. 10. 1956. roč. 37, č. 298, s. 1-1.
- ČTK. V Polsku po VIII. plenu ÚV PSDS. Rudé právo. 25. 10. 1956. roč. 37, č. 298, s. 4-4.
- Z X. zasedání Sejmu PLR. Rudé právo. 25. 10. 1956. roč. 37, č. 298, s. 4-4.
- Velké shromáždění obyvatel Varšavy. Rudé právo. 25. 10. 1956. roč. 37, č. 298, s. 4-4.
- Z úvodníku Trybuny Ludu: Čistý proud a špinavá pěna. Rudé právo. 25. 10. 1956. roč. 37, č. 298, s. 4-4.
- Vážné události v Maďarsku. Rudé právo. 25. 10. 1956. roč. 37, č. 298, s. 4-4.
- VÁCLAVÍK, Ota. Zklamání naděje světové reakce. Rudé právo. 26. 10. 1956. roč. 37, č. 299, s. 1-1.
- Usnesení VIII. plenárního zasedání ÚV PSDS. Rudé právo. 26. 10. 1956. roč. 37, č. 299, s. 4-4.
- ČTK. Sejm schválil návrh volebního řádu. Rudé právo. 26. 10. 1956. roč. 37, č. 299, s. 4-4.
- ČTK. Prohlášení ÚV KS Rakouska k událostem v Maďarsku a Polsku. Rudé právo. 26. 10. 1956. roč. 37, č. 299, s. 4-4.
- ČTK. Výnos Státní rady PLR o volbách do Sejmu. Rudé právo. 27. 10. 1956. roč. 37, č. 300, s. 4-4.
- VÁCLAVÍK, Ota. Varšava těchto dnů; jen v práci je klíč k lepším zítřkům. Rudé právo. 27. 10. 1956. roč. 37, č. 300, s. 4-4.
- Nepřátelé socialismu neprojdou. Rudé právo. 29. 10. 1956. roč. 37, č. 302, s. 1-1.
- ČTK. Zpráva o činnosti v Maďarsku. Rudé právo. 29. 10. 1956. roč. 37, č. 302, s. 3-3.
- ČTK. Zpráva o situaci v Maďarsku. Rudé právo. 30. 10. 1956. roč. 37, č. 303, s. 3-3.
- ČTK. Polské závody reagují činy na výzvu strany. Rudé právo. 30. 10. 1956. roč. 37, č. 303, s. 4-4.
- ČTK. Zpráva o situaci v Maďarsku. Rudé právo. 31. 10. 1956. roč. 37, č. 304, s. 3-3.
- ČTK. ÚV PSDS a ÚV Svazu komunistů Jugoslávie k Maďarskému lidu. Rudé právo. 10. 1956. roč. 37, č. 304, s. 3-3.

Příloha č. 2: Obrázky článků (obrázky)

První zpráva o poznaňských událostech.

ČTK. Provokace nepřátel polského lidu v Poznani. *Rudé právo*. 30. 6. 1956, roč. 36, č. 181, s. 4–4.

Provokace nepřátel polského lidu v Poznani

VARŠAVA 29. června (ČTK) — Jak oznámila Polská tisková kancelář, došlo dne 28. června v Poznani k vážným nepokojům.

Od jisté doby se imperialističtí agenti a reakční podzemí pokoušeli využít hospodářských těžkostí a nedostatků v některých poznaňských závodech k vyprovokování akcí proti lidové moci. Nepřítel si zvolil k provokacím Poznaň nikoli náhodou, neboť zde právě probíhá mezinárodní veletrh. Cílem provokací bylo vrhnout stín na dobré jméno lidového Polska a na rozvoj mírové mezinárodní spolupráce.

Dne 28. června se podařilo agentům nepřítel vyprovokovat pouliční nepokoje. Byly přepadeny některé veřejné budovy, při čemž došlo k obětem na lidských životech.

Veřejné orgány, opírající se o uvědomělou část dělnické třídy, ovládly situaci a obnovily ve městě pořádek.

Na místo událostí přijeli zástupci vlády a ústředního výboru Polské sjednocené dělnické strany v čele s předsedou Rady ministrů J. Cyrankiewiczem.

Původci nepokojů, jež měly ráz promyšlené rozsáhlé a pečlivě připravené provokační a rozvratnické akce, budou s veškerou přísností podle platných polských zákonů potrestáni.

Ve zprávě Polské tiskové kanceláře se zdůrazňuje nutnost mimořádné bdělosti všech pracujících, všech vlasteneckých sil národa vůči všem pokusům o protistátní akce, inspirované nepřítel lidového Polska.

Provokace v Poznani byla zorganizována nepřítel Polska v okamžiku, kdy se strana a vláda s obrovskou péčí snaží odstranit nedostatky v životě pracujících, dosáhnout demokratisace veřejného života. Vědomí této skuteč-

nosti musí proniknout každým čestným člověkem v Polsku, každým vlastencem.

Ve zprávě se dále praví, že vláda a ústřední výbor Polské sjednocené dělnické strany jsou přesvědčeny, že každý pokus vyprovokovat nepokoje a akce proti lidové moci narazí na patřičný odpor všech pracujících, všech občanů, jimž je drahé blaho vlasti.

*

Polská tisková kancelář oznámila v poledne 29. června, že život v Poznani se vrací do normálních kolejí. V závodech, které zastavily ve čtvrtek provoz, byla obnovena normální práce. Byla také obnovena pouliční tramvajová a autobusová doprava.

Zpráva uvádí, že za provokací přišlo o život 38 osob a 270 osob bylo zraněno. Mezi mrtvými jsou příslušníci polské armády a pracovníci bezpečnostních orgánů, kteří zahynuli při obraně veřejných objektů před útokem rozvratnických živlů.

Předběžné vyšetřování zatčených diversantů a výtržníků ukazuje, že šlo o organizovanou akci provokatérů, kteří byli ve spojení s reakčním podzemím.

Rozhlasový projev J. Cyrankiewicze

VARŠAVA 29. června (ČTK) — Polský rozhlas vyslal v pátek večer projev předsedy Rady ministrů Polské lidové republiky J. Cyrankiewicze k obyvatelstvu města Poznaň. V úvodu svého projevu J. Cyrankiewicz prohlásil, že poznaňské události otřáslý každým poctivým obyvatelem Poznaň a každým Polákem. Cyrankiewicz zdůraznil, že se provokatéři snažili využít hospodářských těžkostí a nedostatků v některých závodech. Předseda Rady

ministrů PLR uvedl, že tyto nedostatky vznikly z hospodářských příčin a že budou odstraněny.

J. Cyrankiewicz dále řekl, že v Poznani se soustředila pozornost imperialistických provokatérů proto, že chtěli, aby k těmto provokacím došlo v Poznani právě v době mezinárodního veletrhu.

Provokatéři a imperialističtí agenti chtěli způsobit anarchii. Na některých místech Poznaň a na střechách budov postavili provokatéři kulometry. Jejich akce neměla a nemůže mít nic společného s dělnictvem. Je třeba zdůraznit, že orgány veřejné bezpečnosti se zdržely do poslední chvíle použití střelné zbraně. Úřady však byly donuceny učinit přísná opatření, aby byl zachován klid. Dobrodruzi, kteří byli zadrženi se zbraněmi v rukou, budou pohnáni k odpovědnosti.

»Nejhlubším žalem nás naplňuje skutečnost,« řekl dále J. Cyrankiewicz, »že někteří stateční vojáci, příslušníci milice a pracovníci bezpečnosti, kteří bránili jim svěřená stanoviště, a rovněž poznaňští dělníci, kteří se postavili proti útočníkům, položili při konání své povinnosti životy. Hlubokým žalem a smutkem nás naplňují rovněž oběti z řad poznaňských občanů. Krev, která byla prolita v Poznani, padá na imperialistické agenty, kteří tyto provokace bezprostředně organizovali. Poznaňské události však nezabrzdí plnění našich úkolů a rozvoj našeho hospodářství a kultury. Hlavní naší starostí bude i nadále zvyšování životní úrovně obyvatelstva.«

V závěru svého projevu J. Cyrankiewicz prohlásil, že strana a vláda počítají s pevnou podporou celé veřejnosti. Každý, kdo pozvedne ruku proti vládě, může si být jist, že lidová vláda mu tuto ruku utne.

Informace o zvolení W. Gomułky do čela ÚV PSDS.

ČTK. Skončilo VIII: plenární zasedání ÚV PSDS. *Rudé právo*. 23. 10. 1956. roč. 37, č. 296, s. 4-4.

Skončilo VIII. plenární zasedání ÚV Polské sjednocené dělnické strany

VARŠAVA 22. října (ČTK) — Jak oznamuje Polská tisková kancelář, skončilo 21. října večer VIII. plenární zasedání ÚV Polské sjednocené dělnické strany. V diskusi k návrhům promluvil Stanisław Lapot, Wiktor Kłosiewicz, Jakub Berman, Zenon Nowak, Tadeusz Daniszewski, Marian Spychalski, Edward Ochab, Hilary Minc, Fr. Józwiak-Witold, Józef Cyrankiewicz a Aleksander Zawadzki.

Plenum v zásadě schválilo návrhy předložené politickým byrem k aktuálním politickým a hospodářským úkolům strany.

Bylo zvoleno nové politbyro v tomto složení: Władysław Gomułka-Wiesław, Stefan Jendrychowski, Roman Zambrowski, Aleksander Zawadzki, Ignacy Loga-Sowiński, Jerzy Morawski, Edward Ochab, Adam Rapacki a Józef Cyrankiewicz.

Prvním tajemníkem byl zvolen Władysław Gomułka.

Do sekretariátu ÚV byli zvoleni: Jerzy Albrecht, Władysław Gomułka, Edward Gierek, Roman Zambrowski, Władysław Matwin, Edward Ochab a Witold Jaroziński.

